

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
CIVILINĖS IR KOMERCINĖS TEISĖS KATEDRA

DANAS BOLYS
(NUOLATINĖS STUDIJOS, CIVILINĖS TEISĖS PROGRAMA)
(VI KURSAS, CVTMNS0-02)

**ATSAKOMYBĖ UŽ LAUKINIŲ GYVŪNŲ PADARYTĄ ŽALĄ LIETUVOS
TEISMŲ PRAKTIKOJE**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo Vadovas

Doc. dr. Gediminas Sagatys

Vilnius, 2012

TURINYS

IVADAS.....	3
1. ATSAKOMYBĖ UŽ LAUKINIŲ GYVŪNŲ PADARYTĄ ŽALĄ KAIP DELIKTINĖS CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS INSTITUTAS.....	8
2. LIETUVOS TEISMŲ PRAKTIKOS, NAGRINĖJANT BYLAS DĖL ATSAKOMYBĖS UŽ EISMO ĮVYKĮ SUKĖLUSIŲ LAUKINIŲ GYVŪNŲ PADARYTĄ ŽALĄ, ANALIZĖ	13
2.1 Bylų dėl atsakomybės už laukinių gyvūnų padarytą žalą teisingumas.....	14
2.2 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. lapkričio 23 d. sprendimo, tapusio precedentu nagrinėjant bylas dėl atsakomybės už eismo įvykį sukėlusių laukinių gyvūnų padarytą žalą, analizė.....	16
2.2.1 Pirmosios instancijos teismo sprendimo analizė.....	17
2.2.2 Apeliacinės instancijos teismo sprendimo analizė.....	19
2.2.3 Kasacinio teismo sprendimo analizė	20
2.2.4 Pakartotinai nagrinėjant bylą apeliacinės instancijos teisme priimto sprendimo analizė	25
2.2.5 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo sprendimo analizė.....	27
2.3 Teismų praktika nagrinėjant bylas dėl atsakomybės už laukinių gyvūnų eismo įvykio metu padarytą žalą po 2009 m. lapkričio 23 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuoto precedento	31
3. ATSAKOMYBĖS UŽ EISMO ĮVYKĮ SUKĖLUSIŲ LAUKINIŲ GYVŪNŲ PADARYTĄ ŽALĄ REGLAMENTAVIMAS LIETUVOJE. REGLAMENTAVIMO KITIMAS IR PERSPEKTYVOS	41
3.1 LR Laukinės gyvūnijos įstatymo pakeitimo projekto rengimas ir priėmimas	41
3.2 CK 6.267 str. 2 dalies pakeitimo projektas	44
3.3 Lietuvos Respublikos Draudimo įstatymo 82 str. pakeitimo projektas	47
4. ATSAKOMYBĖS UŽ EISMO ĮVYKĮ SUKĖLUSIŲ LAUKINIŲ GYVŪNŲ PADARYTĄ ŽALĄ REGLAMENTAVIMAS PRANCŪZIJOJE IR VOKIETIJOJE	51
IŠVADOS.....	55
PASIŪLYMAI.....	57
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	59
SANTRAUKA.....	66
RÉSUMÉ.....	67

IVADAS

Atsakomybė už laukinių gyvūnų padarytą žalą šiuo metu yra viena iš aktualių temų mūsų šalyje, ypač civilinės teisinės atsakomybės taikymo aspektu. Šios temos aktualumą bei problematiką nulėmė tiek teisinės doktrinos, tiek teisinio reglamentavimo trūkumas Lietuvos teisinėje sistemoje. Dėl to, svarbus vaidmuo vystant šios civilinės atsakomybės rūšį tenka Lietuvos teismų praktikai, kurios analizė ir bus pagrindinis mūsų šaltinis rašant šį mokslinį tiriamąjį darbą. Tiek iki šio darbo rašymo pradžios, tiek ir rašymo eigoje (nuo 2010-12 iki 2012-03) vyko svarbūs pokyčiai nagrinėjama tema, teismams nagrinėjant bylas dėl atsakomybės už laukinių gyvūnų padarytą žalą buvo bandoma spręsti kilusias problemines situacijas, o teismų praktikoje išryškėjus tam tikroms įstatymų leidėjų spragoms, buvo keičiamas teisinis reglamentavimas. Didžiausią autoriaus susidomėjimą kelia civilinės teisinės atsakomybės taikymas valstybei už jai nuosavybės teise priklausančių laukinių gyvūnų padarytą žalą, kuri atsiranda gyvūnams išbėgus į važiuojamąjį kelio dalį ir sukėlus eismo įvykį. Nagrinėjant tokias bylas Lietuvos teismams ir kilo daugiausiai problemų, nulėmusių tam tikrus reglamentavimo kitimus, todėl pagrindinę mokslinio tiriamojo darbo dalį sudarys tokių bylų analizė. Darbe nebus aptariama teismų praktika dėl atsakomybės už medžiojamų gyvūnų padarytą žalą žemės, miško ir vandens telkinių sklypų savininkams, valdytojams ir naudotojams dėl žemės ūkio pasėlių, miško ir hidrotechnikos įrenginių pakenkimo. Šiose bylose nagrinėjama administracinių aktų, kuriais nustatomas žalos padarymo dydis ir jos atlyginimo tvarka, teisėtumas, t.y. ar šie aktai surašyti laikantis atitinkamų įstatyme numatytų terminų, ar žala ir jos dydis nustatytas pagal teisės aktuose keliamus reikalavimus ir t.t.¹ Tokiose bylose nagrinėjami svarbiausi aspektai susiję su administracine, o ne civiline teise, todėl jos priskiriamos administracinių teismų kompetencijai. Darbe nebus aptarta ir teismų praktika dėl valstybei nuosavybės teise

¹ Vyriausios administracinių ginčų komisijos 2001 m. birželio 20 d. sprendimas Nr. 2001/04-50; Šiaulių apygardos administracinio teismo 2008 m. kovo 21 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I-180-519/2008; Vilniaus apygardos administracinio teismo 2009 m. kovo 10 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I-552-624/2009; Vyriausiojo administracinio teismo 2009 m. kovo 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁸²²-355/2009; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2009 m. balandžio 16 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A556 – 557/2009; Vilniaus apygardos administracinio teismo 2009 m. birželio 1 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I-1484-38/2009; Klaipėdos apygardos administracinio teismo 2009 m. liepos 29 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I-319-386/2009; Kauno apygardos administracinio teismo 2010 m. rugsėjo 10 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I-641-402/2010; Kauno apygardos administracinio teismo 2010 m. rugsėjo 17 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I-421-428/10; Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. rugsėjo 22 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A442-2493/2011.

priklausančių laisvėje gyvenančių griežtai saugomų rūšių laukinių gyvūnų padarytos žalos žemės ūkio pasėliams, naminiams gyvūnams ar gyvuliams, miškui, hidrotechnikos įrenginiams ar kitiems objektams, žemės, miško ir vandens telkinių sklypų savininkams, valdytojams ir naudotojams. Atlikus išsamią teismų praktikos (iki 2011 m. gruodžio 1 dienos) paiešką infoplex teismų praktikos paieškos sistemoje autoriui tokių bylų rasti nepavyko.

Temos aktualumas, mokslinis naujumas, teorinė ir praktinė nauda. Šis darbas, tikėtina, yra pirmas mokslinio pobūdžio darbas, nagrinėjantis Lietuvos teismų praktiką, o kartu, neatsiejamai, ir atsakomybės už eismo įvykį sukėlusią laukinių gyvūnų padarytą žalą reglamentavimą mūsų šalyje nuo 2000 m. naujojo Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – ir CK) priėmimo iki 2012 m. pradžios. Todėl Lietuvos teismų praktiką ir teisinį reglamentavimą nagrinėsime analizuodami situaciją bendrųjų civilinės teisės ir civilinės teisinės atsakomybės nuostatų pagalba, kas turėtų mums padėti geriau suprasti, dėl ko kyla nesutarimai ir skirtingai interpretuojamos kai kurios teisės normos, kokie galimi kylančių probleminių situacijų sprendimo variantai. Temos aktualumą lemia ir naujas reglamentavimas. Šis darbas rašomas siekiant pateikti chronologišką ir tarpusavyje susietą teismų praktikos ir teisinio reglamentavimo analizę, kuri padėtų lengviau suprasti susiklosčiusią situaciją (jos vystymąsi) nagrinėjama tema. Taip pat darbe mėginsime numatyti ateities perspektyvas, o galbūt ir ateityje galinčius iškilti probleminius klausimus. Žinoma, tai turėtų būti didelė paspartis teoretikams pradėti rašyti šia tema ir, galbūt, kelti naujus probleminius klausimus, o praktiniu požiūriu, tikimės, jog darbas bus naudingas Lietuvos teismams, kuriems mūsų analizuojama situacija ir jos vertinimas padės greičiau pamatyti ir išspręsti bylų nagrinėjimo metu kylančias dilemas ir tokiu būdu užtikrinti teisminės praktikos vientisumą.

Tyrimo objektas. Tai atsakomybės už laukinių gyvūnų padarytą žalą taikymas Lietuvos teismų praktikoje bei atsakomybės už laukinių gyvūnų padarytą žalą teisinis reglamentavimas. Išvadoms gauti ir teisinėms sistemoms palyginti bus aptariamas ir pasirinktų užsienio valstybių reglamentavimas dėl atsakomybės už laukinių gyvūnų padarytą žalą. Tyrimo objektas apims tuos temos atvejus, kurie sukėlė daugiausiai problemų, išryškėjusių teismų praktikoje, būtent, teismų praktikos dėl valstybės atsakomybės už jai nuosavybės teise priklausančių laukinių gyvūnų padarytą žalą, kai šie išbėgę į važiuojamąjį kelio dalį sukelia eismo įvykį, analizę. Likę atvejai, t. y. teismų praktika dėl atsakomybės už medžiojamų gyvūnų padarytą žalą žemės, miško ir vandens telkinių sklypų savininkams, valdytojams ir naudotojams dėl žemės ūkio pasėlių, miško ir hidrotechnikos įrenginių pakenkimo ir teismų praktika dėl valstybei nuosavybės teise priklausančių, laisvėje gyvenančių, griežtai saugomų rūšių laukinių gyvūnų padarytos žalos žemės ūkio pasėliams, naminiams gyvūnams ar gyvuliams, miškui,

hidrotechnikos įrenginiams ar kitiems objektams, žemės, miško ir vandens telkinių sklypų savininkams, valdytojams ir naudotojams, dėl jau minėtų priežasčių, į mokslinio tiriamojo darbo tyrimo objekto apimtį nepatenka.

Baigiamojo darbo mokslinio **tyrimo dalykas** – Lietuvos teismų praktika, nagrinėjant bylas dėl atsakomybės už eismo įvykį sukėlusią laukinių gyvūnų padarytą žalą (iki 2011 m. gruodžio 1 dienos), Lietuvos Respublikos ir pasirinktų užsienio šalių teisės aktai, reglamentuojantys tokią atsakomybę.

Tyrimo tikslai ir uždaviniai. Pagrindinis šio mokslinio tiriamojo darbo tikslas yra nustatyti problemas, su kuriomis susiduriama teisiškai reguliuojant atsakomybę už eismo įvykį sukėlusią laukinių gyvūnų padarytą žalą ir pateikti jų sprendimus.

Atliekamo tyrimo metu, siekiant įgyvendinti darbo tikslą, keliami tokie **uždaviniai**:

1. Išnagrinėti ir įvertinti Lietuvos teismų praktiką, nagrinėjant bylas dėl civilinės teisinės atsakomybės už eismo įvykį sukėlusią laukinių gyvūnų padarytą žalą taikymo.
2. Apžvelgti teisinį atsakomybės už eismo įvykį sukėlusią laukinių gyvūnų padarytą žalą reglamentavimą Lietuvoje, susiejant jį su nagrinėjama teismų praktika.
3. Apžvelgti pagrindines pasirinktų užsienio valstybių teisinio reglamentavimo dėl atsakomybės už eismo įvykį sukėlusią laukinių gyvūnų padarytą žalą nuostatas ir palyginti jas su mūsų šalyje esamu reglamentavimu.
4. Pateikti išvadas bei pasiūlymus dėl teisinio reglamentavimo tobulinimo bei teisminių ginčų dėl atsakomybės už eismo įvykį sukėlusią laukinių gyvūnų padarytą žalą nagrinėjimo.

Baigiamojo darbo **hipotezė** – pagal suformuluotą mūsų šalies teismų praktiką Lietuvos valstybė už jai nuosavybės teise priklausančių eismo įvykį sukėlusią laukinių gyvūnų padarytą žalą atsako kaip statinio (kelio) savininkė.

Metodai. Šiame moksliniame tiriamajame darbe taikomi tokie **teoriniai** metodai: **loginis-analitinis** metodas, kuriuo vadovaujantis atliksime norminių teisės aktų bei teismų praktikos analizę, siekdami nustatyti teisinio reguliavimo ir teismų praktikos ypatybes, jų tarpusavio santykį. Metodas bus naudojamas ir pateikiant apibendrinimus bei išvadas, lyginant situaciją nagrinėjama tema Lietuvoje ir pasirinktose užsienio šalyse. **Lyginamojo metodo** pagalba analizuosime skirtingų valstybių teisinį reguliavimą mokslinei analizei pasirinktoje srityje, lyginsime reguliavimo specifiką, privalumus, trūkumus. **Sisteminės analizės** metodas padės identifikuoti ir nagrinėti problemas, kurių negalima tyrinėti neatsižvelgiant į kitas, kurioms

atskleisti būtinas jų tarpusavio ryšių nagrinėjimas. Šis metodas bus taikomas analizuojant atsakomybės už laukinių gyvūnų padarytą žalą reglamentavimą bei praktinį įgyvendinimą. **Lyginamasis istorinis** metodas bus pasitelkiamas atskleidžiant atsakomybės už laukinių gyvūnų padarytą žalą teisinio reguliavimo ir teismų praktikos pokyčius, raidą ir dabartines tendencijas. Siekiant atskleisti teisės normų turinį, naudosime **teleologinį**, arba **teisės akto leidėjo ketinimo**, metodą.

Darbo struktūra, naudojama literatūra. Kalbant apie literatūrą, kuri galėtų mums padėti analizuoti pasirinktą temą, reikia paminėti, kad tokios mokslinės literatūros nuo naujojo 2000 m. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso įsigaliojimo lietuvių kalba nėra, žinomiausiose teisiniuose leidiniuose („Jurisprudencija“, „Justicia“, „Juristas“, „Teisė“, „Teisės problemos“), mokslinių straipsnių šia tema mūsų šalyje dar nėra parašyta. Žinoma, viena šio reiškio priežasčių galimai yra temos naujumas ir tai, kad šiuo metu situacija tebėra kintanti. Užsienio valstybių autorių mokslinių straipsnių apie Lietuvos teismų praktiką, nagrinėjant bylas dėl atsakomybės už laukinių gyvūnų padarytą žalą, taip pat nepavyko rasti. Pagrindinis šaltinis bus Lietuvos teismų praktika nagrinėjama tema. Kai kuriais itin svarbiais aspektais jos nėra daug, tačiau teismų praktika ir teisinis reglamentavimas bus pagrindinė mūsų medžiaga, kurios analizė leis mums surasti ir išnagrinėti kylančias problemines situacijas, rasti jų sprendimus. Darbe plačiau analizuosime 2009 m. lapkričio 23 dienos Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-509/2009 (teisinėje bendruomenėje kartais dar vadinamą „briedžio byla“). Kaip matysime, ji svarbi tuo, kad tapo precedentu nagrinėjant bylas dėl valstybės atsakomybės už jai nuosavybės teise priklausančių laukinių gyvūnų padarytą žalą šiems išbėgus į važiuojamąjį kelio dalį ir sukėlus eismo įvykį. Ši nutartis turėjo svarios įtakos tolimesniam Lietuvos teismų praktikos vystymuisi analizuojama tema, nes padėjo išryškinti teisinės sistemos spragas, viena jų – įstatymo spraga, kurią užpildęs įstatymų leidėjas, manytina, nulėmė ir tolimesnės teismų praktikos bei pastarojo precedento kitimą. Aptariant teismų praktiką, neišvengiamai teks įvertinti įstatymo analogijos taikymo problematiką, generalinio delikto principą, force majeure (nenugalimos jėgos) taikymo nagrinėjamiems atvejams galimybes bei teismų precedentų reikšmę ir galią mūsų teisinėje sistemoje. Bylų ir teisinio reglamentavimo analizė leis mums patvirtinti arba paneigti darbe keliamą hipotezę. Aptarsime atsakomybės už eismo įvykį sukėlusią laukinių gyvūnų padarytą žalą teisinį reglamentavimą ir svarbiausius jo pakitimus. Visą praktikoje susiklosčiusią situaciją vertinsime remdamiesi bendrosiomis civilinės teisės ir civilinės teisinės atsakomybės nuostatomis, todėl remsimės CK nuostatomis, CK komentaru, Lietuvos Respublikos įstatymais, reglamentuojančiais atsakomybę už laukinių gyvūnų padarytą žalą, galiausiai pačia Lietuvos Respublikos Konstitucija (toliau – Konstitucija) ir Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo (toliau – Konstitucinis Teismas) nutarimais.

Kalbant apie užsienio šalių patirtį, apžvelgsime Prancūzijos teisinį reglamentavimą nagrinėjama tema, kadangi tai yra šalis, laikoma civilinės teisės tradicijos pradininke, turinti žymiai gilesnę teisinę tradiciją negu mūsų valstybė, tad bandysime išvelgti esminius teisinio reglamentavimo dėl atsakomybės už eismo įvykį sukėlusių laukinių gyvūnų padarytą žalą panašumus ir skirtumus. Taip pat apžvelgsime ir Vokietijos reglamentavimą dėl atsakomybės už eismo įvykį sukėlusių laukinių gyvūnų padarytą žalą, pagrindines reglamentavimo nuostatas.

1. ATSAKOMYBĖ UŽ LAUKINIŲ GYVŪNŲ PADARYTĄ ŽALĄ KAIP DELIKTINĖS CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS INSTITUTAS

Visų pirma, kalbant apie atsakomybę už laukinių gyvūnų padarytą žalą plačiąja prasme, reikėtų kalbėti tiek apie civilinę, tiek apie administracinę, tiek apie baudžiamąją atsakomybę. Kadangi mokslinis tiriamasis darbas rašomas Civilės ir komercinės teisės katedroje, mums aktualiausia kalbėti apie civilinę atsakomybę, kylančią dėl laukinių gyvūnų padarytos žalos. CK 6.245 str. yra pateikta civilinės atsakomybės samprata, pagal kurią civilinė atsakomybė suprantama kaip turtinė prievolė, kurios viena šalis turi teisę reikalauti atlyginti nuostolius (žalą) arba sumokėti netesybas (baudą, delspinigius), o kita šalis privalo atlyginti padarytus nuostolius (žalą) arba sumokėti netesybas (baudą, delspinigius)². Civilinė atsakomybė atsiranda pažeidus sutartį arba padarius žalą. Pagal tai ji skiriama į sutartinę civilinę atsakomybę ir deliktinę civilinę atsakomybę (CK 6.245 str. 2 dalis). Deliktinė civilinė atsakomybė yra turtinė prievolė, atsirandanti dėl žalos, kuri nesusijusi su sutartiniais santykiais, išskyrus, kai įstatymas numato, kad deliktinė atsakomybė atsiranda dėl žalos, susijusios su sutartiniais santykiais (CK 6.245 str. 4 dalis). Civilinė atsakomybė už laukinių gyvūnų padarytą žalą atsiranda delikto pagrindu, nes iki tol šalių nesieja jokie sutartiniai civiliniai teisiniai santykiai, kurie numatytų atsakomybę už laukinių gyvūnų padarytą žalą (išskyrus atvejus, kai šalis sieja sutartiniai santykiai dėl tokios žalos atlyginimo). Pagal civilinės teisės principus kiekvienas asmuo yra įpareigotas laikytis tokių elgesio taisyklių, kad savo veiksmais (veikimu, neveikimu) nepadarytų kitam asmeniui žalos (CK 6.263 str. 1 dalis). Šiame civilinio kodekso straipsnyje įtvirtintas generalinio delikto principas, kuris reiškia, kad bet koks žalos padarymas laikomas deliktu, jeigu skolininkas neįrodo, jog yra nekaltas arba įrodo civilinę atsakomybę šalinančių ar nuo jos atleidžiančių aplinkybių egzistavimą. Taigi, padarius turtinę žalą, net ir nesant sutartinių santykių tarp šalių, atsiranda turtinio pobūdžio teisinis santykis – civilinė atsakomybė. Tokiu atveju taikomas visiško nuostolių atlyginimo principas, kuris, skirtingai nei sutartinės civilinės atsakomybės atveju (kur visiškas nuostolių atlyginimas reiškia padėti, kurioje šalys būtų atsidūrę įvykdžius sutartį), deliktinėje atsakomybėje reiškia nukentėjusiojo grąžinimą į tokią padėtį, kokioje jis būtų nepadaręs žalos³. Dėl žalos atsiradusios prievolės šalys vadinamos kreditoriumi (žalą patyręs asmuo) ir skolininku (už žalos padarymą atsakingas asmuo). Deliktinės civilinės atsakomybės atveju skolininkas gali būti ne tik žalą padaręs asmuo, bet ir asmuo, kuriam įstatymas numato

² Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinis kodeksas// Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

³ D. Ambrasienė, E. Baranauskas, D. Bublienė ir kt. Civilinė teisė: Prievolių teisė. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2004.

atsakyti už kito asmens veiksmus arba už jo valdomų daiktų padarytą žalą⁴. Pastaroji sąvoka apima mums aktualius atvejus, t. y. CK 6.266 str. reglamentuojamą statinių savininko (valdytojo) atsakomybę bei CK 6.267 str. – atsakomybę už gyvūnų padarytą žalą. Kalbant apie skolininką, civilinės deliktinės atsakomybės už laukinių gyvūnų padarytą žalą atveju, reikia atsižvelgti į Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.267 str., kuris reglamentuoja du atvejus, susijusius su atsakomybe už gyvūnų padarytą žalą. Pirmoji dalis sako: „Naminių gyvūnų arba asmens žinioje esančių laukinių gyvūnų padarytą žalą privalo atlyginti jų savininkas (valdytojas), jeigu neįrodo, kad buvo šio kodekso 6.270 str. 1 dalyje numatytos aplinkybės. Asmuo atsako ir už iš jo pabėgusių gyvūnų padarytą žalą.“ Antroji dalis yra blanketinė norma: „Laukinių žvėrių padaryta žala atlyginama įstatymų nustatyta tvarka.“ Pagal šį CK straipsnį, atsakomybę už laukinių gyvūnų padarytą žalą, jos subjektus ir jos atsiradimo sąlygas turi reglamentuoti kiti teisės aktai. Kaip matome, tokiu CK 6.267 str. reglamentavimu įstatymų leidėjas išskiria dvi iš esmės skirtingas situacijas:

1. Pagal CK 6.267 str. 1 dalį už asmens žinioje esančių laukinių gyvūnų padarytą žalą atlygina jų savininkas arba valdytojas. Taigi, skolininkas šiuo atveju bus asmuo, kurio žinioje buvo laukinis gyvūnas. „Laukiniai gyvūnai yra asmens žinioje, jeigu jie žmogaus prijaikinti, laikomi jo tikslais arba interesais (verslo, pramogų, dėl pomėgių ir kt.).“⁵ CK 6.267 str. 1 dalyje numatyta, kad gyvūnų savininkas (valdytojas) atsako už savo naminių gyvūnų ir jo žinioje esančių laukinių gyvūnų padarytą žalą net ir tuo atveju, kai tie gyvūnai pabėga. Šiuo atveju svarbu paminėti, kad Lietuvos Respublikos laukinės gyvūnijos įstatymo (toliau – Laukinės gyvūnijos įstatymas) 3 str. 3 dalis nustato, jog „nelaisvėje laikyti natūraliai Lietuvos Respublikos teritorijoje paplitusių rūšių laukiniai gyvūnai, kurie ištrūksta į laisvę ir kurių savininkas per vieną mėnesį nuo ištrūkimo į laisvę dienos šių gyvūnų nesugauna, laikomi laisvėje gyvenančiais valstybei nuosavybės teise priklausančiais laukiniais gyvūnais.“⁶ Tokiu atveju atsakomybę už šių gyvūnų padarytą žalą prisiimantis subjektas (skolininkas) priklausys atitinkamai nuo žalos padarymo momento (jeigu pabėgęs gyvūnas žalą padaro per vieną mėnesį, atsakyti turės asmuo, iš kurio priežiūros gyvūnas pabėgo, jeigu žala padaroma vėliau, atsakyti privalės valstybė, kaip tapusi šio gyvūno savininke). Tačiau ne visi asmenų priežiūroje laikomi gyvūnai priskiriami prie natūraliai Lietuvos Respublikos teritorijoje paplitusių laukinių gyvūnų rūšių, todėl Laukinės gyvūnijos įstatymo 22 str. 12 dalis numato, kad „nelaisvėje

⁴ Ten pat, P. 212.

⁵ Ten pat, P. 217.

⁶ Lietuvos Respublikos laukinės gyvūnijos įstatymas//Valstybės žinios. 2010, Nr. 81-4218.

laikytų ir į laisvę ištrūkusių svetimžemių laukinių gyvūnų rūšių⁷, gyvūnų hibridų, natūraliai Lietuvoje paplitusių nelaisvėje laikytų ir į laisvę ištrūkusių laukinių gyvūnų, kai jie priklauso laukinės gyvūnijos išteklių naudotojui, padarytą žalą atlygina laukinės gyvūnijos išteklių naudotojas, jeigu neįrodoma, kad žala atsirado dėl nenugalimos jėgos, nukentėjusio asmens tyčios arba kitų Civilinio kodekso 6.253 straipsnyje nurodytų veiksmų.⁸ Visais šioje normoje numatytais atvejais skolininkas bus laukinės gyvūnijos išteklių naudotojas⁹.

2. Pagal CK 6.267 str. 2 dalį laukinių žvėrių padaryta žala atlyginama įstatymų nustatyta tvarka. Tai yra blanketinė norma, kuri nukreipia į specialius teisės aktus, reglamentuojančius atlyginimo už laukinių gyvūnų padarytą žalą tvarką. Pagrindiniai tokie teisės aktai yra Laukinės gyvūnijos įstatymas ir Lietuvos Respublikos medžioklės įstatymas (toliau – Medžioklės įstatymas). Pagal šiuo metu galiojančią 2010 m. liepos 10 dienos Laukinės gyvūnijos įstatymo redakcijos 3 str. 1 dalį, laisvėje gyvenantys laukiniai gyvūnai nuosavybės teise priklauso valstybei, o šio įstatymo 22 str. 4 dalyje teigiama, kad tokių nuosavybės teise valstybei priklausančių laisvėje gyvenančių laukinių žvėrių padaryta žala atlyginama to paties straipsnio 5, 6 ir 7 dalyse numatytais atvejais. Pagal šias nuostatas skolininkas turėtų būti fizinis ar juridinis asmuo, kuris nuomoja medžioklės plotus ir kuris turi teisę jais naudotis arba medžioklės plotai priklauso jam nuosavybės teise, jeigu medžioti gyvūnus nėra uždrausta¹⁰. Taip pat skolininkas gali būti valstybė, kai

⁷ Pagal Lietuvos Respublikos laukinės gyvūnijos įstatymo 2 str. 15 dalį, „Svetimžemė laukinių gyvūnų rūšis – laukinių gyvūnų rūšis ar porūšis, aptinkami už žinomo natūralaus arealo ir galimo jų natūralaus paplitimo teritorijos ribų.“

⁸ Lietuvos Respublikos laukinės gyvūnijos įstatymas//Valstybės žinios. 2010, Nr. 81-4218.

⁹ Pagal Lietuvos Respublikos laukinės gyvūnijos įstatymo 2 str. 5 dalį, „Laukinės gyvūnijos išteklių naudojimas – laukinių gyvūnų paėmimas iš jų buveinių (medžiojimas, žvejojimas, gaudymas, rinkimas), gausos reguliavimas, naudojimas mokslo, mokymo, švietimo, estetikos tikslais, paėmimas iš buveinių zoologinių kolekcijų sudarymo, globos ir gydymo tikslais, stebėjimas, žymėjimas, veisimas, kryžminimas, išleidimas į laisvę, introdukcija, reintrodukcija, perkėlimas, filmavimas, fotografavimas, balsų įrašinėjimas, laukinių gyvūnų laikymas nelaisvėje, zoologijos soduose ir prekyba laukiniais gyvūnais.“ Todėl skolininkais bus asmenys, atliekantys šiuos veiksmus su laukiniais gyvūnais.

¹⁰ Lietuvos Respublikos medžioklės įstatymo 18 str. 3 dalyje teigiama, kad „Laisvėje gyvenančių medžiojamųjų gyvūnų padarytą žalą žemės, miško ir vandens telkinių sklypų, kuriuose nėra uždrausta medžioti, savininkams, valdytojams ir naudotojams dėl žemės ūkio pasėlių, miško ir hidrotechnikos įrenginių pakenkimo atlygina medžioklės plotų naudotojas šiais atvejais, kai:

1) žalos žemės ūkio pasėliams ar hidrotechnikos įrenginiams padaro kanopiniai žvėrys ar bebrai, jeigu juos medžioti nėra uždrausta ištisus metus;

2) kanopiniai žvėrys ar bebrai padaro žalą miškui, jeigu juos medžioti nėra uždrausta ištisus metus ir jeigu pagal Aplinkos ir Žemės ūkio ministerijų patvirtintą Medžiojamųjų gyvūnų padarytos žalos žemės ūkio pasėliams ir miškui apskaičiavimo metodiką apskaičiuota stipriai pažeistų bei žuvusių tikslinės rūšies medelių jaunuolynuose dalis viršija 20 procentų arba vyresnio amžiaus medynuose stipriai pažeistų perspektyvių tikslinės rūšies medžių dalis viršija 10 procentų ir jeigu neįvykdomi žvėrių, kurių sumedžiojimas yra limituojamas, sumedžiojimo limitai.

žalą padaro retų ir nykstančių laukinių gyvūnų rūšys¹¹, kai medžioti atitinkamus laukinius gyvūnus yra uždrausta¹² arba tada, kai laukiniui gyvūnui išbėgus į kelią, sukeliamas eismo įvykis¹³. Pastaruoju atveju draudimas medžioti vertinamas kaip valstybės veiksmai, kurie pagal CK 6.253 str. 3 dalį šalina žalos atlyginimo prievolės skolininko atsakomybę.

Kaip žinome, tam, kad būtų galima taikyti civilinę atsakomybę, turi būti nustatytos jos taikymo sąlygos. Civiliniame kodekse numatytos tokios civilinės atsakomybės taikymo sąlygos: neteisėti veiksmai (CK 6.246 str.), žala ir nuostoliai (CK 6.249 str.), priežastinis ryšys (CKJ 6.247 str.) ir kaltė (CK 6.248 str.). Žala yra būtina sąlyga visais atvejais taikant civilinę atsakomybę, tuo tarpu neteisėti veiksmai ne visuomet būtina sąlyga (galimas žalos, padarytos teisėtais veiksmais, atlyginimas), priežastinis ryšys gali būti ir netiesioginis (netiesioginės civilinės atsakomybės atveju)¹⁴. Mūsų nagrinėjamai temai itin aktualūs kaltės, kaip civilinės atsakomybės sąlygos, ypatumai. Bendroji taisyklė yra ta, kad civilinei atsakomybei kilti reikalinga nustatyti kaltę, tačiau civiliniame kodekse numatyta ir atsakomybė be kaltės. Žala, padaryta asmens žinioje esančių daiktų arba gyvūnų, atlyginama be kaltės. Tai vienas iš svarbiausių ypatumų, kuri galime įvardinti kaip išimtinį pagrindinės taisyklės atvejį. Šiuo atveju asmens (savininko ar valdytojo) veikla yra rizikinga. Apsiimdamas laikyti ar globoti gyvūną, asmuo prisiima atsakomybę už jo padarytą žalą be kaltės, tai reiškia pareigą tinkamai rūpintis, kad gyvūnas nepadarytų žalos, t. y. tinkamai jį prižiūrėti. Tuo tarpu be kaltės kiti civilinės atsakomybės pagrindai (neteisėta veika, priežastinis ryšys, žala) turi būti nustatyti ir jokios specifikos deliktinės atsakomybės atveju neturi. Neteisėta veika šiuo atveju laikomas pats žalos padarymo faktas, todėl ieškovas privalo jį įrodyti, kaip ir įrodyti žalos arba nuostolių dydį. Neteisėti veiksmai, kaip vienas iš civilinės atsakomybės pagrindų, šiais atvejais sutampa su kalte,

¹¹Lietuvos Respublikos laukinės gyvūnijos įstatymo 22 str. 7 dalyje teigiama, kad „Valstybei nuosavybės teise priklausančių laisvėje gyvenančių griežtai saugomų rūšių laukinių gyvūnų padarytą žalą žemės ūkio pasėliams, naminiams gyvūnams ar gyvuliams, miškui, hidrotechnikos įrenginiams ar kitiems objektams, žemės, miško ir vandens telkinių sklypų savininkams, valdytojams ir naudotojams atlygina valstybė, jeigu neįrodoma, kad žala atsirado dėl nenugalimos jėgos, nukentėjusio asmens tyčios arba kitų Civilinio kodekso 6.253 straipsnyje nurodytų veiksmų.“

¹²Lietuvos Respublikos medžioklės įstatymo 18 str. 4 dalyje teigiama, kad „Aplinkos apsaugos rėmimo programos įstatymo ir Savivaldybių aplinkos apsaugos rėmimo specialiosios programos įstatymo nustatyta tvarka valstybės vardu šiuose teisės aktuose nurodytos institucijos atlygina laisvėje gyvenančių medžiojamųjų gyvūnų padarytą žalą žemės, miško ir vandens telkinių sklypų, kuriuose nėra uždrausta medžioti, savininkams, valdytojams ir naudotojams, kai pakenkdami žemės ūkio pasėliams, miškui ir hidrotechnikos įrenginiams ją padarė medžiojamieji gyvūnai, kuriuos medžioti yra uždrausta ištisus metus.“

¹³Lietuvos Respublikos laukinės gyvūnijos įstatymo 22 str. 6 dalis nustato, kad „Valstybei nuosavybės teise priklausančių laukinių gyvūnų eismo įvykių metu padaryta žala atlyginama, jeigu įrodomi neteisėti valstybės veiksmai (neveikimas), kaltė ir priežastinis ryšys ir jeigu žala atsirado ne dėl nenugalimos jėgos, nukentėjusio asmens veiksmų arba kitų Civilinio kodekso 6.253 str. nurodytų veiksmų, ir išieškoma Civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka.“

¹⁴ D. Ambrasienė, E. Baranauskas, D. Bublienė ir kt. Civilinė teisė: Prievolių teisė. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2004, p. 181.

kurią, priklausomai nuo to ar civilinė teisinė atsakomybė taikoma su kalte, ar be jos (griežtoji civilinė atsakomybė), pirmu atveju reikia įrodinėti, antru – ne. Laukinės gyvūnijos įstatymas, įgyvendindamas minėtą CK 6.267 str. 2 dalies normą, numato laisvėje gyvenančių laukinių gyvūnų padarytos žalos atlyginimo tvarką, pagal kurią, valstybė, kaip laukinės gyvūnijos savininkė, atsako už laukinių gyvūnų padarytą žalą jiems išbėgus į kelią ir susidūrus su automobiliu bendrais civilinės atsakomybės pagrindais, todėl šiuo atveju ir kaltė yra būtinas įrodyti požymis¹⁵.

Taigi, pagal esamą reglamentavimą, nėra sudėtinga išskirti ir apibūdinti atsakomybės už laukinių gyvūnų padarytą žalą atlyginimo, kaip deliktinės atsakomybės instituto, požymius. Toliau nagrinėdami mokslinio tiriamojo darbo temą, matysime, kad iki naujos 2010 m. birželio 22 dienos Laukinės gyvūnijos įstatymo redakcijos būta daug neaiškumų, tiesa, matysime, kad ir šiuo metu vis dar vyksta probleminių teisės normų kvestionavimas, bandoma jas pakeisti, tam rengiami ir teikiami teisės aktų projektai.

¹⁵ Lietuvos Respublikos laukinės gyvūnijos įstatymas // Valstybės žinios. 2010, Nr. 81-4218.

2. LIETUVOS TEISMŲ PRAKTIKOS, NAGRINĖJANT BYLAS DĖL ATSAKOMYBĖS UŽ EISMO ĮVYKĮ SUKĖLUSIŲ LAUKINIŲ GYVŪNŲ PADARYTĄ ŽALĄ, ANALIZĖ

Laukinės gyvūnijos įstatymo 22 str. 4 dalyje numatyta, kad laisvėje gyvenančių laukinių gyvūnų, nuosavybės teise priklausančių valstybei, padaryta žala atlyginama 22 str. 5, 6 ir 7 dalyse nurodytais atvejais:

„5. Medžiojamųjų gyvūnų padaryta žala žemės, miško ir vandens telkinių sklypų savininkams, valdytojams ir naudotojams dėl žemės ūkio pasėlių, miško ir hidrotechnikos įrenginių pakenkimo atlyginama Medžioklės įstatymo nustatyta tvarka.

6. Valstybei nuosavybės teise priklausančių laukinių gyvūnų eismo įvykių metu padaryta žala atlyginama, jeigu įrodomi neteisėti valstybės veiksmai (neveikimas), kaltė ir priežastinis ryšys ir jeigu žala atsirado ne dėl nenugalimos jėgos, nukentėjusio asmens veiksmų arba kitų Civilinio kodekso 6.253 straipsnyje nurodytų veiksmų, ir išieškoma Civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka.

7. Valstybei nuosavybės teise priklausančių laisvėje gyvenančių griežtai saugomų rūšių laukinių gyvūnų padarytą žalą žemės ūkio pasėliams, naminiams gyvūnams ar gyvuliams, miškui, hidrotechnikos įrenginiams ar kitiems objektams, žemės, miško ir vandens telkinių sklypų savininkams, valdytojams ir naudotojams atlygina valstybė, jeigu neįrodoma, kad žala atsirado dėl nenugalimos jėgos, nukentėjusio asmens tyčios arba kitų Civilinio kodekso 6.253 straipsnyje nurodytų veiksmų.“¹⁶

Atlikus išsamią teismų praktikos (iki 2011 m. gruodžio 1 dienos) paiešką infolex teismų praktikos paieškos sistemoje, galima daryti išvadą, kad Lietuvoje apeliacinės instancijos bei kasacinės instancijos teismuose bylų, kuriose keliama civilinės teisinės atsakomybės už laukinių gyvūnų padarytą žalą klausimas, buvo pakankamai nemažai, tačiau praktiškai visos jos susiję su atsakomybės taikymu, kai žala atsiranda laukiniams gyvūnams išbėgus į kelią ir taip sukėlus eismo įvykį. Todėl pagrindinę mokslinio tiriamojo darbo dalį sudarys šių bylų analizė. Tačiau prieš pradėdant analizuoti teismų praktiką vertėtų aptarti, kokiam teismui bylos dėl atsakomybės už laukinių gyvūnų padarytą žalą yra teisingos.

¹⁶ Lietuvos Respublikos laukinės gyvūnijos įstatymas // Valstybės žinios. 2010, Nr. 81-4218.

2.1 Bylų dėl atsakomybės už laukinių gyvūnų padarytą žalą teisingumas

Kalbant apie bylas dėl atsakomybės už laukinių gyvūnų padarytą žalą, svarbiausia yra atriboti bendrosios kompetencijos teismų ir administracinių teismų kompetenciją. Taigi, norint priskirti bylą vieno iš šių teismų kompetencijai, reikia išsiaiškinti, kokių pagrindų reiškiamas reikalavimas. Kaip matysime toliau nagrinėdami bylas dėl atsakomybės už laukinių gyvūnų padarytą žalą, dažniausiai ieškovai savo reikalavimą reiškia valstybei, kaip laukinių gyvūnų savininkei, pagal CK 6.267 str. 2 dalį. Pasitaiko ir tokių situacijų, kai pagal ieškinio pagrindą reikalavimas valstybei reiškiamas ir kaip kelius administruojančiam subjektui, t. y. pagal CK 6.266 str. Todėl pagal ieškinio pagrindą ir sprendžiama, ar ieškovas siekia, kad valstybė atlygintų žalą kaip laukinių gyvūnų savininkė, ar kaip viešojo administravimo institucija. Nuo to priklauso bylos paskyrimas nagrinėti bendrosios kompetencijos ar administraciniam teismui. Kitas klausimas, kuri iš šių institucijų nagrinės bylą, kai reikalavimas reiškiamas valstybei, kaip laukinių gyvūnų savininkei, ir valstybei, kaip laukinių gyvūnų administratorei (viešajam subjektui), kartu. Toks klausimas iškilo Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijai, kai ji gavo atskirąjį skundą dėl Vilniaus miesto 3 apylinkės teismo 2008 m. rugsėjo 5 dienos nutarties, kuria teismas nutarė pagal teisingumą perduoti bylą Vilniaus apygardos administraciniam teismui. Situacija buvo tokia: ieškovas kreipėsi į Vilniaus apylinkės 3-iąją teismą dėl to, kad į važiuojamąjį kelio dalį iššokęs laukinis gyvūnas (elnias) sukėlė eismo įvykį, dėl kurio buvo apgadintas ieškovo automobilis. Ieškovas teigė, kad žalą turi atlyginti valstybė, nes ji ar jos kompetentingos institucijos neveikė tinkamai, kad užtikrintų saugų eismą kelyje, neįrengė ženklų, įspėjančių apie susidūrimo su laukiniais gyvūnais pavojų (CK 6.271 str. 4 dalis). Taip pat ieškovas rėmėsi Laukinės gyvūnijos įstatymo 3 str. 1 dalimi, kuri nustato, kad laisvėje gyvenantys laukiniai gyvūnai nuosavybės teise priklauso valstybei ir CK 6.267 str. 1 dalimi, pagal kurią asmens žinioje esančių laukinių gyvūnų padarytą žalą privalo atlyginti jų savininkas (valdytojas). Taigi, ieškovas teigė, kad valstybė turi atlyginti žalą ir kaip viešojo administravimo subjektas ir kaip privačiai veikiantis civilinių teisių santykių subjektas. Norėdama išsiaiškinti, kuriam teismui priskirtina nagrinėti tokia byla, Vilniaus apygardos Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija kreipėsi į specialiąją teisėjų kolegiją ginčams dėl teisingumo tarp bendrosios kompetencijos ir administracinio teismo spręsti. Specialioji teisėjų kolegija išaiškino, kad „įstatyminis reglamentavimas ginčus dėl valstybės institucijų neteisėtu neveikimu padarytos žalos atlyginimo priskiria nagrinėti administraciniam teismams (Administracinių bylų teisenos įstatymo 15 str. 1 dalies 3 punktas). Tuo tarpu ginčų dėl valstybės, kaip laukinių gyvūnų savininkės, padarytos žalos atlyginimo įstatymai nepriskiria administracinių teismų kompetencijai, todėl, atsižvelgiant į civilinį teisinį šio ginčo pobūdį, toks ginčas nagrinėtinas

bendrosios kompetencijos teisme (Civilinio proceso kodekso 1 str. 1 dalis, 22 str. 1 dalis).¹⁷ Kitoje 2010 m. birželio 3 dienos Vilniaus apygardos administracinio teismo byloje Nr. Iv-2425-484/2010 buvo atsisakyta priimti pareiškėjo skundą, kaip nepriskirtiną nagrinėti administracinių teismų kompetencijai. Šioje byloje pareiškėja taip pat prašė žalos, padarytos laukinių gyvūnų, atlyginimo. Teismas pasisakė, kad žalos, padarytos laukinių gyvūnų, atlyginimo klausimus reglamentuoja civilinės teisės normos. Kadangi ginče administracinio pobūdžio klausimų, kuriuos būtų galima pripažinti pagrindiniais, pareiškėjas nekelia, todėl ginčas iš esmės susijęs su civiliniais deliktinės atsakomybės santykiais ir nagrinėtinas bendrosios kompetencijos teisme¹⁸.

Tačiau reikia pabrėžti, kad šios rūšinio teisingumo taisyklės taikomos tik ginčams dėl laukinių gyvūnų padarytos žalos atlyginimo. Pastarąjį atvejį reikia skirti nuo ginčų, kurių objektas yra ne žalos atlyginimas, o patys teisės aktai, reglamentuojantys tokį žalos atlyginimą. Kaip pavyzdį galime panagrinėti Specialiosios teisėjų kolegijos ginčams dėl teisingumo tarp bendrosios kompetencijos ir administracinio teismo spręsti 2008 m. gruodžio 1 dienos nutartį byloje Nr. T-XX-86-08. Klaipėdos apygardos administracinis teismas kreipėsi į specialiąją teisėjų kolegiją dėl administracinių aktų pripažinimo negaliojančiais rūšinio teisingumo nustatymo. Pareiškėjas byloje ginčijo aktus dėl laukinių gyvūnų padarytos žalos apskaičiavimo. Klaipėdos apygardos administracinis teismas teigia, kad nors šie aktai priimti viešojo administravimo subjekto, tačiau priimti ne viešojo administravimo srityje, o įgyvendinant teisės normų priskirtas funkcijas civilinių deliktinės atsakomybės teisinių santykių srityje, todėl ginčas turėtų būti nagrinėjamas bendrosios kompetencijos teisme. Specialioji teisėjų kolegija nustatė, kad „pareiškėjas nagrinėjamu atveju skundžia savivaldybės sudarytos, Medžioklės įstatymo 18 str. 2 dalyje numatytos laisvėje gyvenančių medžiojamųjų gyvūnų padarytų nuostolių skaičiavimo komisijos priimtus aktus, kuriais yra paskaičiuoti laukinių gyvūnų padaryti nuostoliai trečiųjų suinteresuotųjų asmenų pasėliams. Šie nuostolių skaičiavimo komisijos aktai yra priimti, įgyvendinant Medžioklės įstatymo 18 str. nuostatas, ir yra individualaus pobūdžio administraciniai aktai (Administracinių bylų teisenos įstatymo 2 str. 1, 4, 14, 15 dalys). Medžioklės įstatymo 18 str. 6 dalyje numatyta, kad nuostolių skaičiavimo komisijos aktai gali būti skundžiami Administracinių bylų teisenos įstatymo numatyta tvarka. Pareiškėjas nagrinėjamu atveju minėtų aktų teisėtumą ginčija, iš esmės remdamasis aplinkybėmis ir

¹⁷ Specialiosios teisėjų kolegijos ginčams dėl teisingumo tarp bendrosios kompetencijos ir administracinio teismo spręsti 2009 m. sausio 5 d. nutartis byloje Nr. T-2009-01 // <http://www.infolex.lt/tp/188873>; prisijungimo laikas: 2011-01-10.

¹⁸ Vilniaus apygardos administracinio teismo 2010 m. birželio 3 d. nutartis administracinėje byloje Nr. Iv-2425-484/2010 // <http://www.infolex.lt/tp/167597>; prisijungimo laikas: 2011-01-10.

argumentais, susijusiais su viešuoju administravimu, ir civilinio pobūdžio ginčo nekelia. Todėl aptariama byla turėtų būti nagrinėjama administraciniame teisme.“¹⁹

Taigi, galima išskirti pagrindines rūšinio teisingumo taisykles, kada kreipiamasi dėl laukinių gyvūnų padarytos žalos atlyginimo. Pagal teismų praktiką išskiriami trys tokie atvejai:

1. Kai siekiama gauti laukinių gyvūnų padarytos žalos atlyginimą iš valstybės, kuri veikė (neveikė) kaip viešojo administravimo subjektas, ginčas nagrinėtinas administraciniame teisme;
2. Kai siekiama gauti laukinių gyvūnų padarytos žalos atlyginimą iš valstybės, kuri veikė kaip privatus civilinių teisinių santykių subjektas (kaip laukinės gyvūnijos savininkė), ginčas nagrinėtinas bendrosios kompetencijos teisme;
3. Kai siekiama gauti laukinių gyvūnų padarytos žalos atlyginimą iš valstybės, remiantis abiem aukščiau nurodytais pagrindais, ginčas nagrinėtinas bendrosios kompetencijos teisme.

2.2 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. lapkričio 23 d. sprendimo, tapusio precedentu nagrinėjant bylas dėl atsakomybės už eismo įvykį sukėlusių laukinių gyvūnų padarytą žalą, analizė

Kaip minėta, pats kebliausias ir daugiausiai probleminių aspektų atskleidęs atvejis, nagrinėjant bylas dėl atsakomybės už eismo įvykį sukėlusių laukinių gyvūnų padarytą žalą, buvo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. lapkričio 23 dienos nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-509/2009, teisininkų bendruomenėje tai vadinamoji „briedžio byla“. Visų pirma, nagrinėjant šią bylą aiškiai matėsi teismų nesutarimas mėginant spręsti teisės spragos problemą, kadangi anksčiau Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nenagrinėjo situacijos dėl atsakomybės už laukinių gyvūnų padarytą žalą eismo įvykio metu išbėgus į kelią, todėl natūralu, kad bylai pasiekus Lietuvos Aukščiausiąjį Teismą, joje priimta nutartis tapo precedentu būsimiems teismų sprendimams. Šios bylos nagrinėjimas ir priimtos nutartys turėjo sukelti tiek teisininkų, tiek draudimo kompanijų, kurių interesas buvo vienas – susigrąžinti iš valstybės draudimo išmoką, sumokėtą automobilio, susidūrusio su į kelią išbėgusiu laukiniu gyvūnu, savininkui, susidomėjimą. Ypač didelę reikšmę ši byla turėjo įstatymų leidėjo veiksams, kuris, iš karto po šios bylos sprendimo priėmimo, buvo priverstas papildyti teisinį reglamentavimą. Kitame skyriuje, kalbėdami apie atsakomybės už eismo įvykį sukėlusių laukinių gyvūnų padarytą žalą

¹⁹ Specialiosios teisėjų kolegijos ginčams dėl teisingumo tarp bendrosios kompetencijos ir administracinio teismo spręsti 2008 m. gruodžio 1 d. nutartis byloje Nr. T-XX-86-08 // <http://www.infolex.lt/tp/91884>; prisijungimo laikas: 2011-01-10.

reglamentavimą ir jo kitimą, matysime, kad pastaruoju metu Lietuvos Respublikos Seime svarstyta keletas įstatymų pakeitimo projektų dėl laukinių gyvūnų padarytos žalos reglamentavimo ir „briedžio byloje“ atskleistų jo trūkumų. Todėl, galima sakyti, kad ši byla yra tam tikras atskaitos taškas, atkreipęs teisinės bendruomenės narių dėmesį į atsakomybės už laukinių gyvūnų padarytą žalą taikymo problematiką, atskleidęs teisinio reglamentavimo spragas bei pastūmėjęs įstatymo leidėją reglamentuoti dar vieną teisiškai svarbią situaciją.

2.2.1 Pirmosios instancijos teismo sprendimo analizė

Taigi, panagrinėsime „briedžio bylą“ detaliau. Situacija buvo tokia, kad automobilis Mercedes-Benz Sprinter 313, priklausantis UAB „Margiris“ 2006 m. kelyje Biržai–Pandėlys–Rokiškis, 46-ajame kilometre susidūrė su staiga į kelią išbėgusiu briedžiu. Automobilis buvo apgadintas, tačiau jis buvo apdraustas Casco Plius transporto priemonių draudimu bendrovėje UAB „If draudimas“, todėl draudimo bendrovė, sumokėjusi automobilio savininkui draudiminę išmoką pagal CK 6.1015 str. 1 ir 3 dalis, įgijo teisę reikalauti išmokėtos draudiminės sumos priteisimo iš atsakingo už padarytą žalą asmens. Šiuo pagrindu draudimo bendrovė kreipėsi į Vilniaus miesto trečiąjį apylinkės teismą. Kaip atsakovas byloje buvo įtraukta valstybė, kurią atstovauja Lietuvos Respublikos Vyriausybė, kadangi pagal Laukinės gyvūnijos įstatymo 3 str. 1 dalį, laisvėje gyvenantys laukiniai gyvūnai nuosavybės teise priklauso valstybei²⁰. Ieškovas rėmėsi mūsų minėta CK 6.267 str. 2 dalimi, kuri nustato, kad laukinių žvėrių padaryta žala atlyginama įstatymų nustatyta tvarka. Užbėgant už akių, reikia paminėti, jog pagrindinė priežastis, dėl ko kilo teismų nesutarimai sprendžiant šią bylą, ir buvo toji, kad jokie teisės aktai tuo metu dar neįtvirtino CK 6.267 str. 2 dalyje numatytos atsakomybės už laukinių gyvūnų padarytą žalą taikymo tvarkos, kai žala atsiranda eismo įvykio metu, laukiniam gyvūnui išbėgus į kelią. Matydamas tokią situaciją, ieškovas savo poziciją grindė tuo, kad CK 6.267 str. 2 dalyje nėra numatyta galimybė riboti atsakomybę už laukinių gyvūnų padarytą žalą, kitaip sakant, ieškovas teigė, kad pagal CK 6.267 str. 2 dalies formuluotę, laukinių gyvūnų padaryta žala turi būti atlyginta visais atvejais (išskyrus CK 6.253 str. numatytus civilinės atsakomybės netaikymo ir atleidimo nuo jos atvejus), įskaitant ir nagrinėjamąjį atvejį. Antrasis ieškovo argumentas buvo tas, kad Lietuvos Respublikos gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymo 17 str. 4 dalyje numatyta, jog gyvūnų savininkai privalo užtikrinti, kad jiems priklausantys gyvūnai nedarytų žalos kitų savininkų turtui. Atsakovas atsiliepime į ieškinį teigė, kad CK 6.267 str. 2 dalis yra blanketinė norma, todėl valstybė, kaip laukinių gyvūnų savininkas, gyvūnų padarytą žalą privalo atlyginti tik įstatymų nustatyta tvarka, o Laukinės gyvūnijos įstatymas tokios tvarkos, kai žala atsiranda laukiniam gyvūnui išbėgus į kelią ir sukėlus eismo įvykį, nenumato. Tretysis asmuo

²⁰ Lietuvos Respublikos laukinės gyvūnijos įstatymas // Valstybės žinios. 1997, Nr. 108-2726

byloje, Lietuvos Respublikos Aplinkos ministerija, taip pat pateikė atsiliepimą į ieškinį, kuriame nurodė, kad Konstitucinis Teismas dar 2005 m. gegužės 13 d. nutarime nurodė, jog laukiniai gyvūnai yra išskirtinis objektas, kurio apsaugai reikalingas specialus reglamentavimas, o atsakomybė už jų padarytą žalą gali kilti tik specialiuose įstatymuose numatytais atvejais²¹. Kaip matome, susiklosčius tokiai situacijai, kuri, nagrinėjant bylą kitose instancijose, bus įvardinta kaip įstatymo spraga, abi šalys pateikė ganėtinai abstrakčius argumentus. Pavyzdžiui, ieškovo argumentas, kad pagal Lietuvos Respublikos gyvūnų globos laikymo ir naudojimo įstatymo 17 str. 4 dalį, gyvūnų savininkas privalo užtikrinti, kad jam priklausančios gyvūnai nedarytų žalos kitų savininkų turtui, neturi reikšmės, nes to paties įstatymo 1 str. 2 dalyje numatoma, jog „Sausumoje, vandenyje, ore ir dirvoje laisvai gyvenančių laukinių gyvūnų apsaugą ir naudojimą reguliuoja Lietuvos Respublikos laukinės gyvūnijos įstatymas.“²² Atsižvelgiant į tai, kad briedis yra valstybei nuosavybės teise priklausančias laisvėje gyvenantis laukinis gyvūnas, ką ieškinyje pripažino pats ieškovas, nagrinėjamu atveju Lietuvos Respublikos gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymas negalėjo būti taikomas, todėl, manytina, kad šis ieškovo argumentas nebuvo tinkamas.

Pirmosios instancijos teismas, nagrinėdamas šią bylą, pažymėjo, kad CK 6.267 str. 1 dalyje įtvirtinta naminių arba asmens žinioje esančių laukinių gyvūnų atsakomybė be kaltės, pripažino, kad CK 6.267 str. 2 dalis yra blanketinė norma, kad briedis yra laukinis gyvūnas ir nuosavybės teise priklauso valstybei, tačiau atmetė ieškinį, pakartodamas Konstitucinio Teismo 2005 m. gegužės 13 dienos nutarime įtvirtintą išaiškinimą: „laukinės gyvūnijos savitumas yra tas, kad ji yra labai dinamiška, laisvėje esantys laukiniai gyvūnai keičia savo buvimo vietą, dėl to laukinės gyvūnijos, kaip visumos, valdymas ir disponavimas ja (kaip daiktu) yra neįmanomas.“²³ Dėl to, teismas nusprendė, kad „CK 6.267 str. 1 ir 2 dalyse numatyta atsakomybė už šių gyvūnų padarytą žalą yra nevienoda: visiškas visais atvejais laukinių gyvūnų padarytos žalos atlyginimas, nesant savininko kaltės, kaip tai nustatyta CK 6.267 str. 1 dalyje, prieštarautų teisingumo, protingumo bei proporcingumo principams.“²⁴

Iš teismo argumentų galima spręsti, jog atsakomybė be kaltės šiuo atveju negalima, todėl civilinei atsakomybei kilti reikia nustatyti bendruosius civilinės atsakomybės taikymo

²¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. gegužės 13 d. nutarimas Nr. 14/02 „Dėl Lietuvos Respublikos Medžioklės įstatymo 7 straipsnio 2 dalies, 8 straipsnio 1,9,10 dalių atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2005, Nr. 63-2235.

²² Lietuvos Respublikos gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymas // Valstybės žinios. 1997, Nr. 108-2728.

²³ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. gegužės 13 d. nutarimas Nr. 14/02 „Dėl Lietuvos Respublikos Medžioklės įstatymo 7 straipsnio 2 dalies, 8 straipsnio 1,9,10 dalių atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2005, Nr. 63-2235.

²⁴ Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2008 m. spalio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-486-186/2008 // <http://www.infolex.lt/tp/117303>; prisijungimo laikas: 2011-03-05.

pagrindus. Teismas nenustatė atsakovo neteisėtų veiksmų, pasisakė, kad pagal CK 6.267 str. 2 dalį atsakomybė gali kilti tik esant specialiai teisės normai, todėl ieškinys buvo atmestas. Laukinio gyvūno staigus iššokimas nepavojingame kelio ruože buvo įvertintas kaip atsitiktinumas (nenugalimos jėgos aplinkybė, kurią aptarsime analizuodami bylos nagrinėjimą kitos instancijos teismuose).

2.2.2 Apeliacinės instancijos teismo sprendimo analizė

Ieškovas, nesutikdamas su tokiu pirmosios instancijos teismo sprendimu, kreipėsi į apeliacinės instancijos teismą. Pagrindinis jo argumentas buvo tas, kad pirmosios instancijos teismo sprendime minimos specialios normos, reglamentuojančios tokį konkretų atvejį, nebuvimas, nepaneigia pareigos atlyginti žalą. Nesant specialios normos reikia taikyti CK 6.267 str. 1 dalies analogiją, todėl valstybė turi atsakyti be kaltės. Apeliantas teigia, kad pagal norminius aktus (STR 2.06.03:2001 „Automobilių keliai“, Kelių eismo kontrolės tvarkos aprašas, LR Saugaus eismo automobilių keliais įstatymas) valstybė turi tinkamai valdyti gyvūniją ir imtis įvairių apsaugos priemonių, kad gyvūnai nepatektų į kelią. Papildomai pateikė pažymą, kurioje nurodyta, kad per paskutinius 4 metus kelyje, kuriame įvyko minimas eismo įvykis, įvyko 33 eismo įvykiai, kurių metu automobiliai susidūrė su gyvūnais.

Apeliacinės instancijos teismas pasisakė, kad tais atvejais, kai specialiuose įstatymuose nenustatyta žalos atlyginimo tvarka, laukinių gyvūnų savininkas atsako bendrais civilinės atsakomybės pagrindais. Apeliaciniame skunde ieškovas teigia, kad eismo įvykis atsitiko dėl to, kad valstybė neįgyvendino priemonių, kurios turi užtikrinti saugų eismą bei laukinių gyvūnų valdymą. Kelyje neįrengtas vielos tinklas, pergynos ir nepastatytas įspėjamasis kelio ženklas Nr. 131 – „Laukiniai žvėrys“. Teismas pasisakė, kad pagal šį faktinį ieškinio pagrindą, atsakomybė valstybei gali kilti, jeigu valdžios institucijų darbuotojai neveikė taip, kaip turėjo veikti pagal įstatymus (CK 6.271 str. 4 dalis). Tokiu atveju, anot teismo, deliktinė civilinė atsakomybė bus galima tik nustačius visas deliktinės civilinės atsakomybės sąlygas: neteisėtus veiksmus (neveikimą) (CK 6.246 str.), žalą (CK 6.249 str.), priežastinį ryšį (CK 6.247 str.) ir kaltę (CK 6.248 str.). Toliau nagrinėjant bylą ir įvertinus faktines aplinkybes bei jų atitikimą įstatyminiam reglamentavimui, nebuvo nustatyta kompetentingų valdžios institucijų kaltės, kaip vienos iš sąlygų civilinei atsakomybei atsirasti, todėl apeliacinis skundas netenkintas. Teismas nustatė, kad pagal Kelių techninio reglamento²⁵ 380 punktą, kelio trasai kertant nusistovėjusius gyvūnų migracijos takus, numatomos specialios priemonės: greičio apribojimai, vielos tinklo atitvarai,

²⁵ Lietuvos Respublikos Aplinkos apsaugos ministro ir Lietuvos Respublikos Susisiekimo ministro 2008m. sausio 9 d. įsakymu Nr. D1-11/3-3 patvirtintas Kelių techninis reglamentas KTR 1.01:2008 „Automobilių keliai“ // Valstybės žinios. 2008, Nr. 9-322.

gyvūnų pragynos ir kt. Tačiau sąvoka „vietovių pripažinimas nusistovėjusiais gyvūnų migracijos takais“ nėra apibrėžta norminiais aktais. Esant tokiam sąvokos neapibrėžtumui, teismas konstatavo, kad byloje nėra duomenų, jog kelio ruožas, kuriame gyvūnas sukėlė autoįvykį, būtų nustatytas kaip kertantis gyvūnų migracijos takus. Teismas atkreipė dėmesį, kad kelio ženklų panaudojimo bei įrengimo taisyklės ir sąlygas nustatančiame Lietuvos standarto LST 1405:1995 „Kelio ženklų ir šviesoforų naudojimas“ 3.2.38 punkte nustatyta, kad ženklas Nr. 131 „Laukiniai gyvūnai“ statomas prieš kelio ruožą, kuriame pasitaiko laukinių žvėrių. Deja, sąvoka „kelio ruožas, kuriame pasitaiko laukinių žvėrių“ taip pat nėra apibrėžta norminiuose aktuose, todėl teismas pasisakė, kad tokio ženklo nepastatymas negali būti laikomas neveikimu, pažeidžiančiu norminius teisės aktus. Nenuostabu, kad esant tokiam nagrinėjamoje byloje svarbių sąvokų teisiniam neapibrėžtumui, byloje pateikta papildoma informacija (pažyma apie per paskutinius 4 metus kelio ruože įvykusius 33 eismo įvykius dėl gyvūnų išėjimo į kelią), nebuvo laikoma pakankamais duomenimis konstatuoti, kad minimame kelio ruože buvo būtinas specialiųjų priemonių įrengimas. Teismas nusprendė, kad šiuo atveju nėra kompetentingų valstybės institucijų kaltų veiksmų, todėl valstybė negali būti pripažinta atsakinga už kilusią žalą, nes nenustatyti visi bendrieji žalos atlyginimo pagrindai. Šį konkretų atvejį teismas laikė susidūrimu kaip draudiminės rizikos įvykiu²⁶.

2.2.3 Kasacinio teismo sprendimo analizė

Kaip minėta, byla pasiekė Lietuvos Aukščiausiąjį Teismą. Kasatorius teigė, jog tai, kad įstatymų leidėjas turi nustatyti tokios žalos atlyginimo tvarką, tačiau nevykdo savo pareigos, negali būti pagrindas apriboti kitų asmenų teisę gauti žalos atlyginimą. Todėl, kol įstatymų leidėjas nenustatė tokios tvarkos, žala turi būti atlyginama pagal analogiją taikant CK 6.267 str. 1 dalies nuostatas. Taip pat kasatorius tvirtino, kad byloje pateiktų duomenų apie avarijų skaičių užtenka pagrįsti, kad tame kelio ruože buvo privaloma imtis saugaus eismo užtikrinimo priemonių. Valstybė, anot kasatoriaus, aiškiai neapibrėžusi saugiam eismui užtikrinti reikšmingų sąvokų, nepastačiusi išpėjamųjų kelio ženklų ir kitaip neužtikrinusi saugaus eismo, neveikė taip, kaip privalėjo veikti. Lietuvos Respublikos saugaus eismo automobilių keliais įstatymo 11 str. 7 d. 3-5 punktuose numatyta, kad kelio savininkas (valdytojas) privalo užtikrinti, kad pavojingose vietose būtų įrengtos atitinkamos techninės eismo organizavimo priemonės tol kol šios kliūtys bus panaikintos, privalo tobulinti eismo organizavimą, atsižvelgiant į eismo įvykių kelyje priežastis ir aplinkybes, privalo asmenims atlyginti žalą, atsiradusią dėl teisės aktų nustatyta

²⁶ Vilniaus apygardos teismo 2008 m. spalio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-486-186/2008 // <http://www.infolex.lt/tp/117303>; prisijungimo laikas: 2011-03-05

tvarka neatliktų kelio savininko pareigų²⁷. Kaip matome, ieškovas (kasatorius) nagrinėjamoje byloje aiškiai įvardijo du skirtingus pagrindus, pagal kuriuos valstybei turi kilti civilinė atsakomybė už laukinių gyvūnų padarytą žalą: valstybė turėtų atsakyti ne tik kaip laukinės gyvūnijos savininkas, bet ir kaip statinio (kelio) savininkas.

Atsakovas rėmėsi Konstitucinio Teismo išaiškinimu, kad valstybė laukinei gyvūnijai, kaip visuomeninei vertybei, dėl ribotų galimybių ją valdyti taiko specialų, protingumo principais pagrįstą teisinį režimą ir žalą atlygina tik įstatymo nustatytais atvejais. Tik tais atvejais, kai laukinės gyvūnijos keliamas pavojus peržengia normalų ir įprastą pavojų, keliamą žmonių gyvybei, sveikatai ar turtui ir valstybė nesiima priemonių, kuriomis siekiama pašalinti ar sumažinti šį pavojų, valstybė privalo atlyginti laukinių gyvūnų padarytą žalą²⁸. Anot atsakovo, jeigu įstatymų leidėjas nustatytų, kad valstybė visais atvejais privalo atlyginti laukinių gyvūnų padarytą žalą, tai prieštarautų protingumo principams. Taip pat atsakovas pažymi, kad automobilis pagal CK 6.270 str. yra laikomas padidinto pavojaus šaltiniu. Anot jo, pagal šį CK 6.270 str. preziumuojama padidinto pavojaus šaltinio valdytojo kaltė, jeigu jis neįrodo, kad žala padaryta dėl nenugalimos jėgos arba nukentėjusiojo tyčios ar didelio neatsargumo. Todėl dėl eismo įvykio kaltas turi būti automobilio vairuotojas.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas šioje byloje paminėjo, jog išaiškinimo dėl atsakomybės už laukinio žvėries padarytą žalą nėra pateikęs. Nagrinėdamas bylą Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pirmiausiai aptarė žalos atlyginimą, remdamasis Konstitucinio Teismo išaiškinimu dėl žalos atlyginimo principo taikymo. Visų pirma, Konstitucijos 30 str. 2 dalyje nustatyta, kad asmeniui padarytos materialinės ir moralinės žalos atlyginimą nustato įstatymas²⁹. Konstitucinis Teismas 1997 m. sausio 20 dienos ir 2004 m. gruodžio 13 dienos nutarimuose pasisakė, kad būtinumas atlyginti asmeniui padarytą materialinę ir moralinę žalą yra konstitucinis principas. Konstitucija imperatyviai reikalauja įstatymu nustatyti, kad asmuo, kuriam neteisėtais veiksmais buvo padaryta žala, visais atvejais galėtų reikalauti teisingo tos žalos atlyginimo ir tą atlyginimą gauti³⁰. Dėl to Lietuvos Aukščiausiasis Teismas padarė išvadą,

²⁷ Lietuvos Respublikos saugaus eismo automobilių keliais įstatymas // Valstybės žinios. 2007, Nr. 128-5213.

²⁸ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. gegužės 13 d. nutarimas Nr. 14/02 „Dėl Lietuvos Respublikos Medžioklės įstatymo 7 straipsnio 2 dalies, 8 straipsnio 1,9,10 dalių atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2005, Nr. 63-2235.

²⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.

³⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. sausio 20 d. nutarimas Nr. 7-130 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996m. rugpjūčio 23d. nutarimo Nr. 1004 „Dėl minimalaus darbo užmokesčio didinimo“ 3.1. punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 449 straipsnio pirmajai daliai ir Lietuvos Respublikos darbo apmokėjimo įstatymo 2 straipsniui“ // Valstybės žinios. 1997, Nr. 7-130;

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas Nr. 181-6708 „Dėl kai kurių teisės, kuriais reguliuojami valstybės tarnybos ir su ja susiję santykiai, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir įstatymams“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 181-6708.

kad CK 6.267 str. 2 dalyje įtvirtinta nuostata reiškia, jog laukinio žvėries padaryta žala pagal įstatymą turi būti atlyginta. Kartu nurodytoje normoje yra nuostata, kad šis konstitucinis imperatyvas įgyvendinamas įstatymų nustatyta tvarka. Nesant įstatymo, kuriame būtų nustatyta žalos atlyginimo tvarka, nepaneigiama asmens teisė į laukinio žvėries padarytos žalos atlyginimą tuo atveju, kai žala atsirado susidūrus automobiliui su prieš jį į kelią išbėgusiu laukiniu žvėrimi. Todėl Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pabrėžė, kad įstatymų leidėjui nenustačius CK 6.267 str. 2 dalyje minimos tvarkos, atsirado įstatymo spraga, kuri negali paneigti asmens konstitucinės teisės gauti žalos atlyginimą. Komentuodamas anksčiau teismų nurodytą motyvą, kad laukinės gyvūnijos, kaip visumos, valdymas ir disponavimas ja (kaip daiktu) yra neįmanomas, teismas pažymėjo, kad šioje byloje nagrinėjama ne laukinės gyvūnijos visumos, o konkretaus laukinio gyvūno, dėl kurio yra priimta norma CK 6.267 str. 2 dalyje. Be to, žalą padarė medžiojamas žvėris, todėl ši Konstitucinio Teismo nuostata negali būti pagrindas byloje netaikyti žalos atlyginimo. Pats Konstitucinis Teismas minėtame nutarime konstatavo, kad vienas iš laukinės gyvūnijos populiacijos (jų rūšių) valdymo (reguliavimo ir kontroliavimo) būdų yra jų medžioklė. Pagal šią išvadą laukiniai žvėrys nėra absoliučiai nevaldomi. Taip pat Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, kad iš Konstitucijos 54 str. valstybei kyla priedermė užtikrinti, jog laukinių gyvūnų (jų rūšių) populiacijos būtų tinkamai valdomos (t. y. reguliuojamos ir kontroliuojamos) taip, kad būtų užtikrinta laukinės gyvūnijos, kaip visuotinę reikšmę turinčios nacionalinės vertybės, apsauga ir racionalus naudojimas. Todėl Lietuvos Aukščiausiasis Teismas padarė išvadą, kad pagal šį Konstitucinio Teismo išaiškinimą, negali būti suteiktas prioritetas laukiniams žvėrims prieš kitas Konstitucijoje įtvirtintas, jos saugomas ir ginamas vertybes, konkrečiai – asmens nuosavybę. Šios bylos kontekste turi reikšmės ir Saugaus eismo automobilių keliais įstatymo 4 str. 2 punkte įtvirtintas eismo saugumo užtikrinimo principas – eismo dalyvių sveikatos ir gyvybės užtikrinimas yra svarbiau negu ūkinės veiklos ekonominiai rezultatai. Anot teismo, nors šioje byloje nekeliamas ūkinės veiklos ekonominių rezultatų klausimas, bet šio principo esmė yra ta, kad visų pirma turi būti užtikrinta žmogaus sveikata ir gyvybė. Neabejotina, kad laukinio žvėries staigus išbėgimas prieš keliu važiuojantį automobilį aiškiai kelia grėsmę žmogaus gyvybei, sveikatai ir turtui.

Konstitucinis Teismas 2006 m. lapkričio 20 dienos sprendime yra konstatavęs, kad įstatymų neaiškumus, dviprasmybes, spragas privalo pašalinti įstatymų leidėjas, o įstatymų leidėjo neišspręstus teisės taikymo klausimus gali spręsti teismai, nagrinėjantys ginčus dėl atitinkamų teisės aktų (jų dalių) taikymo³¹. Analizuojamu atveju akivaizdu, kad pašalinti spragą

³¹ LR Konstitucinio teismo 2006 m. lapkričio 20 d. sprendimas Nr. 29/04 „Dėl pareiškėjo – Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos Finansų ministerijos prašymo išaiškinti Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006m. rugsejo 26d. nutarimą „Dėl Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo 39 straipsnio

turi teismas, nagrinėjantis bylą. LR CK 1.8 str. nustato, kad civilinės teisės normų nesureglamentuotiems santykiams taikomi panašius santykius reglamentuojantys civiliniai įstatymai (įstatymo analogija). Jeigu nėra panašius santykius reglamentuojančių civilinių įstatymų, taikomi bendrieji teisės principai (teisės analogija). Neleidžiama pagal analogiją taikyti specialių teisės normų, t. y. bendrųjų taisyklių išimtis numatančių normų³². Paminėjęs šio straipsnio nuostatas, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas teigė, kad pagal savo pavojingumą aplinkai laisvėje gyvenantis laukinis žvėris yra ne mažiau pavojingas nei naminis gyvūnas arba asmens žinioje esantis laukinis gyvūnas. Kadangi CK 6.267 str. 1 ir 2 dalys reglamentuoja panašius santykius, teismo manymu, teismai turėjo taikyti CK 6.267 str. 1 dalies analogiją. Todėl kasacinės instancijos teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo sprendimą ir grąžino bylą iš naujo nagrinėti Vilniaus apygardos teismui.

LR civilinio kodekso komentare rašoma, kad CK 6.267 str. 1 dalis yra specialioji norma³³, o Lietuvos Aukščiausiasis Teismas sprendime paminėjo, kad pagal CK 1.8 str. 3 dalį specialioji norma negali būti taikoma kaip įstatymo analogija, tačiau detaliau šios situacijos nekomentavo ir teigė, kad turi būti taikoma atsakomybė be kaltės. Be to, tas faktas, kad laukiniai gyvūnai yra ne mažiau pavojingi, tėra vienintelis argumentas, kurį Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nurodė teigdamas, kad turi būti taikoma įstatymo analogija. Natūralu, kad reglamentuojant tokius teisinius santykius buvo atsižvelgta ne tik į gyvūno keliamo pavojaus laipsnį, bet ir už jį atsakančio subjekto pobūdį bei jo galimybes kontroliuoti ir prižiūrėti laukinius gyvūnus. Galima teigti, kad pastarieji požymiai ir yra lemiantys CK 6.267 str. išskiriant į dvi dalis. Vis dėlto teismo nutartyje šis aspektas nebuvo aptartas. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nekomentavo ir atsakovo argumento, kad automobilis pagal CK 6.270 str. yra laikomas padidinto pavojaus šaltiniu ir pagal šį straipsnį preziumuojama padidinto pavojaus šaltinio valdytojo kaltė, jeigu jis neįrodo, kad žala padaryta dėl nenugalimos jėgos arba nukentėjusiojo tyčios ar didelio neatsargumo. Todėl, kaip teigė atsakovas, dėl eismo įvykio kaltas turi būti automobilio vairuotojas. Tačiau, kalbant apie padidinto pavojaus šaltinio valdytojų atsakomybę, reikėtų pasvarstyti, ar netikėtai į kelią išbėgęs laukinis gyvūnas taip pat negalėtų būti laikomas padidinto pavojaus šaltiniu. CK 6.270 str. reglamentuoja specialųjį deliktą, įvardijamą kaip atsakomybė už padidinto pavojaus šaltinio padarytą žalą. Ši deliktinės atsakomybės rūšis taip pat priskiriama prie atsakomybės be kaltės. Pagal minimą straipsnį, asmuo, kurio veikla susijusi su didesniu

(2001m. birželio 26d. redakcija) 3 dalies, Lietuvos Respublikos muitų tarifų įstatymo 18 straipsnio (1998m. vasario 19d. redakcija) 3 dalies atitikties Lietuvos Respublikos konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2006, Nr. 126-4805.

³² Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

³³ Valentinas Mikelėnas. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. // Justitia. 2003.

pavojumi aplinkiniams, privalo atlyginti didesnio pavojaus šaltinio padarytą žalą, jeigu neįrodo, kad žala atsirado dėl nenugalimos jėgos, nukentėjusio asmens tyčios ar didelio neatsargumo. Civilinės teisės (prievolių teisės) vadovėlyje randame skirstymą, kuriame laukiniai gyvūnai priskiriami prie biologinių padidinto pavojaus šaltinių³⁴. Žinoma, ne kiekvienu atveju laukinis gyvūnas galimai laikomas padidinto pavojaus šaltiniu, tam kad jį galima būtų tokiu laikyti, pirmiausiai jis, kaip šaltinis, turi atitikti du teorijoje išskiriamus kriterijus: pirma – turi kelti itin didelę riziką, t. y. objektyviai neįmanoma visiškai jo kontroliuoti ir antra – šios rizikos pašalinti negalima atsargumo priemonėmis. Tai reiškia, jog, numatant ir laikantis atsargumo priemonių, žalos negalima išvengti. Kaip pavyzdys prievolių teisės vadovėlyje pateiktas automobilis: „sakykime, judančios transporto priemonės energija negali būti visiškai suvaldyta dėl greičio, masės arba dėl gendančių techninių įrenginių. Transporto priemonės manevringumas yra ribotas, todėl ne visuomet kliūtis gali būti išvengta“³⁵. Kalbant apie laukinius gyvūnus, kaip potencialius padidinto pavojaus šaltinius, galima sakyti, kad tam tikrais atvejais juos galima bus tokiais laikyti. Tuo atveju, kai laukinis gyvūnas yra laisvėje, jo visiškai kontroliuoti neįmanoma, todėl pirmąjį kriterijų jis atitinka, keldamas didelę riziką. Kalbant apie mūsų nagrinėjamą bylą, kai gyvūnas susidūrė su automobiliu, įvertinus aplinkybes ir nustačius, kad jokio įspėjamojo ženklo nebuvo, kad vairuotojas nepažeidė kelių eismo taisyklių, kad gyvūnas netikėtai išsoko į kelią ir todėl nebuvo įmanoma išvengti žalos net ir imantis minėtų atsargumo priemonių – tokiu atveju gyvūnas atitiktų abu kriterijus ir tokį įvykį tikėtina, būtų galima traktuoti kaip dviejų padidinto pavojaus šaltinių susidūrimą. Žalai atsiradus dėl dviejų padidinto pavojaus šaltinių sąveikos, atsakomybė be kaltės nebetaikoma. Atsakomybė tokiu atveju kyla bendraisiais civilinės atsakomybės pagrindais (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2000 m. birželio 16 dienos nutarimo Nr. 27 „Dėl įstatymų taikymo teismų praktikoje nagrinėjant civilines bylas dėl atlyginimo turtingos žalos, padarytos eismo įvykio metu“ 10 punktas). Šiuo atveju pagrindinė taisyklė yra tokia, kad solidariai atlyginama žala tretiesiems asmenims, o kuris valdytojas kuriam turės atlyginti žalą sprendžiama pagal kaltės laipsnį. Svarbu paminėti, kad atsakomybė be kaltės bus taikoma tik tuo atveju, kada žalą padarė tos pavojingos objekto savybės, dėl kurių jis laikomas padidinto pavojaus šaltiniu. Jeigu žala padaroma vykdant veiklą, susijusią su didesnio pavojaus šaltiniu, tačiau ne dėl jo pavojingų savybių poveikio, tai civilinė atsakomybė už padarytą žalą atsiranda bendrais pagrindais³⁶.

³⁴ D. Ambrasienė, E. Baranauskas, D. Bublienė ir kt. Civilinė teisė: Prievolių teisė. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2004, p. 221

³⁵ Ten pat, P. 220

³⁶ Ten pat, P. 221-222

2.2.4 Pakartotinai nagrinėjant bylą apeliacinės instancijos teisme priimto sprendimo analizė

Lietuvos Aukščiausiajam Teismui grąžinus bylą nagrinėti apeliacine tvarka, byla nagrinėjantis teismas pažymėjo, kad kasacinės instancijos teismo nurodymai dėl šalių santykių teisinio reglamentavimo yra privalomi iš naujo bylą apeliacine tvarka nagrinėjančiam teismui (CPK 362 str. 2 d.). Kasacinio teismo išaiškinimu teismai turėjo pagrindo taikyti šioje byloje CK 6.267 str. 1 dalies analogiją. Pritaikius įstatymo analogiją svarstytina, ar atitinkamo kelio ženklo ir kitų apsaugos priemonių buvimas negali būti vertinama kaip aplinkybės, atleidžiančios nuo atsakomybės pagal CK 6.270 str. 1 dalį³⁷. Apeliacinės instancijos teismas, remdamasis kasacinės instancijos teismo sprendimų privalomumu žemesnės instancijos teismams, pritaikė CK 6.267 str. 1 dalies, kurioje teigiama, kad naminių gyvūnų arba asmens žinioje esančių laukinių gyvūnų padarytą žalą privalo atlyginti jų savininkas, jeigu neįrodo, kad buvo šio kodekso 6.270 str. 1 dalyje numatytos aplinkybės, įstatymo analogiją. Pritaikius įstatymo analogiją, norint taikyti civilinę atsakomybę pagal minimą normą, teismui beliko išsiaiškinti, ar nebuvo nenugalimos jėgos, nukentėjusio asmens tyčios ar didelio neatsargumo, kaip civilinę atsakomybę šalinančios arba nuo jos atleidžiančios aplinkybės. Civilinėje teisėje nenugalimos jėgos aplinkybėmis (force majeure) pripažįstamos neišvengiamos ir skolininko nekontroliuojamos bei nepašalinamos aplinkybės, kurios nebuvo ir negalėjo būti numatytos (CK 6.253, 6.212 str.). Tam, kad briedžio išėjimą į kelią būtų galima laikyti force majeure aplinkybe, reikia nustatyti tiksliai faktines bylos aplinkybes, kurios įrodytų, jog laukinio gyvūno savininkė (valstybė) negalėjo pagrįstai numatyti tokio žvėries elgesio, negalėjo jo kontroliuoti ir, apskritai, išvengti. Teismas konstatavo, kad, jeigu šio gyvūno iššokimas į kelią nakties metu yra susijęs su įprastiniu laukinio žvėries gyvenimu savo natūralioje aplinkoje, pvz., briedis išėjo į kelią dėl sezoninės migracijos nusistovėjusiu žvėrių migracijos keliu, arba ganytis į įprastą vietą ir t. t., tai toks gyvūno pasirodymas kelyje galėjo būti savininko iš anksto numatytas ir kontroliuojamas. Tokiu atveju valstybei taikoma atsakomybė³⁸ (šiuo atveju pagal įstatymo analogiją atsakomybė be kaltės). Anksčiau nagrinėdami bylą teismai jau nustatė, kad pagal mūsų šalies teisinį reglamentavimą toje kelio atkarpoje neturėjo būti nei kelio ženklų nei greičio ribojimo, nei aptvarų, nes toje vietoje nenustatytas nusistovėjęs žvėrių migracijos takas (kurį nustatyti ganėtinai sudėtinga, kai teisiškai nėra apibrėžta pati sąvoka). Be to, teismai sprendė, kad ieškovo pateikta pažyma apie 33 autoįvykius tame kelyje per paskutinius 4 metus nėra tikslūs todėl, kad, iš tikrųjų, byloje svarbus tik autoįvykių, įvykusių iki nagrinėjamo bylos įvykio, skaičius, kuris yra 6 eismo įvykiai, sukelti

³⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. kovo 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-138/2009 // <http://www.infolex.lt/tp/115365>; prisijungimo laikas: 2011-03-12.

³⁸ Vilniaus apygardos teismo 2009 m. liepos 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-676-340/2009 // <http://www.infolex.lt/tp/129326>; prisijungimo laikas: 2011-03-12.

laukiniams gyvūnams išbėgus į kelią. Šie įvykiai atsitiko pakankamai didelėje kelio atkarpoje (30-61 kilometrai), ir tik 1 įvykis beveik toje pačioje vietoje, kurioje nukentėjo šioje byloje minimas automobilio vairuotojas. Dėl šių nustatytų aplinkybių teismas įvertino, kad tas kelio ruožas yra saugus ir gyvūno išbėgimas į kelią šiuo atveju buvo tik atsitiktinumas (nenugalima jėga), kuris šalina valstybės, kaip laukinių gyvūnų savininkės, civilinę atsakomybę šiuo konkrečiu atveju.

Teismas, nustatęs, kad įvykis turėjo atsitiktinumo elementą, pripažino jį nenugalima jėga ir plačiau nenagrinėjo nenugalimos jėgos aplinkybės turinio. Jau minėjome, kad reikia nustatyti visus tris nenugalimos jėgos aplinkybės elementus (neįmanomumą išvengti, nenumatomumą ir nepašalinamumą). Kalbant apie force majeure, kaip apie aplinkybę, šalinančią civilinę atsakomybę, atkreiptinas dėmesys, kad tai yra tik išimtiniais atvejais taikomas institutas. Šalyse, kuriose stipriai pasireiškia sutarčių laisvės principas, force majeure taikomas retais išimtiniais atvejais, nes jis reiškia išimtį iš minimo sutarčių laisvės principo³⁹. Europos Teisingumo Teismas, aiškindamas force majeure sąvoką, yra pasakęs, kad ji nereiškia tik absoliutaus negalėjimo, ji turi būti suvokiama atsižvelgiant į su subjektu nesusijusias, neįprastas ir nenumatomas aplinkybes, kurių pasekmių nebuvo įmanoma išvengti, nepaisant visų atsargumo priemonių, kurių buvo imtasi. Europos Teisingumo Teismas nurodė, kad force majeure sąvoka apima objektyvųjį elementą, susijusį su neįprastomis ir su subjektu nesusijusiomis aplinkybėmis, taip pat subjektyvųjį elementą, susijusį su suinteresuoto asmens pareiga apsisaugoti nuo neįprasto įvykio padarinių imantis tinkamų priemonių, nesukeliančių jam pernelyg didelių nuostolių. Vadovaujantis Europos Teisingumo Teismo formuojama praktika, objektyvusis force majeure elementas reiškia, kad aplinkybės, padariusios sutarties vykdymą neįmanomą, privalo būti neįprastos ir nesusijusios su subjektu, prašančiu jį atleisti nuo sutarties vykdymo dėl nenugalimos jėgos aplinkybių. Pabrėžtina, kad esant neįprastoms aplinkybėms bus pripažįstamos tik tokios aplinkybės, kurių atsiradimo šalys negalėjo nei numatyti, nei prognozuoti⁴⁰. Teisininkas D. Vanhara, kalbėdamas apie force majeure institutą, teigia, kad tam tikrų aplinkybių pripažinimas nenugalimos jėgos aplinkybėmis turi būti aiškinamas vadovaujantis griežtuoju, siaurinamuoju aiškinimo būdais. Tai lemia, kad net jeigu tam tikra aplinkybė, dėl kurios pasidaro neįmanoma įvykdyti sutarties, yra gana reta, tačiau praktikoje kartais pasitaiko, ji nebus laikoma force majeure aplinkybe. Kalbant apie subjektyvųjį force majeure elementą, derėtų pažymėti, kas šalis nebus atleista nuo civilinės atsakomybės už sutarties neįvykdymą tuo atveju, jeigu ji sutarties neįvykdė dėl tokių aplinkybių, kurios, nors ir buvo neįprastos ir šalies nenumatytos,

³⁹ D. Vanhara. Nenugalimos jėgos (force majeure) teisinė prigimtis, jos santykis su kitomis atleidimo nuo civilinės atsakomybės aplinkybėmis // Juristas. 2010, Nr. 6, P. 18

⁴⁰ Ten pat, P. 18

tačiau atsirado dėl šalies kaltės arba šalis buvo prisiėmusi tokių aplinkybių atsiradimo riziką. Autorius teigia, kad šaliai, kuri nori pasinaudoti force majeure institutu, kad išvengtų civilinės atsakomybės, tektų itin sunki įrodinėjimo našta. Pabrėžtina, kad pati force majeure instituto teisinė prigimtis suponuoja, kad kaip nenugalimos jėgos aplinkybės gali būti pripažįstami tik itin išimtiniai atvejai⁴¹. Pagal aptartą force majeure instituto specifiką, galime teigti, kad apeliacinės instancijos teismas neatskleidė šios atsakomybės šalinančios aplinkybės ypatumų, todėl padarė svarstytiną išvadą, kad laukinio gyvūno išbėgimas į kelią tik dėl atsitiktinumo elemento gali būti laikomas nenugalima jėga.

2.2.5 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo sprendimo analizė

Ieškovas vėl kreipėsi į Lietuvos Aukščiausiąjį Teismą su kasaciniu skundu, kuriame nurodė, kad apeliacinės instancijos teismas neteisingai pritaikė nenugalimos jėgos institutą nagrinėjamu atveju. Anot ieškovo, atsakovas yra įpareigotas įrodyti nenugalimos jėgos sąlygų buvimą. Be to, ieškovas teigia, kad pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką⁴² vertinant, ar pateikti duomenys apie tame kelio ruože įvykusius 33 eismo įvykius laikytini pakankamais, jog būtų nustatyta, kad valstybė galėjo numatyti gyvūno išbėgimą į kelią, būtina vadovautis ne subjektyvia nuomone, o rūpestingo ir apdairaus asmens standartu. Vien tik atsitiktinumo aplinkybė nėra pakankama konstatuoti nenugalimos jėgos aplinkybei. Be to, Konstitucinis Teismas viename savo nutarimų yra pasisakęs, kad valstybei kyla priedermė užtikrinti, jog laukinių gyvūnų populiacijos būtų tinkamai valdomos. Laukinio gyvūno, kurį galima sumedžioti, uždaryti į aptvarą, kuriam galima užtvirti kelią, atbaidyti nuo išbėgimo į kelią specialiomis priemonėmis, pripažinimas nenugalima jėga nėra racionalus⁴³. Atsakovas tuo tarpu teigė, kad valstybė dėl laukinės gyvūnijos, kaip visuomeninės vertybės bei ribotų galimybių ją valdyti, taiko specialų, protingumo principu pagrįstą teisinį režimą ir žalą atlygina, kaip tai nustatyta CK 6.263 str. Tik įstatymo nustatytais atvejais – kai laukinė gyvūnija dėl išplitusių ligų, epizootijų ar kitų priežasčių peržengia įprastomis sąlygomis laukinės gyvūnijos keliamą pavojų, palyginus su esančiu normaliu ir įprastu, žmonių gyvybei, sveikatai ar turtui ir kai valstybė nesiima priemonių, kuriomis siekiama pašalinti ar sumažinti šį pavojų⁴⁴.

⁴¹ Ten pat, P. 19

⁴² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. spalio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-931/2003; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. birželio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-534/2003.

⁴³ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. gegužės 13 d. nutarimas Nr. 14/02 „Dėl Lietuvos Respublikos Medžioklės įstatymo 7 straipsnio 2 dalies, 8 straipsnio 1,9,10 dalių atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2005, Nr. 63-2235.

⁴⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. lapkričio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-509/2009 // <http://www.infolex.lt/tp/141628>; prisijungimo laikas: 2011-03-12.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas dar kartą pakartojo, kad byloje turi būti taikoma CK 6.267 str. 1 dalies įstatymo analogija, todėl byloje daugiausiai kalbama apie tai, ar apeliacinės instancijos teismas tinkamai nustatė byloje atsakomybę šalinančias aplinkybes. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad CK 6.253 str. 2 dalyje numatyta, jog nenugalima jėga yra neišvengiamos ir nekontroliuojamos bei nepašalinamos aplinkybės, kurios nebuvo ir negalėjo būti numatytos (CK 6.212 str.). Teismas sprendžia, kad rūpestingas ir apdairus savininkas, visų pirma, turėjo reaguoti į kelyje vykusius eismo įvykius ir jų skaičių bei imtis priemonių, kad jiems būtų užkirstas kelias. Byloje teismų nustatytos faktinės aplinkybės suponuoja išvadą, kad valstybė, kaip rūpestinga ir apdairi savininkė, galėjo ir privalėjo numatyti laukinių gyvūnų išbėgimą į kelią ir turėjo pakankamai priemonių tai kontroliuoti, statyti specialius kelio ženklus ir užtvarus ir taip užkirsti kelią neigiamoms pasekmėms atsirasti. Taigi, aplinkybė, kuri nebuvo neišvengiama, ją buvo galima numatyti, kontroliuoti ir pašalinti, nelaikytina nenugalima jėga ir nepašalina atsakovo atsakomybės atlyginti laukinių gyvūnų padarytą žalą⁴⁵.

Kaip matome, viena iš esminių problemų kilusių nagrinėjant ginčus teisme dėl atsakomybės už laukinių gyvūnų padarytą žalą buvo ta, jog CK numatęs blanketinę normą (CK 6.267 str. 2 d.) įstatymų leidėjas detaliai nereglementavo visų atvejų, kai atsakomybė atsiranda dėl laukinių gyvūnų padarytos žalos. Tai tapo ypač aktualu pastaruoju metu nagrinėjant bylas, kai reikalaujama taikyti civilinę atsakomybę atsiradus žalai dėl laukinių gyvūnų eismo įvykių metu. Iki pat 2010 m. liepos 7 dienos Laukinės gyvūnijos įstatymo pakeitimo įstatymo tokie atvejai nebuvo sureglamentuoti jokiuose teisės aktuose. Iki šios datos įstatymas reglamentavo tuos atvejus, kai atlyginama laisvėje gyvenančių laukinių gyvūnų padaryta žala žemės, miško ir vandens telkinių savininkams, valdytojams ir naudotojams bei medžiojamųjų gyvūnų padaryta žala žemės, miško ir vandens telkinių sklypų, kuriuose nėra uždrausta medžioti, savininkams, valdytojams ir naudotojams dėl žemės ūkio pasėlių, miško ir hidrotechnikos įrenginių pakenkimo. Taip pat numatyta, jog kiti įstatymai gali nustatyti atvejus, kuriais valstybė ir asmenys, turintys teisę tam tikroje teritorijoje naudoti laisvėje gyvenančių laukinių gyvūnų išteklius, yra atleidžiami nuo šių gyvūnų padarytos žalos atlyginimo⁴⁶. Tačiau niekur nebuvo įtvirtinta nuostata, kad už žalą, atsiradusią eismo įvykio metu dėl laukinių gyvūnų išbėgimo į kelią, valstybė būtų atleidžiama nuo žalos atlyginimo. Trumpai tariant, susidarė tokia situacija, kuri teisinėje terminologijoje įvardijama kaip įstatymo spraga. Todėl tokioms byloms pasiekus teismus atsirado poreikis užpildyti šią spragą, sukuriant teismo precedentą. Tai ir buvo pagrindinė priežastis dėl kurios bylą ėmėsi nagrinėti Lietuvos Aukščiausiasis Teismas. Kaip

⁴⁵ Ten pat.

⁴⁶ Lietuvos Respublikos laukinės gyvūnijos įstatymo 24 str. 4, 5, 6, 7 dalys // Valstybės žinios. 1997, Nr. 108-2726 (sena redakcija); Lietuvos Respublikos medžioklės įstatymo 18 str. 1, 3 dalys // Valstybės žinios. 2002, Nr. 65-2634 (sena redakcija).

žinome, teisės teorijoje išskiriami du būdai užpildyti teisės spragą: 1 – įstatymo analogija, 2 – teisės analogija.⁴⁷ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, nusprendęs, kad CK 6.267 str. 1 dalis labiausiai susijusi su atsakomybės už laukinių gyvūnų padarytą žalą taikymu, pritaikė šios dalies įstatymo analogiją, kas reiškia, jog tokiu būdu Lietuvos Aukščiausiasis Teismas įtvirtino griežtą valstybės atsakomybę (atsakomybę be kaltės) už laukinių gyvūnų padarytą žalą, nes CK 6.267 str. 1 dalis numato naminių ar asmens žinioje esančių laukinių gyvūnų savininkų (valdytojų) atsakomybę be kaltės. Atsakomybės be kaltės atveju netenka reikšmės svarbos aplinkybės, lėmusios, kodėl taip atsitiko. Tokiu savo sprendimu Lietuvo Aukščiausiasis Teismas prilygino naminių ir asmens žinioje esančių laukinių gyvūnų savininką ar valdytoją su valstybe. Tokiu būdu buvo tarsi panaikintas valstybės, kaip atsakomybės už laukinių gyvūnų padarytą žalą subjekto, specifiškumas, kurį, manytina, siekė įtvirtinti įstatymų leidėjas, šalia CK 6.267 str. 1 dalies sukurdamas ir 2-ąją dalį.

Kalbant apie griežtą atsakomybę, nukreiptą į asmenis, minimus CK 6.267 str. 1 dalyje, atrodo logiška ir praktiškai taikyti civilinę atsakomybę be kaltės, nes asmuo, kuris augina, arba prisiima savo žinion gyvūną, kartu prisiima ir atsakomybę už jo veiksmus, turi jį suvaldyti, apriboti judėjimą (jeigu tai reikalinga) ir jį kontroliuoti. Tačiau kalbant apie valstybę, kaip apie gyvūnų savininkę ir civilinės atsakomybės už jų padarytą žalą subjektą, iškyla tam tikra specifika nagrinėjamu klausimu – tai, kad laukinė gyvūnija, už kurią atsakinga valstybė, yra tie gyvūnai, kurie yra laisvėje. Čia ir iškyla problema, kaip tokius gyvūnus valstybė turėtų valdyti, kontroliuoti ir prižiūrėti. Savaime suprantama, kad visų gyvūnų (jau nekalbant apie uodus, erkes ir kt.) neįmanoma kontroliuoti. Valstybė gali tik imtis priemonių kaip sumažinti arba išvengti žalos, kurią gali padaryti tokie laisvėje gyvenantys laukiniai gyvūnai. Teigiama, kad tam tikras laukinių gyvūnų skaičius yra galimas ir jam esant, gyvūnai nepadarо tiek žalos, kad tai galėtų negrįžtamai paveikti aplinką arba žalą reikėtų atlyginti savininkams⁴⁸. Todėl, iš tikrųjų, vertas dėmesio klausimas, ar racionalu taikyti įstatymo analogiją tokiu būdu, kaip tai padarė Lietuvos Aukščiausiasis Teismas. Nors reglamentuoti santykiai labai panašūs, tačiau įsigilinus matome, kad jų specifika lemia skirtingą supratimą bei reglamentavimo poreikį. Tai vėliau įrodė ir 2010 m. liepos 10 dieną pakeistas Laukinės gyvūnijos įstatymas, numatantis valstybės atsakomybę pagal bendruosius civilinės atsakomybės pagrindus.

Teismo sukurtas precedentas visuomet turi didelę reikšmę nagrinėjant analogiškas bylas, kurių faktinės aplinkybės yra tapačios arba labai panašios ir kurioms turi būti taikoma ta

⁴⁷ A. Vaišvila. Teisės teorija. Vilnius: Justitia. 2009, P. 407-413.

⁴⁸ D. Ambrasienė, E. Baranauskas, D. Bublienė ir kt. Civilinė teisė: Prievolių teisė. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas. 2004, P. 218

pati teisė kaip ir byloje, kurioje sukurtas precedentas⁴⁹, todėl derėtų aptarti precedento, kaip teisės šaltinio, reikšmę teismų sprendimams. Natūralu, kad šiuolaikinėje visuomenėje įstatymų leidėjas ne visuomet spėja suregulamentuoti greitai besikeičiančius visuomeninius santykius, todėl precedento, kuris padeda užpildyti teisės spragą, vaidmuo yra ypač svarbus. Mūsų šalyje precedento privalomumas buvo įtvirtintas Konstitucinio Teismo doktrinoje⁵⁰ bei Lietuvos Respublikos teismų įstatyme⁵¹, kur iš esmės nustatytas precedento vertikalus ir horizontalus privalomumas bei leidimas jį keisti tik tada, jeigu tai yra objektyviai būtina ir gali būti tinkamai motyvuojama teismo sprendime. Precedento privalomumo įtvirtinimas teisės aktuose nekeičia jo padėties teisės šaltinių hierarchijoje. Precedentas mūsų šalyje, kuri priklauso kontinentinės teisės sistemos šalims, vis dar traktuojamas kaip antrinis teisės šaltinis⁵². Mūsų nagrinėjamoje situacijoje tai svarbu tuo atžvilgiu, kad ateityje teismus pasieks bylos, kurioms bus taikoma nauja Laukinės gyvūnijos įstatymo redakcija, kurioje įtvirtinta nuostata, jog valstybė, kaip laukinės gyvūnijos savininkė, už laukinių gyvūnų eismo įvykio metu padarytą žalą atsako pagal visas keturias civilinės atsakomybės atsiradimo sąlygas. Ši nuostata priešinga aptartajam precedentui, kur valstybei taikyta atsakomybė be kaltės. Tokiu atveju teismams teks vadovautis Laukinės

⁴⁹ Lietuvos Respublikos teismų įstatymas // Valstybės žinios. 2006, Nr. 60-2121.

⁵⁰ LR Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimas Nr. 33/03 „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 62 straipsnio 1 dalies 2 punkto, 69 straipsnio 4 dalies (1996 m. liepos 11 d. redakcija), Lietuvos Respublikos Teismų įstatymo 11 straipsnio 3 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 96 straipsnio 2 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2006, Nr. 36-1292. Šiame Konstitucinio Teismo nutarime vienareikšmiškai įtvirtinama precedentinės teisės taisyklė sakanti, kad tokios pat (analogiškos) bylos turi būti sprendžiamos ne sukuriant naujus teismo precedentes, konkuruojančius su esamais, bet paisant jau įtvirtintų. Nutarime deklaruojama, kad bendrosios kompetencijos teismai yra saistomi savo pačių sukurtų precedentų, taip pat aukštesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismų sprendimų;

LR Konstitucinio Teismo 2007 m. spalio 24 d. nutarimas Nr. 26/07 „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 4, 165 straipsnių (2002 m. vasario 28 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2007, Nr. 111-4549. Konstitucinis Teismas nurodė, kad teismų sprendimai negali būti nemotyvuotai ignoruojami. Teismų praktika atitinkamų kategorijų bylose turi būti koreguojama ir nauji teismo precedentai tų kategorijų bylose gali būti kuriami tik tada, kai tai yra neišvengiama, objektyviai būtina, konstituciškai pagrįdžiama ir pateisinama. Nukrypimas nuo teismus ligi tol saiščiusių ankstesnių precedentų ir naujų precedentų kūrimas visais atvejais turi būti deramai argumentuojamas teismo sprendime, jame aiškiai išdėstant motyvus, pagrindžiančius būtinumą nukrypti nuo ankstesnio precedento.

⁵¹ Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 33 str. 4 dalyje nurodyta, kad teismai, priimdami sprendimus atitinkamų kategorijų bylose, yra saistomi savo pačių sukurtų teisės aiškinimo taisyklių, suformuluotų analogiškose ar iš esmės panašiose bylose. Žemesnės instancijos teismai, priimdami sprendimus atitinkamų kategorijų bylose, yra saistomi aukštesnės instancijos teismų teisės aiškinimo taisyklių, suformuluotų analogiškose ar iš esmės panašiose bylose. Teismų praktika atitinkamų kategorijų bylose turi būti keičiama ir naujos teisės aiškinimo taisyklės analogiškose ar iš esmės panašiose bylose gali būti kuriamos tik tais atvejais, kai tai yra neišvengiama ar objektyviai būtina.

⁵² M. Gedeikis. Teismo precedentas kaip teisės šaltinis Lietuvoje // Juristas. 2009, Nr. 4, P. 36.

Anot autoriaus, precedento privalomumo įtvirtinimas teisės aktuose nereiškia, jog precedentas Lietuvoje tapo pirminiu teisės šaltiniu, nes LR Teismų įstatymo 33 str. 1 dalyje nurodyta, kad nagrinėdami bylas teismai vadovaujasi LR Konstitucija, Teismų ir kitais įstatymais, LR tarptautinėmis sutartimis, Vyriausybės nutarimais ir kitais galiojančiais teisės aktais. Teismų sprendimai šioje dalyje įrašyti nebuvo.

gyvūnijos įstatymu, nes jis yra pirminis teisės šaltinis ir teismo precedento atžvilgiu jis turi didesnę galią.

Toliau nagrinėjant bylas matysime, kad pastarasis precedentas buvo pakeistas bylose, kuriose naujoji laukinės gyvūnijos įstatymo redakcija dar nebuvo taikoma. Susiklosčius tokiai situacijai, iškilo senesniojo ir naujojo precedentų konkurencija. Kalbant apie precedentų konkurenciją, 2007 m. spalio 24 dienos Konstitucinio Teismo nutarime yra nurodytos teismo precedentų konkurencijos sprendimo taisyklės. Šios taisyklės nurodo, kad konkurencijos atveju turi būti vadovaujamasi aukštesnės instancijos teismo sukurto sprendimu - reikia atsižvelgti į sprendimo sukūrimo laiką, į tai, ar atitinkamas precedentas atspindi susiformavusią teismų praktiką, ar yra pavienis atvejis. Papildomai galima įvertinti sprendimų argumentacijos įtikinamumą arba vertinti pagal sprendimą priėmusio teismo sudėtį, atsižvelgti į tai, ar yra pareiktų atskirųjų nuomonių. Galiausiai reikia atsižvelgti į galimus reikšmingus pokyčius (socialinius, ekonominius ir kt.), įvykusius priėmus atitinkamą precedento reikšmę turintį teismo sprendimą ir kt. Be Konstitucinio Teismo įtvirtintų taisyklių teisės literatūroje nurodomos kelios papildomos precedentų konkurencijos sprendimo taisyklės:

- Seni precedentai, nepatvirtinti naujais precedentais, laikomi „silpnais“.
- Precedentinė teismo sprendimo galia silpnesnė, kai teismo sprendimas kritikuojamas teisės doktrinoje ar byloje yra atskiroji teisėjo nuomonė⁵³.

Pateiktos precedentų konkurencijos sprendimo taisyklės bei Konstitucinio Teismo nurodytos ir Teismų įstatyme įtvirtintos sąlygos, kurių turi būti laikomasi keičiant precedentą, padės vertinant toliau darbe nagrinėjamas teismų nutartis, priimtas jau po 2009 m. lapkričio 23 dienos Lietuvos Aukščiausiojo Teismo sprendimo.

2.3 Teismų praktika nagrinėjant bylas dėl atsakomybės už laukinių gyvūnų eismo įvykio metu padarytą žalą po 2009 m. lapkričio 23 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuoto precedento

Po aptarto sprendimo iškilus būtinybei užpildyti įstatymo spragą, Lietuvos Respublikos Seimas 2010 m. birželio 22 dieną priėmė Laukinės gyvūnijos įstatymo pakeitimo įstatymą, kuris įsigaliojo 2010 m. liepos 10 dieną. Įstatymo 22 str. 6 dalyje įstatymų leidėjas nustato, kad „Valstybei nuosavybės teise priklausančių laukinių gyvūnų eismo įvykių metu padaryta žala atlyginama, jeigu įrodomi neteisėti valstybės veiksmai (neveikimas), kaltė ir priežastinis ryšys ir jeigu žala atsirado ne dėl nenugalimos jėgos, nukentėjusio asmens veiksmų arba kitų Civilinio kodekso 6.253 straipsnyje nurodytų veiksmų, ir išieškoma Civilinio proceso kodekso nustatyta

⁵³ M. Gedeikis. Teismo precedentas kaip teisės šaltinis Lietuvoje // Juristas. 2009, Nr. 4, P. 36.

tvarka.“ Taigi, aiškiai matome įtvirtintą valstybės atsakomybę už jai nuosavybės teise priklausančių laukinių gyvūnų padarytą žalą, nustatius bendruosius civilinės atsakomybės pagrindus, taip pat ir kaltę. Dėl to susiklostė situacija, kai anksčiau priimtas teismo sprendimas, turintis precedento galią, ir vėliau priimtas įstatymo pakeitimas įtvirtina dvi iš esmės skirtingas taisykles. Nagrinėjant bylas, kurioms jau bus taikoma nauja Laukinės gyvūnijos įstatymo redakcija, keblumų neturėtų kilti, kadangi įstatymas mūsų teisinėje sistemoje yra pirminis teisės šaltinis, tuo tarpu precedentas, kaip jau minėta, laikomas antriniu šaltiniu, vadinasi turės būti taikomas Laukinės gyvūnijos įstatymas. Deja, iki 2011 m. gruodžio 1 dienos tokių bylų, kuriose turi būti taikoma naujoji Laukinės gyvūnijos įstatymo redakcija, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas dar nesprendė. Tačiau turime galimybę panagrinėti ne ką mažiau įdomią situaciją, kai bylos teismuose nagrinėtos jau po 2010 m. liepos 10 dienos (po Laukinės gyvūnijos įstatymo pakeitimo įstatymo įsigaliojimo), tačiau nagrinėjamam ginčui dar taikoma ankstesnė teisė, kai dar nebuvo užpildyta įstatymo spraga ir svarią reikšmę turėjo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo priimtas aptartasis precedentinis sprendimas „briedžio byloje“. Tokia situacija susiklostė, be abejo, dėl to, kad civiliniai įstatymai ir kiti civilinius santykius reglamentuojantys teisės aktai negalioja atgaline tvarka (CK 1.7 str. 2 d.). Tarkime, 2010 m. gruodžio 14 dienos Vilniaus apygardos teismo sprendimas civilinėje byloje Nr. 2A-1080-520/2010⁵⁴. Šioje byloje pirmosios instancijos teismas nagrinėjo į „briedžio bylą“ panašią situaciją, kur automobilis susidūrė su į kelią išbėgusiu laukiniu gyvūnu – stirna. Faktinės bylos aplinkybės labai panašios, kadangi eismo įvykio vietoje nebuvo įspėjamųjų kelio ženklų, kurie galiotų nurodytame kelio ruože ir įspėtų apie pavojų susidurti su laukiniu gyvūnu, nebuvo įrengtų jokių techninių apsaugos priemonių, kurios užkirstų galimybę gyvūnams patekti į važiuojamąją kelio dalį. Todėl ieškovas teigė, kad turi būti taikoma įstatymo analogija ir valstybė, kaip laukinės gyvūnijos savininkė, privalo atlyginti padarytą žalą net ir nenustačius jos kaltės. Pabrėžiama, kad laukinio gyvūno išbėgimas į kelią negali būti laikomas nenugalima jėga, kaip nustatyta teismo precedentiniame sprendime. Teismas sutiko su ieškovo argumentais ir pritaikė CK 6.267 str. 1 dalį kaip įstatymo analogiją. Taip pat teismas konstatavo, kad per 4,5 m. tame pačiame eismo kelyje įvykus net 52 eismo įvykiams, kurių priežastimi buvo į kelią išbėgę laukiniai gyvūnai, valstybė, kaip apdairi ir rūpestinga laukinės gyvūnijos savininkė, turėjo ir galėjo imtis įstatyme numatytų priemonių žalai išvengti, tačiau šių priemonių nesiėmė. Apeliaciniu skundu atsakovas, Lietuvos Respublika, prašė panaikinti pirmosios instancijos teismo sprendimą, motyvuodamas tuo, kad turi būti nustatytos visos deliktinės civilinės atsakomybės sąlygos, taip pat ir kaltė, bei tuo, kad viena Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis dar nereiškia, jog yra suformuota teismų praktika.

⁵⁴ Vilniaus apygardos teismo 2010 m. gruodžio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1080-520/2010 // <http://www.infolex.lt/tp/187252>; prisijungimo laikas: 2011-02-20.

Tačiau apeliacinės instancijos teismas pabrėžė, kad rėmimasis precedentu yra vienodos (nuoseklios, neprieštaringos) teismų praktikos, kartu ir Konstitucijoje įtvirtinto teisingumo principo, įgyvendinimo sąlyga, o teismų precedentai negali būti nemotyvuotai ignoruojami. Tiesa, šioje byloje valstybė, kaip atsakovė, iškėlė dar vieną svarbų argumentą – tai, kad iš pirmosios instancijos teismo teiginio, kad ji, kaip apdairus ir rūpestingas laukinės gyvūnijos savininkas, nesiėmė visų būtinų priemonių, nėra aišku, ar kalbama apie kelio priežiūrą, ar apie laukinės gyvūnijos valdymą, nes kelio savininko pareigas reikėtų atskirti nuo laukinės gyvūnijos savininko pareigų bei identifikuoti kokios institucijos kompetencijai tai yra priskirta. Dėl šio argumento apeliacinės instancijos teismas nepasisakė, tačiau iš to, kad byla sprendė remdamasis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo precedentu, aišku, kad atsakomybė valstybei pritaikyta kaip laukinės gyvūnijos savininkei, o ne kelio savininkei. Iš tikrųjų, tai yra svarbus klausimas vien dėl to, kad nuo to, kurį pagrindą taikome, priklauso ar byla teisinga bendrosios kompetencijos teismui, ar administraciniam teismui. Taigi, aptartoje byloje tiek pirmos tiek ir apeliacinės instancijos teismai precedentinio sprendimo pagrindu taikė CK 6.267 str. 1 dalies analogiją. Aptarta byla, kaip ir dar keletas bylų, kurias apžvelgsime, baigėsi apeliacinės instancijos teismo sprendimu. Jai nepasiekus Lietuvos Aukščiausiojo Teismo būtų sudėtinga pasakyti, ar šis vis dar taikytų įstatymo analogiją, ar keistų precedentu tapusį sprendimą, atsižvelgdamas į Laukinės gyvūnijos įstatyme įtvirtintą nuostatą, dėl valstybės atsakomybės už laukinių gyvūnų padarytą žalą šiems išbėgus į važiuojamąjį kelio dalį ir sukėlus eismo įvykį pagal bendruosius civilinės teisės atsakomybės pagrindus. Remiantis naujuoju reglamentavimu, panašu, kad anksčiau ar vėliau, teismų praktika analogiškose bylose turėtų pasikeisti.

Bet kokių atveju, šią sprendimų pasikeitimo tendenciją galima išvelgti nagrinėjant bylas ir apeliacinės instancijos teismuose. Štai, pavyzdžiui, Viliaus apygardos teismo sausio 24 dienos sprendimas civilinėje byloje Nr. 2A-174-492/2011⁵⁵. Šiuo atveju automobilis susidūrė su netikėtai į kelią iššokusiu laukiniu gyvūnu – šernu. Pirmosios instancijos teismas vėlgi pritaikė įstatymo analogiją, argumentuodamas „briedžio bylos“ precedentu, tačiau ši byla išsiskiria iš kitų tuo, kad eismo įvykio vietoje buvo įrengti atitvarai, kurie turėtų užkirsti kelią laukiniams gyvūnams pasiekti kelią. Kaip matome, šios priemonės nepadėjo apsaugoti nuo šerno patekimo į kelią, todėl teismas pasisakė, kad laikytina, jog atsakovas nesiėmė visų būtinų priemonių, kad būtų užkirstas kelias neigiamoms pasekmėms, nebuvo naudojamos kitos priemonės, nebuvo pastatytas kelio ženklas Nr. 131 „Laukiniai gyvūnai“. Teismas padarė išvadą, kad atsakovas, kaip apdairus ir rūpestingas laukinės gyvūnijos savininkas, galėjo ir privalėjo numatyti laukinių gyvūnų išbėgimą į kelią ir turėjo pakankamų priemonių tai kontroliuoti, statyti specialius kelio

⁵⁵ Vilniaus apygardos teismo 2011 m. sausio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-174-492/2011 // <http://www.infolex.lt/tp/189312>; prisijungimo laikas: 2011-03-20.

ženklus, kontroliuoti gyvūnų populiaciją, pratęsti atitvaras ar taikyti kitas panašias apsaugos priemones ir taip užkirsti kelią neigiamoms pasekmėms atsirasti, tačiau visų būtinų priemonių žalai išvengti atsakovas nesiėmė. Šioje situacijoje galime išvelgti konfliktą tarp teisės aktų nuostatų, kurios pagal byloje pateiktas faktines aplinkybes yra įgyvendintos (įrengti atitvarai) ir teismo diskrecijos, kai teismas netiesiogiai pasisako, jog vien tik teisės aktuose numatytų reikalavimų įvykdymas yra per mažai, kas reiškia savotišką prieštaravimą įstatymų leidėjui. Manytumėm, kad šioje situacijoje teismas pasielgė neapdairiai: stengdamasis nenukrypti nuo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos, neatsižvelgė į labai svarbų dalyką – kitokią faktiškai susiklosčiusią situaciją negu prieš tai aptartose bylose (aptvarų įrengimas eismo įvykio vietoje).

Apeliaciniu skundu valstybė teigė, kad būtent toje vietoje pagal teisės aktų nuostatas buvo įrengta apsauginė metalinė tvora, todėl nėra jokių veiksmų ar neveikimo, dėl ko valstybė būtų pažeidusi teisės aktus. Dėl to, nesant nustatytų neteisėtų valstybės veiksmų, neaišku, kodėl taikoma civilinė atsakomybė. Be to nuo 2005 m. šernų medžiojimas yra nelimituojamas ir nelicencijuojamas, todėl negalima teigti, kad valstybė nesiėmė jokių veiksmų dėl šernų populiacijos kontroliavimo. Apeliacinės instancijos teismas patenkino apeliacinį skundą, teikdamas, kad specialiųjų techninių priemonių įrengimas įrodo, kad valstybė, jos kompetentingos institucijos, atsižvelgdamos į laukinių gyvūnų populiaciją, migracijos ypatumus konkrečioje vietovėje, ėmėsi konkrečių veiksmų žalai dėl laukinių gyvūnų patekimo į kelią užkirsti. Sprendžiant dėl priemonių pakankamumo, būtina atsižvelgti į laukinių gyvūnų, kaip valstybės nuosavybės objekto, specifiką ir ribotas valstybės galimybes ją valdyti. Specialaus atitvaro įrengimas konkrečiame kelio ruože, kuriame ir įvyko laukinio gyvūno susidūrimas su transporto priemone, laikytinas tais atsakovo pozityviais veiksmais, kuriais paneigiama neteisėto neveikimo prezumpcija. Kai nugrinčijama neteisėto veikimo prezumpcija, ieškovo patirti nuostoliai neturi būti vertinami kaip nulemti atsakovo veiksmų (veikimo, neveikimo), t. y. nėra priežastinio ryšio, dėl to nėra pagrindo šiuo konkrečiu atveju tenkinti ieškinį. Tas pats pasakytina ir apie pirmosios instancijos teismo motyvą, kad atsakovas nesiėmė pakankamų priemonių šernų populiacijos kontroliavimui, kurią paneigia atsakovo pozityvus veikimas (kompetentingų institucijų sprendimas nelimituoti ir nelicencijuoti šernų medžioklės).

Tai yra pirmoji mūsų aptariama byla, kurioje teismas nesirėmė Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. lapkričio 23 dienos precedentiniu sprendimu ir atmetė ieškinį prieš valstybę, kaip laukinės gyvūnijos savininkę. Žinoma, šios bylos faktinės aplinkybės skiriasi nuo ankstesnių bylų, tačiau kalbėdami apie kitą bylą, matysime, kad jos fabula artimesnė precedentiniam atvejui, tačiau teismas vėl gi nusprendė netaikyti precedento. Omenyje turimas Vilniaus apygardos teismo 2011 m. vasario 28 dienos sprendimas civilinėje byloje Nr. 2A-1307-

345/2011⁵⁶. Šioje byloje automobilis susidūrė su į kelią išbėgusia stirna. Pirmosios instancijos teismas ieškinį tenkino pilnai. Apeliaciniu skundu ieškovas teigė, kad byloje nėra jokių įrodymų, jog valstybė būtų pažeidusi kokius nors teisės aktus. Be to, Lietuvoje įtvirtinta generalinio delikto doktrina, t. y. deliktinė atsakomybė kyla ne už konkrečias veikas ar neveikimą, o įrodžius keturis elementus: žalą, neteisėtus veiksmus, priežastinį jų ryšį bei kaltę. Nors įstatymų numatytais atvejais įstatymų leidėjas gali nustatyti bendrosios taisyklės išimtį, t. y. įtvirtinti griežtą atsakomybę (atsakomybę be kaltės), tokios atsakomybės be kaltės reglamentuojančios normos yra specialiosios normos bendrosios deliktinės atsakomybės atžvilgiu, todėl vadovaujantis CK 1.8 str. 3 dalimi analogija nėra galima.

Apeliacinės instancijos teismas patenkino apeliacinį skundą, panaikino pirmosios instancijos teismo sprendimą ir atmetė ieškinį motyvuodamas tuo, kad nors analogiškais atvejais teismai ir turi taikyti precedentą, tačiau kiekvieno ginčo, kylančio tų pačių teisinių santykių pagrindu sprendimą lemia ne tik tokių santykių tapatumas, tačiau ir kiekvienos situacijos individualumas, t. y. faktinių aplinkybių skirtumai. Tai reiškia, kad, nepaisant atsakovo pareigos atsakyti be kaltės, jo kaltės ir neteisėtų veiksmų prezumpcijos, kiekvienoje byloje turi būti individualiai nustatomos kitos civilinės atsakomybės sąlygos: žalos dydis, vertinami paties nukentėjusiojo veiksmai, rizikos prisiėmimas ir kaltė (CK 6.253 str. 5 d., 6.248 str.), patirtų nuostolių priežastinis ryšys su atsakovo veiksmų rezultatu. Apeliacinės instancijos teismas pasisakė, jog byloje nėra duomenų, kad valstybė ar atitinkamos jos institucijos būtų pažeidusios kelių ženklavimo tvarką ar kitų teisės aktų reikalavimus, todėl konstatuoja, kad minėti valstybės veiksmai, laikantis teisės aktų reglamentuojančių kelių ženklavimą, laikytini pozityviais veiksmiais, kuriais paneigiama neteisėto neveikimo prezumpcija. Todėl atsakovo veiksmai nėra susiję teisiškai reikšmingu priežastiniu ryšiu, šios aplinkybės ieškovas neįrodė. Dėl šios priežasties ieškinio negalima tenkinti remiantis bendrais žalos atlyginimo pagrindais.

Kaip matome, šis atvejis, priešingai nei prieš tai nagrinėtas, faktinėmis aplinkybėmis labai panašus į „briedžio bylą“. Jeigu anksčiau teismai tokiu atveju nedvejodami taikydavo įstatymo analogiją, tai šį kartą teismas jos nepritaikė. Atvirkščiai, teismas deklaravo, kad reikia nustatyti visas civilinės atsakomybės bendrąsias sąlygas, tame tarpe ir kaltę. Taigi, galime išvelgti netiesioginę įstatymų leidėjo užpildytos spragos įtaką pastariesiems teismų sprendimams. Tačiau reikia atsižvelgti į tai, kad tokiu sprendimu žemesnės instancijos teismas nesivadovavo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo precedentu. Kaip jau minėjome, teismo precedentą keisti arba jo netaikyti nėra taip paprasta. Visų pirma, reikia atsižvelgti į

⁵⁶ Vilniaus apygardos teismo 2011 m. vasario 28 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2A-1307-345/2011 // <http://www.infolex.lt/tp/193963>; prisijungimo laikas: 2011-03-20.

Konstitucinio Teismo nurodymus iš kurių viename teigiama, kad, netaikant teismo precedento, reikia tinkamai motyvuoti to priežastis. Pastarojoje byloje teismas kaip motyvą pateiktė argumentą, kad kiekvieno ginčo, kylančio tų pačių teisinių santykių pagrindu, sprendimą lemia ne tik tokių santykių tapatumas, tačiau ir kiekvienos situacijos individualumas, t. y. faktinių aplinkybių skirtumai ir todėl, nepaisant atsakovo pareigos atsakyti be kaltės, jo kaltės ir neteisėtų veiksmų prezumpcijos, kiekvienoje byloje turi būti individualiai nustatomos kitos civilinės atsakomybės sąlygos. Tai yra teiginys, kuris, mūsų manymu, tam, kad būtų laikomas tinkamu argumentu, turi būti papildomai pagrįstas, kartu įvardijant ir faktinių aplinkybių skirtumus (jeigu tokių esama). Taigi, šis teismo sprendimas, nors ir netvirtai, bet iš esmės keičia teismų suvokimą ir situacijos vertinimą pagal naujos redakcijos Laukinės gyvūnijos įstatymo nuostatą, kad civilinė atsakomybė už laukinių gyvūnų padarytą žalą atsiranda bendrais civilinės atsakomybės pagrindais.

Nors prieš tai aptartoje byloje buvo nukrypta nuo Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. lapkričio 23 dienos nutartyje suformuoto precedento, šis precedentas bei naujas reglamentavimas vis dar lemia teismų praktikos nevienodumą, ypač kalbant apie žemesnės instancijos teismų sprendimus. Tarkime, 2011 m. liepos 8 dienos Vilniaus apygardos teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-845-611/2011⁵⁷. Šios bylos faktinės aplinkybės labai panašios į mūsų nagrinėtos 2009 m. lapkričio 23 dienos bylos faktines aplinkybes, nes eismo įvykio vietoje nebuvo įspėjamųjų kelio ženklų, kurie galiotų nurodytame kelio ruože ir įspėtų apie pavojų susidurti su laukiniu gyvūnu, nebuvo įrengta ir jokių techninių apsaugos priemonių, kurios užkirstų kelią gyvūnams patekti į važiuojamąją kelio dalį. Pagrindinis ieškovo argumentas byloje paremtas Laukinės gyvūnijos įstatymo 3 str., kuriame teigiama, kad laisvėje gyvenantys laukiniai gyvūnai nuosavybės teise priklauso valstybei, todėl valstybė turi rūpintis, kad laukiniai gyvūnai nedarytų žalos. Pirmos instancijos teismas pasisakė, kad šiuo atveju sprendžiant laukinio žvėries padarytos žalos atlyginimo klausimą, dėl teisinių santykių panašumo taikytina CK 6.267 str. 1 dalies, numatančios naminių gyvūnų ir asmens žinioje esančių laukinių gyvūnų savininko pareigą atlyginti šių gyvūnų padarytą žalą, analogija. Teismas nurodė, kad taikant LR CK 6.267 str. 1 dalies analogiją, nagrinėjamu atveju valstybė privalo atlyginti laukinio žvėries padarytą žalą net ir nesant kaltės, jeigu neįrodo, kad žala atsirado dėl nenugalimos jėgos arba nukentėjusio tyčios ar didelio neatsargumo. Taigi buvo pritaikyta įstatymo analogija. Įdomiausia tai, kad net ir apeliacinės instancijos teismas sprendė taip pat: „Atitinkamai dėl nurodytų motyvų atmestini apelianto argumentai, kad nagrinėjamu atveju negalėjo būti taikoma įstatymo analogija, nes LR

⁵⁷ Vilniaus apygardos teismo 2011 m. liepos 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-845-611/2011// <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=95a727ac-ab14-4c9f-a44c-a622f150faa1>; prisijungimo laikas: 2011-11-03.

CK 6.267 str. 2 dalyje yra speciali norma LR CK 6.267 str. 1 dalies atžvilgiu. Analogiškos nuomonės savo praktikoje laikosi ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. kovo 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr.3K-3-138/2009, 2009 m. lapkričio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr.3K-3-509/2009). Nepagrįsti apelianto argumentai, kad teismų praktika nagrinėjamu klausimu nevienareikšmė ir, kad pirmosios instancijos teismas neturėjo vadovautis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuota teismų praktika nagrinėjamoje situacijoje, kadangi pagal Lietuvoje galiojantį teisinį reguliavimą teismai privalo atsižvelgti į Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinėse nutartyse formuojamą teismų praktiką (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 4 str., Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 23 str. 2 dalis). Be to, ieškovo minimose Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. kovo 24 dienos ir 2009 m. lapkričio 23 dienos nutartyse aptariamos faktinės aplinkybės yra labai panašios į šios bylos faktines aplinkybes, todėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išaiškinimai minėtose bylose yra privalomi nagrinėjamoje byloje⁵⁸. Tiesa, reikėtų pastebėti, kad šioje byloje atsakovas savo nuomonę gindamas daugiau rėmėsi valstybės tinkamai vykdoma kelių priežiūros pareiga, bet praktiškai nepateikė argumentų, kodėl valstybei, kaip laisvėje esančių laukinių gyvūnų savininkei, neturėtų būti taikoma atsakomybė be kaltės. Be to, atsakovas nesirėmė nei nauja Laukinės gyvūnijos įstatymo redakcija, nei prieš tai mūsų aptartu teismo sprendimu, kuriame Lietuvos valstybei atsakomybė be kaltės nebuvo taikoma. Galime daryti išvadą, kad teismams dar sudėtinga rasti tvirtų argumentų priimant precedentą keičiantį sprendimą, būtent todėl, autoriaus nuomone, vienas esminių teismo sprendimų, nagrinėjant bylas dėl atsakomybės už laukinių gyvūnų padarytą žalą, buvo 2011 m. liepos 21 dienos Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-338/2011.⁵⁹ Po Vilniaus apygardos teismo 2011 m. sausio 24 dienos nutarties civilinėje byloje Nr. 2A-174-492/2011 ir Vilniaus apygardos teismo 2011 m. vasario 28 dienos nutarties civilinėje byloje Nr. 2A-1307-345/2011, kuriose, tarsi, buvo bandoma nepaisyti 2009 m. lapkričio 23 dienos precedento, teismai vis dar skirtingai vertino ir taikė civilinės atsakomybės sąlygas valstybei, kaip laukinės gyvūnijos savininkei, tuo tarpu, šioje 2011 m. liepos 21 dienos nutartyje teismas tvirtai pasisakė, kodėl netikslinga taikyti atsakomybę be kaltės valstybei, kaip laukinių gyvūnų savininkei, kai žalą padaro į kelią staiga išbėgę ir eismo įvykių sukėlę laukiniai gyvūnai. Šioje nutartyje pirmą kartą teismas paminėjo Laukinės gyvūnijos įstatymo 22 str. 6 dalį kaip orientyrą dėl civilinės atsakomybės sąlygų taikymo valstybei, kaip laukinės gyvūnijos savininkei: „Pažymėtina, kad nuo 2010 m. liepos 10 d. galioja Laukinės gyvūnijos įstatymo 22 straipsnio 6 dalis, kurioje jau pateiktas valstybei nuosavybės teise priklausančių laukinių gyvūnų eismo įvykių metu padarytos žalos atlyginimo reguliavimas,

⁵⁸ Ten pat.

⁵⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. liepos 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-338/2011// <http://www.infolex.lt/tp/216629>; prisijungimo laikas: 2011-11-06.

nenustatant griežtosios civilinės atsakomybės. Tačiau teisinio reglamentavimo srityje galiojant taisyklei *lex retro non agit*, t. y. teisės aktui neturint atgalinio veikimo galios (žr., pvz., Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. kovo 25 d. nutarimą), nurodyta Laukinės gyvūnijos įstatymo norma negali būti taikoma, sprendžiant dėl 2006 m. spalio 17 d. padarytos žalos atlyginimo. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo jurisprudencijoje, sprendžiant civilinės atsakomybės už laukinio žvėries eismo įvykio metu padarytą žalą klausimą, buvo pasirinktas įstatymo analogijos taikymo kelias – civilinės teisės nereglamentuotiems teisiniams santykiams taikomi panašius santykius reglamentuojantys civiliniai įstatymai (CK 1.8 straipsnio 1 dalis)“. Tai yra byla, kurioje, autoriaus manymu, pirmą kartą pateikiama pakankamai tvirta ir aiški argumentacija, kodėl valstybė kaip laukinių gyvūnų savininkė už jų padaromą žalą gali atsakyti tik nustačius visas civilinės atsakomybės taikymo sąlygas, kas reiškia, jog atsakomybė be kaltės negali būti taikoma: „Pagal įstatymo analogiją ginčo santykiams taikytina CK 6.267 straipsnio 1 dalis, kurioje nustatyta, kad laukinių gyvūnų padarytą žalą privalo atlyginti jų savininkas (valdytojas). Tačiau, atsižvelgiant į CK 1.8 straipsnio 3 dalyje įtvirtintą draudimą taikyti pagal analogiją specialiąsias teisės normas, t. y. bendrųjų taisyklių išimtis nustatančias normas, CK 6.267 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas atsakomybės už naminių gyvūnų arba asmens žinioje esančių laukinių gyvūnų padarytą žalą teisinis reglamentavimas (šios atsakomybės ypatybė yra ta, kad už nurodytų gyvūnų padarytą žalą savininkas (valdytojas) atsako be kaltės), sprendžiant dėl laukinio žvėries padarytos žalos atlyginimo, netaikoma šios teisės normos specialioji nuostata dėl atsakomybės be kaltės. Taigi CK 6.267 straipsnio 1 dalyje nustatyta atsakomybė už gyvūnų padarytą žalą nagrinėjamos bylos *ad hoc* atveju taikytina nustatant visas CK 6.246–6.249 straipsniuose įtvirtintas būtinausias civilinei atsakomybei kilti sąlygas. Teisėjų kolegija pažymi, kad, šioje nutartyje pirmiau nurodyta, jog įstatymai valstybei, kaip laukinės gyvūnijos savininkei, nenustatė griežtosios civilinės atsakomybės, t. y. atsakomybės be kaltės, tokios atsakomybės taikymo pagal įstatymo analogiją galimybę riboja CK 1.8 straipsnio 3 dalyje įtvirtintas draudimas.“ Be to, teismas pateikia dar vieną argumentą, kuris patvirtina autoriaus anksčiau darbe išsakytą nuomonę, kad CK 6.267 str. 1 ir 2 dalys išskirtos dėl subjektų galimybės kontroliuoti gyvūnus (fizinio asmens galimybės kontroliuoti naminį ar jo žinioje esantį laukinį gyvūną yra daug didesnės nei valstybės galimybės sukontroliuoti laukinius gyvūnus): „Nagrinėjamos bylos aspektu teisėjų kolegija pažymi, kad apeliacinės instancijos teismas, sprenddamas dėl valstybės neteisėtų veiksmų (neteisėto neveikimo), t. y. priemonių, kurių ėmėsi valstybė pakankamumo, pagrįstai atsižvelgė į laukinių žvėrių, kaip valstybės nuosavybės objekto, specifiką, ir ribotas tokių žvėrių savininko galimybės juos valdyti. Akivaizdu, kad laukinių žvėrių savininko galimybė valdyti šiuos žvėris ir naminių gyvūnų savininko arba asmens, kurio žinioje yra laukiniai gyvūnai, galimybės valdyti bei kontroliuoti tokius gyvūnus,

kad jie nesukeltų žalos, skiriasi. Dėl to, sprendžiant dėl laukinio žvėries savininko atsakomybės, konkrečiai – dėl jo veiksmų, imantis priemonių žalai, sukeliama laukinių žvėrių, išvengti, pakankamumo, be kita ko, turi būti atsižvelgiama ir į šį aspektą.“

Kitose bylose, kuriose sprendimai buvo priimti po Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. liepos 21 dienos nutarties, remtasi būtent šioje nutartyje išdėstytais argumentais, kodėl civilinė atsakomybė valstybei, kaip laukinės gyvūnijos savininkei, turi būti taikoma tik nustačius visas civilinės atsakomybės taikymo sąlygas⁶⁰. Kadangi į teismus patenka bylos, kurių faktinės aplinkybės susiklosto vis vėliau laiko atžvilgiu, tikėtina, kad remiantis šioje byloje suformuota argumentacija visos būsimos bylos bus sprendžiamos taip pat taikant valstybei atsakomybę bendrais pagrindais iki teismus pasieks bylos, kurioms jau bus taikoma naujoji Laukinės gyvūnijos įstatymo redakcija. Tokią išvadą darome remiantis tuo, kad po 2011 m. liepos 21 dienos nutarties iki 2012 m. sausio 31 dienos visos priimtose nutartys vadovaujasi šios bylos argumentacija, tad visi sprendimai yra gan vieningi. Todėl keletu paskutiniųjų bylų sėkmingai patvirtintą sprendimą galima būtų laikyti precedentu, kuris pakeitė 2009 m. lapkričio 23 dienos Lietuvos Aukščiausiojo Teismo precedentą.

Šiame moksliniame tiriamajame darbe kalbėta apie Konstitucinio Teismo nurodytas precedentų konkurencijos sprendimo taisykles (P. 31). Abu aptartieji precedentai sukurti tos pačios instancijos teismo, t. y. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, tačiau 2011 m. liepos 21 d. nutartyje esantis precedentas sukurtas vėliau. Šio vėlesnio precedento atsiradimą galimai įtakojo naujas Laukinės gyvūnijos įstatyme numatytas reglamentavimas, kuriuo buvo užpildyta įstatymo spraga bei nustatyta priešinga senajame precedente įtvirtintai taisyklė, kuri nustato, jog valstybė atsako bendrais civilinės atsakomybės pagrindais ir atsakomybės be kaltės taikymas nėra galimas. Abi nutartys yra priimtose trijų teisėjų kolegijų. Kaip matome, pagrindiniai veiksniai, lemiantys tai, jog po 2011 m. liepos 21 d. priimtuose sprendimuose teismai rėmėsi naujuoju precedentu, yra precedento priėmimo laikas bei naujo visuomeninių teisinių santykių reglamentavimo galimai įtakotas poreikis keisti senąjį precedentą.

⁶⁰ Vilniaus apygardos teismo 2011 m. rugsėjo 20 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2A-613-345/2011; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. spalio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-371/2011; Vilniaus apygardos teismo 2011 m. spalio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-740-464/2011; Vilniaus apygardos teismo 2011 m. spalio 17 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2A-1097-520/2011; Vilniaus apygardos teismo 2011 m. spalio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-2093-258/2011; Vilniaus apygardos teismo 2011 m. lapkričio 11 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2A-2027-258/2011; Vilniaus apygardos teismo 2011 m. lapkričio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-711-340/11; Vilniaus apygardos teismo 2011 m. lapkričio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-2238-258/2011; Vilniaus apygardos teismo 2011 m. lapkričio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-2839-854/2011

Išanalizavus Lietuvos teismų praktiką iki 2011 m. gruodžio 1d., nagrinėjant bylas dėl atsakomybės už laukinių gyvūnų padarytą žalą, kai gyvūnas išbėgęs į važiuojamąjį kelio dalį sukelia eismo įvykį, darome išvadą, kad Lietuvos valstybei atsakomybė tokiose bylose taikoma pagal Laukinės gyvūnijos įstatymo 3 str. kaip laukinių gyvūnų savininkei. Pabrėžtina, kad Lietuvos teismai nagrinėdami bylas nepasisakė dėl galimybės taikyti valstybei atsakomybę kaip statinio savininkei pagal CK 6.266 str. 1 dalį, nors kai kuriose bylose šalys apeliavo į tokios atsakomybės taikymą. Mūsų nuomone, CK 6.266 str. taikymo galimybę aptartose bylose apriboja specifinis laisvėje esančių laukinių gyvūnų padarytos žalos atlyginimo reglamentavimas, o jį lemia pačios laukinės gyvūnijos specifika, kurią pabrėžė ir Konstitucinis Teismas, išaiškindamas, jog valstybė laukinei gyvūnijai, kaip visuomeninei vertybei, dėl ribotų galimybių ją valdyti taiko specialų, protingumo principais pagrįstą teisinį režimą ir žalą atlygina tik įstatymo nustatytais atvejais. Tik tais atvejais, kai laukinės gyvūnijos keliamas pavojus peržengia normalų ir įprastą pavojų, keliamą žmonių gyvybei, sveikatai ar turtui, ir valstybė nesiima priemonių, kuriomis siekiama pašalinti ar sumažinti šį pavojų, valstybė privalo atlyginti laukinių gyvūnų padarytą žalą⁶¹.

Kaip matome, nagrinėtu laikotarpiu įvyko labai reikšmingų pokyčių Lietuvos teismų praktikoje ir teisiniame reglamentavime dėl atsakomybės už laukinių gyvūnų eismo įvykio metu padarytą žalą. 2009 m. lapkričio 23 dienos Lietuvos Aukščiausiojo Teismo precedentas, numatęs valstybės atsakomybę be kaltės už laukinių gyvūnų eismo įvykio metu padarytą žalą, 2011 m. liepos 21 dieną buvo pakeistas nauju Lietuvos Aukščiausiojo Teismo precedentiniu sprendimu, numatančiu atsakomybės valstybei taikymą bendraisiais civilinės atsakomybės pagrindais, kaip tai numatyta naujoje Laukinės gyvūnijos įstatymo redakcijoje. Iki priimant šią naują įstatymo redakciją nebuvo teisės normos, kuri numatytų žalą, patirtą dėl laukinių gyvūnų sukėlusio eismo įvykio, atlyginimą ir jo sąlygas. Tai privertė įstatymų leidėją imtis atitinkamų priemonių, todėl buvo parengtas ne tik Laukinės gyvūnijos įstatymo pakeitimo projektas, tačiau ir CK 6.267 str. 2 dalies pakeitimo projektas, taip pat ir Lietuvos Respublikos draudimo įstatymo (toliau – ir Draudimo įstatymas) 82 str. papildymo 9 punktu projektas, apie kuriuos kalbėsime kitame skyriuje. Įstatymų leidėjui ėmusis aktyvių veiksmų, tikėtina, kad greitai laiku pasirodys ir teisės teoretikų bei praktikų mokslinių darbų ar komentarų apie besikeičiančią situaciją, todėl manome, kad ir netolimoje ateityje temos aktualumas išliks nesumažėjęs.

⁶¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. gegužės 13 d. nutarimas Nr. 14/02 „Dėl Lietuvos Respublikos Medžioklės įstatymo 7 straipsnio 2 dalies, 8 straipsnio 1,9,10 dalių atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2005, Nr. 63-2235.

3. ATSAKOMYBĖS UŽ EISMO ĮVYKĮ SUKĖLUSIŲ LAUKINIŲ GYVŪNŲ PADARYTĄ ŽALĄ REGLAMENTAVIMAS LIETUVOJE. REGLAMENTAVIMO KITIMAS IR PERSPEKTYVOS

Šiame moksliniame tiriamajame darbe daugiausiai dėmesio skiriama CK 6.267 str. 2 daliai ir jos įgyvendinimui kitais teisės aktais. Nuo pat LR CK įsigaliojimo iki dabar (2012 m. sausio 1dienes) CK 6.267 str. išliko toks pats. Pirmoji dalis nurodo, kad naminių arba asmens žinioje esančių laukinių gyvūnų padarytą žalą turi atlyginti savininkas arba valdytojas net ir tada, kai gyvūnai iš jo pabėga. Taip pat numatyta, kad toks asmuo nebus atsakingas, jeigu jis įrodytų bent vieną iš 6.270 str. 1 dalyje esančių aplinkybių. Tuo tarpu antrojoje CK 6.267 str. dalyje nurodoma, jog laukinių žvėrių padaryta žala atlyginama įstatymų nustatyta tvarka. Nagrinėdami teismų praktiką jau matėme, kad didžiausias problemas sukėlė įstatymo spraga, kuri pasireiškė tuo, jog pagal CK 6.267 str. 2 dalį nurodyta atsakomybės taikymo tvarka (kai žalą padaro eismo įvykį sukėlę gyvūnai) nebuvo nustatyta jokiuose teisės aktuose. Dėl šios priežasties Lietuvos Aukščiausiasis Teismas sukūrė precedentą, kuriame teigiama, kad, nesant įstatymų leidėjo nustatytos tvarkos, atsiradusią įstatymų spragą turi užpildyti teismas, taikydamas įstatymo analogiją. Teismas nusprendė, kad CK 6.267 str. 1 dalis reglamentuoja panašius santykius ir dėl to, kad laisvėje esantys laukiniai gyvūnai yra ne mažiau pavojingi už naminius bei savininko ar valdytojo žinioje esančius laukinius gyvūnus, nusprendė, jog reikia taikyti ne teisės, o įstatymo analogiją. Vadinas, pagal CK 6.267 str. 1 dalį valstybei teismai pritaikė civilinę atsakomybę be kaltės. Šis teismo sprendimas išryškino reglamentavimo trūkumą šalies teisinėje sistemoje, todėl įstatymų leidėjas buvo priverstas išleisti teisės normą ir užpildyti įstatymo spragą, reglamentuojant teisinius santykius pagal teismų praktikos išaiškinimą (taikytina atsakomybė be kaltės) arba įtvirtinant civilinę deliktinę atsakomybę bendrais pagrindais.

3.1 LR Laukinės gyvūnijos įstatymo pakeitimo projekto rengimas ir priėmimas

Kadangi atsakomybės už laukinių gyvūnų padarytą žalą tvarką nustato Laukinės gyvūnijos įstatymas, todėl pirmiausiai buvo parengtas šio įstatymo pakeitimo įstatymo projektas XIP-1758⁶², kurio 22 str. 4 dalyje siūloma įtvirtinti tokią šios straipsnio dalies formuluotę: „Laisvėje gyvenančių laukinių gyvūnų, nuosavybės teise priklausančių valstybei, padaryta žala atlyginama šio straipsnio 5, 6 ir 7 dalyse nurodytais atvejais.“ 6 dalyje įtvirtinta nuostata kalba apie valstybės atsakomybę už laukinių gyvūnų padarytą žalą išbėgus jiems į kelią ir sukėlus autoįvykį: „Valstybei nuosavybės teise priklausančių laukinių gyvūnų eismo įvykių metu

⁶² Lietuvos Respublikos Seimo Aplinkos apsaugos ministerijos 2010 m. kovo 2 d. Laukinės gyvūnijos įstatymo pakeitimo įstatymo projektas Nr. XIP-1758 // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=366139; prisijungimo laikas: 2011-11-08.

padaryta žala atlyginama, jeigu yra pažeisti teisės aktų, reglamentuojančių išpėjamojo kelio ženklo „Laukiniai žvėrys“ įrengimą, reikalavimai, ir neįrodoma, kad žala atsirado dėl nenugalimos jėgos, nukentėjusio asmens veiksmų arba kitų Civilinio kodekso 6.253 straipsnyje nurodytų veiksmų, ir išieškoma Civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka.“ Be šių projekto pasiūlymų, Seimo Aplinkos apsaugos komitetas ir Seimo kanceliarijos Teisės departamentas, remdamiesi Konstitucinio Teismo 2005 m. gegužės 13 dienos nutarimu⁶³, pasiūlė keisti Laukinės gyvūnijos įstatymo 3 straipsnį, kuriame teigiama, kad laisvėje gyvenantys laukiniai gyvūnai nuosavybės teise priklauso valstybei. Taigi, be kitų, didesnės reikšmės mūsų temai neturinčių pakeitimų, buvo siekiama įterpti šias tris svarbias nuostatas.

2010 m. balandžio 14 d. buvo pateiktos Seimo Aplinkos apsaugos komiteto išvados⁶⁴, kuriose nepritarta tokiai 22 str. 6 dalies formulavimui. Komitetas pasisakė, kad nurodoma tik viena iš galimų priemonių, kuriomis būtų galima užkirsti kelią eismo įvykių metu dėl gyvūno kaltės padarytai žalai išvengti (kelio ženklas Nr. 131 „laukiniai žvėrys“). Siūlytina nuostatą formuluoti plačiau arba ją pildyti ir kitomis apsaugos priemonėmis, pavyzdžiui, kelio užtvarų montavimu. Tokį savo komentarą komitetas grindė: „Įstatyme įtvirtinus valstybės plačią pareigą, t. y. apimančią daug įvairių apsaugos priemonių, užkirsti kelią eismo įvykių metu dėl gyvūno kaltės padarytai žalai išvengti, atsirastų ir valstybės pareiga atlyginti bet kokią žalą dėl gyvūno patirtą eismo įvykių metu, t. y. jeigu būtų įgyvendintas toks siūlymas, valstybei atsirastų pareiga įgyvendinti (pastatyti, įrengti) visas saugumo priemones eismo įvykiams išvengti – statant užtvaras, pralaidas ir kitus įrenginius, tačiau aptverti visus Lietuvos kelius, kadangi laukiniai gyvūnai migruoja visoje Lietuvos teritorijoje, ir įgyvendinti kitas apsaugos priemones visuose keliuose galimai nebūtų nei techninių, nei finansinių galimybių, todėl tokia plati pareiga (ne tik pastatyti išpėjamąjį kelio ženklą, bet ir kitas priemones: atitvaras, pralaidas ir kt.) liktų neįgyvendinta, o valstybė turėtų atlyginti žalą, jeigu eismo įvykių vietoje, pavyzdžiui, miestelyje, nebūtų įrengtas atitvaras. Be to, užtikrinančių eismo įvykių saugumą dėl laukinių gyvūnų keliamo pavojaus priemonių reglamentavimas nėra šio įstatymo dalykas.“ 2010 m. gegužės 5 dieną buvo gauta Seimo kanceliarijos Teisės departamento išvada⁶⁵, kurioje kritikuoja tai, kad

⁶³ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. gegužės 13 dienos nutarime konstatuota, kad laukinės gyvūnijos, kaip visumos, valdymas ir disponavimas ja (kaip daiktu) yra neįmanomas. Todėl laukinės gyvūnijos įstatymo projekto pakeitimo iniciatoriai mano, kad gamtos turtų naudojimo reglamentavimas turėtų būti vykdomas remiantis valstybės suvereniteto jos gamtos turtams principu, o ne per valstybės nuosavybės teisės į gamtos turtus institutą.

⁶⁴ Lietuvos Respublikos Seimo Aplinkos apsaugos komiteto išvados dėl Lietuvos Respublikos Laukinės gyvūnijos įstatymo pakeitimo įstatymo NR.XIP-1758 // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=370069; prisijungimo laikas: 2011-11-08.

⁶⁵ Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Teisės departamento 2010 m. gegužės 5 d. išvados dėl Lietuvos Respublikos laukinės gyvūnijos įstatymo pakeitimo įstatymo projekto NR.XIP-1758 // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=371434; prisijungimo laikas: 2011-11-08.

„Projektu keičiamo įstatymo 22 straipsnyje siūloma nustatyti, kad laisvėje gyvenančių laukinių gyvūnų nuosavybės teise priklausančių valstybei, padaryta žala būtų atlyginama tik šio straipsnio 5, 6 ir 7 dalyse nurodytais atvejais. Taigi, valstybė, kaip laisvėje gyvenančių laukinių gyvūnų savininkė, už jai nuosavybės teise priklausančių gyvūnų kitiems asmenims padarytą žalą atlygintų tik trimis atvejais. Pažymėtina, kad tuo tarpu fizinių ar juridinių asmenų žinioje esančių laukinių gyvūnų padarytą žalą privalo atlyginti jų savininkas visais atvejais, išskyrus atvejus, kai įrodo, kad žala atsirado dėl nenugalimos jėgos arba nukentėjusiojo asmens tyčios ar didelio neatsargumo (Civilinio kodekso 6.267 str. 1 dalis). Taigi, priėmus įstatymą, kitų asmenų, esančių laukinių gyvūnų savininkais, už jų žinioje esančių laukinių gyvūnų padarytą žalą civilinės atsakomybės ribos būtų žymiai platesnės nei valstybės. Kyla abejonių, ar siūlomu teisiniu reguliavimu nebūtų pažeistas asmenų lygiateisiškumo principas, nes atskiriems laukinių gyvūnų savininkams būtų nustatytos nevienodos civilinės atsakomybės sąlygos už jiems nuosavybės teise priklausančių laukinių gyvūnų padarytą žalą.“ Atsižvelgiant į pateiktą kritiką, 2010 m. birželio 11 dieną Seime gautas dviejų Seimo narių parengtas pasiūlymas dėl minėtos projekto 22 str. 6 dalies nuostatos⁶⁶. Siūloma pakeisti 22 str. 6 dalį ir ją išdėstyti taip: „6. Valstybei nuosavybės teise priklausančių laukinių gyvūnų eismo įvykių metu padaryta žala atlyginama, jeigu įrodomi neteisėti valstybės veiksmai (neveikimas), kaltė ir priežastinis ryšys ir jeigu žala neatsirado dėl nenugalimos jėgos, nukentėjusio asmens veiksmų arba kitų Civilinio kodekso 6.253 straipsnyje nurodytų veiksmų, ir išieškoma Civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka.“ Toks pasiūlymas argumentuojamas tuo, kad Civilinis kodeksas numato, jog civilinei atsakomybei atsirasti yra būtinos visos atsakomybės sąlygos 1) neteisėti veiksmai, 2) priežastinis ryšys, 3) kaltė ir 4) žala. Įstatyme numčius iš esmės privalomą žalą, padarytos laukinių gyvūnų, atlyginimą visais atvejais būtų pažeistas protingumo principas. Pažymima, kad valstybė civiliniuose teisiniuose santykiuose laikytina lygiaverčiu civilinės teisės apyvartos subjektu, t.y. jai, kaip ir kitiems subjektams, turėtų būti taikomos tokios pačios sąlygos civilinei atsakomybei atsirasti. 2010 m. birželio 17 dieną aplinkos apsaugos komitetas pritarė tokiai 22 str. 6 dalies formulavimui ir nurodė, kad „Atsižvelgiant į tai, kad Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas nepritarė pasiūlymui pakeisti Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 2.267 str. 2 d., manytina, kad Laukinės gyvūnijos įstatymas pakeistinas nurodant, kad valstybei pareiga atlyginti jai nuosavybės teise priklausančių laukinių gyvūnų eismo įvykių metu padarytą žalą atsiranda bendrosios deliktinės atsakomybės pagrindais, o ne taikoma griežtoji atsakomybė.“⁶⁷

⁶⁶ Lietuvos Respublikos Seimo narių A. Tamašausko ir A. Endzino pasiūlymas dėl Lietuvos Respublikos laukinės gyvūnijos įstatymo pakeitimo įstatymo projekto NR. XIP-1758 // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=375058; prisijungimo laikas: 2011-11-08.

⁶⁷ Lietuvos Respublikos Seimo Aplinkos apsaugos komiteto 2010 m. birželio 17 d. posėdžio protokolas Nr. 107-P-32-1 // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=375667; prisijungimo laikas: 2011-11-08.

Kalbant apie pasiūlymą keisti Laukinės gyvūnijos įstatymo 3 straipsnį, jo formuluotę laisvėje gyvenantys laukiniai gyvūnai nuosavybės teise priklauso valstybei, keičiant į „laisvėje gyvenantys laukiniai gyvūnai nėra kieno nors nuosavybės objektas (res nullius) ir jų naudojimas vykdomas remiantis valstybės suvereniteto jos gamtos turtams principu.“ Toks pasiūlymas, nors ir pripažintas tikslingu, tačiau buvo atmestas, argumentuojant, kad „net nurodžius, jog laukinė gyvūnija nuosavybės teise nepriklauso valstybei, pastarajai vis vien galėtų kilti atsakomybė už netinkamą rūpinimąsi laukine gyvūnija, t. y. pateiktas pasiūlymas iš esmės neišspręstų įstatymo pakeitimu siekiamos spręsti problemos. Be to, pritarus teikiamam pasiūlymui reikėtų keisti daugybę teisės aktų, nustatyti iš esmės kitokią gamtos išteklių naudojimo režimą bei taisykles.“⁶⁸ Kadangi tokia formuluotė kaip valstybės suvereniteto jos gamtos turtams nėra aiški bei nežinomas jos turinys, gali kilti problemų ją aiškinant teismuose.

Taigi, Laukinės gyvūnijos įstatymo 3 str. 1 dalies nuostata, kad laisvėje gyvenantys laukiniai gyvūnai nuosavybės teise priklauso valstybei vis tik nebuvo pakeista, tačiau 2010 m. birželio 22 dieną priėmus Laukinės gyvūnijos įstatymo naują redakciją, įstatymo 22 str. pasipildė dvejomis naujomis dalimis: 4 dalimi „Laisvėje gyvenančių laukinių gyvūnų, nuosavybės teise priklausančių valstybei, padaryta žala atlyginama šio straipsnio 5, 6 ir 7 dalyse nurodytais atvejais.“, kuri aiškiai nustato, jog tik trimis atvejais atlyginama laukinių gyvūnų padaryta žala (apie šią nuostatą dar kalbėsime kitame poskyryje); ir 6 dalimi „Valstybei nuosavybės teise priklausančių laukinių gyvūnų eismo įvykių metu padaryta žala atlyginama, jeigu įrodomi neteisėti valstybės veiksmai (neveikimas), kaltė ir priežastinis ryšys ir jeigu žala atsirado ne dėl nenugalimos jėgos, nukentėjusio asmens veiksmų arba kitų Civilinio kodekso 6.253 straipsnyje nurodytų veiksmų, ir išieškoma Civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka.“ Ankstesniame skyriuje analizuodami teismų praktiką matėme, kokią didelę reikšmę turėjo šios dalies įtraukimas į Laukinės gyvūnijos įstatymą, kai šios nuostatos dėka vienas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo precedentas buvo keičiamas kitu, kartu keičiant visos teismų praktikos kryptį.

3.2 CK 6.267 str. 2 dalies pakeitimo projektas

Seime nagrinėjant ir svarstant Laukinės gyvūnijos įstatymo pakeitimo įstatymo projektą, vienas Seimo narių pateikė dar vieną glaudžiai susijusį pasiūlymą – LR civilinio kodekso 6.267 str. pakeitimo įstatymo projektą. Kadangi šiuo metu galiojančioje CK 6.267 str. 2 dalyje nustatyta, kad laukinių žvėrių padaryta žala atlyginama įstatymų nustatyta tvarka, šia nuostata asmenims, nukentėjusiems nuo laukinių gyvūnų, leidžiama visais atvejais reikalauti žalos atlyginimo iš valstybės biudžeto. Projekto iniciatorius siekia nustatyti, kad laukinių žvėrių

⁶⁸ Ten pat.

padaryta žala būtų atlyginama ne įstatymų nustatyta tvarka, o įstatymų nustatytais atvejais, kad būtų eliminuota teisės spraga, leidžianti asmenims, nukentėjusiems nuo laukinių gyvūnų, visais atvejais reikalauti žalos atlyginimo iš valstybės biudžeto. Tokį pakeitimą, anot pareiškėjo, galima įgyvendinti, jeigu Laukinės gyvūnijos įstatymo pakeitimo priimtame įstatyme bus nustatyta atvejai, kai žala turi būti atlyginama. Projekte pateikta tokia CK 6.267 str. 2 dalies formuluoatė: „2. Laukinių gyvūnų padaryta žala atlyginama tik įstatymų nustatytais atvejais.“ Viena vertus, argumentas dėl įstatymo spragos, pasireiškiančios visų galimų žalos atlyginimo atvejų tvarkos nesureglamentavimu, yra labai svarbus. Pakeitus dabartinę nuostatą siūlomu variantu, būtų daugiau aiškumo ir tikslumo nagrinėjant bylas dėl žalos, padarytos valstybei nuosavybės teise priklausančių laisvėje gyvenančių laukinių gyvūnų. Kita vertus, įgyvendinus tokią nuostatą, kiltų kita problema – pagal CK 6.267 str. 1 dalyje įtvirtintą taisyklę, kuria skelbiama, kad asmens žinioje esančių gyvūnų padarytą žalą privaloma atlyginti visais atvejais, išskyrus esant nenugalimos jėgos, nukentėjusio tyčios ar didelio neatsargumo aplinkybėms. Tuo tarpu, projekte siūloma susiaurinti valstybės atsakomybę už laukinių gyvūnų padarytą žalą, apribojant ją tik įstatyme numatytais keliais atvejais. Taigi, pakeitus CK 6.267 str. 2 dalį siūloma nuostata, asmenų, esančių laukinių gyvūnų savininkais, už jų žinioje esančių laukinių gyvūnų padarytą žalą civilinės atsakomybės ribos būtų žymiai platesnės nei valstybės. Atsižvelgiant į tai, kritikuodamas tokį projektą, Seimo kanceliarijos Teisės departamentas pabrėžė, kad tokiu reglamentavimu galimas asmenų lygiateisiškumo principo pažeidimas, nes atskiriems laukinių gyvūnų savininkams būtų nustatytos nevienodos civilinės atsakomybės sąlygos už jiems nuosavybės teise priklausančių laukinių gyvūnų padarytą žalą⁶⁹. Seimo Aplinkos apsaugos ministerija nesutiko su tokia nuomone ir teigė, kad specialų teisinį režimą lemia tai, kad valstybė, kaip laisvėje gyvenančių laukinių gyvūnų savininkė, negali būti sulyginama su asmenimis, apie kuriuos kalba CK 6.267 str. 1 dalis, nes asmuo, paėmęs savo žinion laukinį gyvūną, yra ne tik įpareigotas, bet ir turi galimybę jį valdyti fiziškai (aptverti, apriboti judėjimą ir kt.), tuo tarpu valstybė, kaip laisvėje gyvenančių laukinių gyvūnų (erkių, uodų, kanopinių, graužikų ir kt.) savininkas, neturi jokios galimybės fiziškai valdyti nuosavybės teisės objektą, todėl akivaizdu, kad valstybė, kaip savininkas, negali suvaldyti ir būti atsakinga už visų šių gyvūnų padarytą žalą tokiomis pačiomis sąlygomis kaip vieną laukinį gyvūną savo žinioje turintis asmuo⁷⁰. 2010 m. gegužės 12 dieną buvo gautos Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Civilinės ir

⁶⁹ Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Teisės departamento 2010 m. balandžio 23 d. išvada dėl LR Civilinio kodekso 6.267 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIP-1941 //

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=370574; prisijungimo laikas: 2011-11-24.

⁷⁰ Lietuvos Respublikos Seimo Aplinkos apsaugos komiteto 2010 m. gegužės 19 d. išvados Nr. 107-P-22-4 dėl LR Civilinio kodekso 6.267 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIP-1941 //

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=373375; prisijungimo laikas: 2011-11-24.

komercinės katedros išvados dėl aptariamo straipsnio pakeitimo⁷¹. Išvadoje nepritarta projektui, daugiausiai remiantis tuo, kad įtvirtinus projekte suformuluotą CK 6.267 str. 2 dalies nuostatą būtų pažeistas CK įtvirtintas generalinio delikto principas. Remiantis šiuo principu ir Konstitucinio Teismo išaiškinimais⁷² daroma išvada, kad „Konstitucijos 30 straipsnio 2 dalies norma draudžia nustatyti išimtinę žalą atlyginimo reglamentavimą. Remiantis CK įtvirtintu generalinio delikto principu, žala privalo būti atlyginta visais atvejais, kai yra nustatomos visos jos atlyginimo sąlygos. Todėl manytina, kad, reglamentuojant laukinių gyvūnų padarytos žalos atlyginimą, specialiuose įstatymuose gali būti įtvirtintos specialios laukinių gyvūnų padarytos žalos atlyginimo taisyklės, tačiau kitais atvejais, t. y. nesant specialaus reglamentavimo, žala turėtų būti atlyginama pagal bendras deliktinės atsakomybės taisykles.“⁷³ Kaip matome, abi nesutariančios pusės rėmėsi Konstitucinio Teismo išaiškinimais. Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetui nepritarus projekte siūlomam normos pakeitimui, projektas buvo atmestas, tačiau, kas įdomiausia, kad 2010 m. birželio 22 dieną priėmus Laukinės gyvūnijos įstatymo pakeitimo įstatymą, jame buvo palikta 22 str. 4 dalies nuostata, kurioje teigiama, kad laisvėje gyvenančių laukinių gyvūnų, nuosavybės teise priklausančių valstybei, padaryta žala atlyginama šio straipsnio 5, 6 ir 7 dalyse nurodytais atvejais. Šiuo metu turime tokią situaciją, kai CK 6.267str. 2 dalies pagrindu valstybė už sau nuosavybės teise priklausančių gyvūnų padarytą žalą atsakys visais atvejais, įrodžius visus deliktinės civilinės atsakomybės pagrindus (jeigu nėra specialaus reguliavimo), o pagal Laukinės gyvūnijos 22 str. 4 dalį ji atsako tik trimis atvejais: 1. Medžiojamųjų gyvūnų padaryta žala žemės, miško ir vandens telkinių, sklypų savininkams, valdytojams ir naudotojams dėl žemės ūkio pasėlių, miško ir hidrotechnikos įrenginių pakenkimo atlyginama Medžioklės įstatymo nustatyta tvarka; 2. Valstybei nuosavybės teise priklausančių laukinių gyvūnų eismo įvykių metu padaryta žala atlyginama, jeigu įrodomi

⁷¹ Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto 2010 m. birželio 9 d. išvados dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.267 straipsnio pakietimo įstatymo projekto XIP-1941 //

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=374746; prisijungimo laikas: 2011-11-24.

⁷² Konstitucinio Teismo 2000 m. birželio 30 d. nutarime teigiama: „Konstitucijos 30 straipsnio 2 dalies normoje įtvirtinta įstatymų leidėjo pareiga išleisti įstatymą ar įstatymus, nustatančius žalą atlyginimą asmeniui už jam padarytą materialinę ir moralinę žalą. Įstatymuose turi būti užtikrintas realus pažeistų žmogaus teisių ir laisvių gynimas, jis turi būti derinamas su kitų Konstitucijoje įtvirtintų vertybių apsauga. Taigi Konstitucijoje garantuojama asmens teisė į neteisėtais veiksmais padarytos materialinės ir moralinės žalos atlyginimą, įskaitant teisminį žalą išieškojimą.“;

Konstitucinio Teismo 1997 m. sausio 20 d. ir 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimuose teigiama: „Konstitucijos 30 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad asmeniui padarytos materialinės ir moralinės žalos atlyginimą nustato įstatymas. Taigi būtinumas atlyginti asmeniui padarytą materialinę ir moralinę žalą yra konstitucinis principas.“;

Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarime teigiama: „Šis konstitucinis principas neatsiejamas nuo Konstitucijoje įtvirtinto teisingumo principo: įstatymais turi būti sudarytos visos reikiamos teisinės prielaidos padarytą žalą atlyginti teisingai. Taigi Konstitucija imperatyviai reikalauja įstatymu nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad asmuo, kuriam neteisėtais veiksmais buvo padaryta žala, visais atvejais galėtų reikalauti teisingo tos žalos atlyginimo ir tą atlyginimą gauti.“

⁷³ Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto 2010 m. birželio 19 d. išvados dėl LR civilinio kodekso 6.267str. pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIP-1941 //

http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=374746; prisijungimo laikas: 2011-11-08.

neteisėti valstybės veiksmai (neveikimas), kaltė ir priežastinis ryšys ir jeigu žala atsirado ne dėl nenugalimos jėgos, nukentėjusio asmens veiksmų arba kitų Civilinio kodekso 6.253 straipsnyje nurodytų veiksmų, ir išieškoma Civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka; 3.Valstybei nuosavybės teise priklausančių laisvėje gyvenančių griežtai saugomų rūšių laukinių gyvūnų padarytą žalą žemės ūkio pasėliams, naminiams gyvūnams ar gyvuliams, miškui, hidrotechnikos įrenginiams ar kitiems objektams, žemės, miško ir vandens telkinių sklypų savininkams, valdytojams ir naudotojams atlygina valstybė, jeigu neįrodoma, kad žala atsirado dėl nenugalimos jėgos, nukentėjusio asmens tyčios arba kitų Civilinio kodekso 6.253 straipsnyje nurodytų veiksmų. Taigi, iškilus tokiai situacijai, kaip, pavyzdžiui, laisvėje gyvenantis laukinis gyvūnas - šernas padaro žalą asmens sveikatai (ne eismo įvykio metu), nukentėjusiam asmeniui kreipiantis į teismą ir reikalaujant žalos iš valstybės, kaip to gyvūno savininkės, pagal generalinio delikto principą, valstybė turėtų atsakyti įrodžius civilinės atsakomybės bendrus pagrindus (nes specialaus reglamentavimo, kokia tvarka turi būti atlyginama tokia žala, nenumatyta). Tuo tarpu, vadovaujantis Laukinės gyvūnijos įstatymo 22 str. 4 dalimi, atsakomybė mūsų aptariamam pavyzdiniui atveju būtų negalima. Tikėtina, kad Laukinės gyvūnijos įstatymo 22 str. 4 dalis galėtų prieštarauti Lietuvos Respublikos Konstitucijai, kadangi ši nuostata yra prieštaraujanti Konstitucinio Teismo minėtiems išaiškinimams dėl žalos atlyginimo, kuriais remiantis ir buvo atmestas CK 6.267 str. 2 dalies pakeitimo projektas. Kaip matome, net ir įstatymų leidėjui rengiant naują reglamentavimą, dėl tarpusavyje tarp Seimo komitetų susidarančių skirtingų nuomonių, priimtose viena kitai prieštaraujančios teisės aktų nuostatos, todėl, autoriaus manymu, negalima teigti, kad naujasis reglamentavimas, užpildęs įstatymo spragą, yra aiškus ir praktikoje nesukels taikymo problematikos.

3.3 Lietuvos Respublikos Draudimo įstatymo 82 str. pakeitimo projektas

Matydamas reglamentavimo kitimo tendencijas, Seimo Aplinkos apsaugos komitetas pasiūlė papildyti Lietuvos Respublikos draudimo įstatymą⁷⁴, jame numatant, kad valstybei nuosavybės teise priklausančių laukinių gyvūnų eismo įvykių metu padaryta žala atlyginama transporto priemonės savininkams, apsidraudusiems KASKO draudimu pagal draudimo sutartyje nustatytas sąlygas ir tvarką. Tokiu atveju draudėjo teisių į žalos atlyginimą perėjimas draudikui (subrogacija) ir regreso teisė į žalą padariusį asmenį nebūtų taikomi.

Toks pasiūlymas teikiamas atsižvelgiant į tai, kad draudimo sutartis yra rizikos sutartis, kurios riziką privalo įvertinti ir prisiimti draudėjas. Komiteto manymu, esant galimybei visais

⁷⁴ Lietuvo Respublikos Seimo Aplinkos apsaugos komiteto Lietuvos Respublikos draudimo įstatymo 82 straipsnio papildymo įstatymo projektas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=375678&p_query=&p_tr2=2; prisijungimo laikas: 2011-11-08.

atvejais išsiieškoti atlygintą žalą iš valstybės iškreipiami draudimo teisiniai santykiai, nes draudėjas gauna visą sumą, kurią sumokėjo apsidraudusiam asmeniui, t. y. draudėjas neprisiima visiškai jokios rizikos. Be to, Laukinės gyvūnijos įstatymo 22 str. 6 dalyje įtvirtinus nuostatą, kad valstybei nuosavybės teise priklausančių laukinių gyvūnų eismo įvykių metu padaryta žala atlyginama, jeigu įrodomi neteisėti valstybės veiksmai (neveikimas), kaltė ir priežastinis ryšys ir jeigu žala neatsirado dėl nenugalimos jėgos, nukentėjusio asmens veiksmų arba kitų CK 6.253 str. nurodytų veiksmų, ir išieškoma Civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka, tačiau lieka neaišku, kas atlygina apdraustos transporto priemonės savininko žalą, patirtą eismo įvykio metu, susidūrus su laukiniu gyvūnu arba siekiant tokio susidūrimo išvengti. Todėl Seimo Aplinkos apsaugos komitetas pasiūlė Lietuvos Respublikos draudimo įstatymo 82 str. papildyti 9 dalimi ir užregistruoti Seimo sekretoriato Draudimo įstatymo 82 str. pakeitimo įstatymo projektą kaip Laukinės gyvūnijos įstatymo pakeitimo įstatymo projektą Nr.XIP-1758(2) lydinčią teisės aktą ir siūlyti tokią redakciją:

„Papildyti 82 straipsnį 9 dalimi:

9. Transporto priemonės savininkams, apsidraudusiems KASKO draudimu, valstybei nuosavybės teise priklausančių laukinių gyvūnų eismo įvykių metu padaryta žala atlyginama pagal draudimo sutartyje nustatytas sąlygas ir tvarką. Tokiu atveju draudėjo teisių į žalos atlyginimą perėjimas draudikui (subrogacija) ir regreso teisė į žalos padariusį asmenį netaikomi.“

2010 m. liepos mėnesį buvo gautos Europos Teisės departamento prie Lietuvos Respublikos Teisingumo ministerijos pastabos ir pasiūlymai dėl aptariamo projekto⁷⁵, kur nebuvo pritarta tokiam Draudimo įstatymo 82 str. pakeitimui, pateikiant tokius argumentus:

„1. Visų pirma pažymime, kad projekto formuluotė „...padaryta žala atlyginama pagal draudimo sutartyje nustatytas sąlygas ir tvarką“ nėra aiški. Kyla klausimas, ar tai reiškia, jog priėmus įstatymą, draudiminis įvykis – laukinių gyvūnų padaryta žala – privalėtų būti įtrauktas į KASKO draudimo sutartį, ar laukinių gyvūnų padaryta žala būtų pripažįstama KASKO sutarties dalyku tik tuomet, jeigu šalys dėl to susitaria. Tačiau atkreipiame Jūsų dėmesį į tai, kad pastarasis atvejis jau ir dabar nėra draudžiamas. Todėl bet kuriuo atveju ši formuluotė yra tikslintina.

2. Toliau pabrėžiame, kad KASKO draudimo sutartis nėra privaloma. Taigi projektu yra siūloma reguliuoti savanoriškos draudimo sutarties sąlygas. Tokiu atveju išvelgtinos kelios problemos.

⁷⁵ Europos Teisės departamento prie Lietuvos Respublikos Teisingumo ministerijos 2010 m. liepos 23d. išvados dėl Lietuvos Respublikos Draudimo įstatymo 82 straipsnio papildymo įstatymo projekto atitikties Europos Sąjungos teisei, Nr. XIP-2261 // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=378660; prisijungimo laikas: 2011-11-08.

Visų pirma, priėmus projektu siūlomą nuostatą, iš KASKO draudimo paslaugas teikiančių draudimo bendrovių nepagrįstai būtų atimta teisė į žalos atlyginimą, taip apribojant joms Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 16 straipsniu pripažįstamą laisvę užsiimti verslu. Be to, atėmus KASKO draudimo paslaugas teikiančių draudimo bendrovių teisę į žalos atlyginimą, KASKO draudimas taptų brangesnis, kas atgrasytų transporto priemonių savininkus nuo savanoriškojo KASKO draudimo įsigijimo. Be to, būtų ydinga ir tokia situacija, kai valstybė atlygina žalą, jeigu transporto priemonės savininkas yra neapsidraudęs KASKO draudimu, tuo tarpu, jeigu transporto priemonės savininkas turi KASKO draudimą, valstybė už jam padarytą žalą neatsako.

3. Pažymime, jog vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.267 straipsniu, naminių gyvūnų arba asmens žinioje esančių laukinių gyvūnų padarytą žalą privalo atlyginti jų savininkas (valdytojas). Tuo tarpu valstybei, kaip laukinių gyvūnų savininkei, projektu siūloma suteikti privilegiją, neatsižvelgiant į jos kaltę atleisti ją nuo pareigos atlyginti laukinių gyvūnų eismo įvykių metu sukeltą žalą perkeliant atitinkamą naštą privačioms bendrovėms ir transporto priemonių savininkams, kas, mūsų nuomone, nėra suderinama su teisinės valstybės principais.“

Iš esmės tai ir buvo pagrindiniai argumentai, kuriais remtasi 2010 m. lapkričio 24 dienos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto išvadoje⁷⁶, kurioje svarstyta ar toks įstatymo pakeitimo siūlymas neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai. Teisės ir teisėtvarkos komitetas preliminariai įvertino, kad įstatymo projektas galimai prieštarauja Konstitucijos 29 str. įtvirtintam asmenų lygiateisiškumo principui⁷⁷, Konstitucijos 30 str. įtvirtintam būtinumo atlyginti žalą principui⁷⁸, taip pat konstituciniams teisingumo, protingumo ir proporcingumo

⁷⁶ Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto 2010 m. lapkričio 24 d. išvada dėl preliminarų įvertinimo ar Lietuvos Respublikos Draudimo įstatymo 82 straipsnio papildymo įstatymo projektas Nr. XIP-2261 neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=386965; prisijungimo laikas: 2011-11-09.

⁷⁷ „Pagal Civilinio kodekso 6.267 str. 1 dalį „naminių gyvūnų arba asmens žinioje esančių laukinių gyvūnų padarytą žalą privalo atlyginti jų savininkas (valdytojas), jeigu neįrodo, kad buvo šio kodekso 6.270 str. 1 dalyje numatytos aplinkybės. Asmuo atsako ir už iš jo pabėgusių gyvūnų padarytą žalą“. Tuo tarpu numatomu teisiniu reguliavimu siūloma valstybę, kaip laukinių gyvūnų savininkę, visiškai atleisti nuo civilinės atsakomybės už laukinių gyvūnų eismo įvykių metu padarytą turto draudimu apdraustai transporto priemonei žalą. Taigi, savininkams būtų nustatytos nevienodos civilinės atsakomybės sąlygos ir ribos už jiems nuosavybės teise priklausančių laukinių gyvūnų padarytą žalą, valstybės ir kitų subjektų teisinė padėtis taptų nelygiatėsi. Valstybė a priori nustatytų valstybės atsakomybės ribas. Tokios privilegijos – atleidimo nuo minėtos atsakomybės – valstybei, kaip laukinių gyvūnų savininkei, suteikimas nesuderinamas su konstituciniu asmenų lygybės principu.“

⁷⁸ „Pastebėtina ir tai, kad konstitucinis būtinumo atlyginti žalą principas neatsiejamas nuo Konstitucijoje įtvirtinto teisingumo principo: įstatymais turi būti sudarytos visos reikiamos teisinės prielaidos padarytą žalą atlyginti teisingai. Šiame kontekste paminėtinas Konstitucinio Teismo 2006 metų rugpjūčio 19 d. nutarimas, kuriame buvo konstatuota, kad „jeigu įstatymu, juo labiau kitu teisės aktu, būtų nustatytas toks teisinis reguliavimas, kad valstybė visiškai arba iš dalies išvengtų pareigos teisingai atlyginti materialinę ir (arba) moralinę žalą, padarytą neteisėtais pačios valstybės institucijų, pareigūnų veiksmais, tai ne tik reikėtų, kad yra nepaisoma konstitucinės žalos atlyginimo sampratos, ir būtų nesuderinama su Konstitucija (inter alia su jos 30 straipsnio 2 dalimi), bet ir pakirstų pačios valstybės, kaip bendro visos visuomenės gėrio, *raison d'être*“. Tačiau Projekte siūloma draudėjo

principams⁷⁹. Remiantis šiais argumentais, nepritarta tokiai Draudimo įstatymo 82 str. 9 dalies formulotei, tad įstatymas iki šiol nebuvo papildytas šia nuostata.

Apžvelgus aktualiausius teisinio reglamentavimo dėl atsakomybės už laukinių gyvūnų padarytą žalą pakitimus, galime konstatuoti, kad reglamentavimas nėra visiškai aiškus. Matėme, jog rengiant naują reglamentavimą, dėl tarp Seimo komitetų susidarančių skirtingų nuomonių, priimtos viena kitai prieštaraujančios teisės aktų nuostatos, todėl, autoriaus manymu, negalima teigti, kad naujasis reglamentavimas, užpildęs įstatymo spragą, praktikoje nesukels teisės normų taikymo problematikos. Manytina, kad Laukinės gyvūnijos įstatymo 22 str. 4 dalies nuostata laikui bėgant turėtų būti pakeista taip, kad joje nebūtų numatyta atsakomybė už laisvėje gyvenančių laukinių gyvūnų, nuosavybės teise priklausančių valstybei, padarytą žalą tik atskirame straipsnyje nurodytais atvejais. Aptarti teisinio reglamentavimo pakeitimai įtakojo ir teismų praktikos kryptį, kai vienas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo precedentas buvo pakeistas nauju precedentu, numatančiu civilinės teisinės atsakomybės taikymą pagal bendruosius pagrindus. Tam, kad galėtumėm objektyviau įvertinti mūsų šalies teisinį reglamentavimą, tolimesniame skyriuje apžvelgsime dviejų užsienio valstybių – Prancūzijos ir Vokietijos teisinį reglamentavimą dėl atsakomybės už laukinių gyvūnų padarytą žalą.

teisių į žalos atlyginimą perėjimo draudikui netaikyti, neatsižvelgiant net į valstybės kaltę, taip pat kartu nepaliekant galimybės įvertinti, ar ji elgėsi kaip rūpestinga ir apdairi savininkė ar ne. Atimti teisę į žalos atlyginimą iš savanoriškojo turto draudimo, t.y. KASKO draudimo, paslaugas teikiančių draudimo įmonių būtų neteisinga. Be to, atsakomybės valstybei išvengiamumo nustatymas reikštų nesuderinamumą su konstituciniu proporcingumo principu, nes nebūtų išlaikyta konstitucinių vertybių – atsakomybės neišvengiamumo ir būtinybės atlyginti žalą – protinga pusiausvyra.“

⁷⁹ „Taip pat pastebėtina, kad draudikas ir draudėjas yra dvi sutarties šalys, kurios turi savarankiškas teises ir pareigas. Sutarties laisvės principas reiškia, kad šalys turi teisę nustatyti sutarties sąlygas, savo tarpusavio teises ir pareigas. Savanoriškojo draudimo atveju sutarties laisvė yra absoliuti. Tačiau numatomu teisiniu reguliavimu siūloma reguliuoti savanoriškos draudimo sutarties sąlygas. Tokiu ribojimu nepaisoma konstitucinio protingumo principo.“

4. ATSAKOMYBĖS UŽ EISMO ĮVYKĮ SUKĖLUSIŲ LAUKINIŲ GYVŪNŲ PADARYTĄ ŽALĄ REGLAMENTAVIMAS PRANCŪZIJOJE IR VOKIETIJOJE

Šis mokslinis tiriamasis darbas skirtas Lietuvos teismų praktikos analizei bylose dėl atsakomybės už eismo įvykį sukėlusių laukinių gyvūnų padarytą žalą. Jame norima atskleisti mūsų šalies teisinio reglamentavimo ir teismų praktikos sąveiką bei vystymąsi nagrinėjama tema. Norint geriau įvertinti mūsų šalies teismų praktiką ir teisinį reglamentavimą reikėtų visa tai palyginti su užsienio šalių teismine praktika ir teisiniu reglamentavimu. Siekiant atlikti tinkamą ir kokybišką palyginimą, reikėtų atidžiai išnagrinėti užsienio šalių teisminę praktiką, tačiau to negalime padaryti dėl ribotos darbo apimties. Vis tik, tam, kad galėtume bent šiek tiek išvelgti teisinių sistemų panašumus ir skirtumus, aptarsime pagrindines dviejų užsienio valstybių teisinio reglamentavimo dėl atsakomybės už eismo įvykį sukėlusių laukinių gyvūnų padarytą žalą nuostatas. Viena iš tokių pasirinktų valstybių yra Prancūzija – šalis, laikoma civilinės teisės tradicijos pradininke, turinti žymiai gilesnę teisinę tradiciją negu mūsų valstybė. Prancūzijos civilinio kodekso 1385 str. numatoma, kad už gyvūnų padarytą žalą, nesvarbu, ar jie yra prižiūrimi, ar tuo metu pabėgę iš savo valdytojų, atsako šių gyvūnų savininkas arba jų valdytojas, jeigu žala padaroma laikotarpiu, kuriuo šie asmenys turi pareigą gyvūnus prižiūrėti⁸⁰. Teisinė atsakomybė gyvūno savininkui arba valdytojui nebus taikoma tuomet, kai šie įrodys, jog žala buvo padaryta susiklosčius force majeure aplinkybėms⁸¹ arba įrodys žalą patyrusio asmens arba trečiojo asmens kaltę (Prancūzijos civilinio kodekso 1382 str.)⁸². Prancūzijos civilinėje teisėje valdymas apibūdinamas trimis aspektais: valdymas, kontrolė ir naudojimas. Taigi, valdytojas turi atitikti visus tris kriterijus tam, kad atsakytų už prižiūrėjimą gyvūnus⁸³. Atsakomybė už gyvūnų padarytą žalą Prancūzijoje laikoma atsakomybe be kaltės⁸⁴. Prancūzijos civilinio kodekso 1385 str. numatoma nuostata taikoma tiek naminiams tiek ir laukiniams gyvūnams, kurie turi savininką arba valdytoją. Taigi, ši norma labai panaši į mūsų CK 6.267str. 1 dalyje įtvirtintą nuostatą.

⁸⁰ Code civil Version consolidée au 15 décembre 2011 // <http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070721&dateTexte=20120302>, prisijungimo laikas: 2011-11-20.

⁸¹ Force majeure // http://www.lexinter.net/JF/force_majeure.htm, prisijungimo laikas: 2011-11-20; Les exonérations de responsabilité en milieu equestre // <http://www.equitanet.com/actualite-equitanet/2011/11/>; prisijungimo laikas: 2011-11-20.

⁸² Code civil Version consolidée au 15 décembre 2011 // <http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070721&dateTexte=20120302>; prisijungimo laikas: 2011-11-20.

⁸³ Eric Roig. La responsabilité du dommage causé par un animal // <http://droit-finances.commentcamarche.net/faq/5557-la-responsabilite-du-dommage-cause-par-un-animal>; prisijungimo laikas: 2011-11-22; Les exonérations de responsabilité en milieu equestre // <http://www.equitanet.com/actualite-equitanet/2011/11/>; prisijungimo laikas: 2011-11-20.

⁸⁴ Idem.

Kalbant apie mūsų darbe plačiausiai nagrinėtą atvejį, kai gyvūnai žalą padaro išbėgę į kelią ir sukėlę autoįvykį, Prancūzijoje 1951 m. įkurtas Garantinis Fondas („Le Fonds de Garantie Automobile“), kurio pagrindinis tikslas buvo užtikrinti viešąjį interesą: kompensuoti žalą, kurią patyrė asmenys autoįvykio metu, tais atvejais, kada žalos padarymo kaltininkas nėra nustatomas arba jis, nors ir nustatytas, tačiau nėra apsidraudęs⁸⁵. Galima sakyti, kad fondas atlygindavo žalą nukentėjusiam asmeniui tais atvejais, kai kompensacijos gauti iš kitur nebuvo objektyviai galima. Šiuo metu fondas vadinasi Privalomojo draudimo nuo žalų garantiniu fondu („Le Fonds de Garanties des Assurances Obligatoires de Dommages (FGAO)“). Anksčiau šis Garantinis Fondas atlygindavo tiek materialinę, tiek žmogaus sveikatai padarytą žalą šiais atvejais: kai už žalą atsakingas asmuo žinomas, tačiau nėra apsidraudęs; kai už žalą atsakingas asmuo nėra žinomas, tačiau nukentėjęs asmuo patyrė žalą savo sveikatai; kai gyvūno, kuris padarė žalą, savininkas nėra apsidraudęs; kai gyvūnas, kuris padarė žalą, yra žinomas, bet neturi savininko; kai gyvūnas, padaręs žalą, nėra žinomas, tačiau žala padaryta asmens sveikatai⁸⁶. Tačiau 2010 m. spalio 22 dieną Prancūzijoje priėmus „Bankininkystės ir finansų reguliavimo įstatymą“⁸⁷ („Loi de régulation bancaire et financière“) Garantinis Fondas nebeišmoka materialinės žalos kompensacijos, jeigu autoįvykį sukėlė gyvūnas, kuris neturi savininko arba jo nustatyti negalima ir autoįvykis atsitiko po 2010 m. spalio 24 dienos. Reiktų paminėti, kad asmens sveikatai padarytos žalos kompensacija vis dar išmokama. Jeigu autoįvykis atsitiko po šios datos, norint atgauti patirtą materialinę žalą, reikia kreiptis į savo draudimo kompaniją, o ši turi išmokėti draudiminę išmoką pagal kiekvieno vairuotojo sudarytos draudimo sutarties sąlygas. Taigi, Prancūzijoje draudimo bendrovės prisiima tam tikrą riziką minėtų įvykių atveju⁸⁸. Įdomiausia tai, kad Prancūzijoje nėra tokios nuostatos, kurioje teigiama, kad laisvėje gyvenantys laukiniai gyvūnai nuosavybės teise priklauso valstybei (priešingai nei Lietuvoje), todėl, siekiant išsiaiškinti žalą, ten susidaro šiek tiek kitokia situacija. Jeigu autoįvykis atsitiko dėl kelio trūkumų, tuomet žalą išsiaiškinti galima remiantis Prancūzijos civilinio kodekso 1386 str., kuris numato statinio savininko atsakomybę. Tačiau pastaruoju atveju reikia įrodyti, kad kompetentingos institucijos neatliko tinkamos kelio priežiūros, pavyzdžiui, reikiamoje vietoje nepastatė įspėjamojo kelio

⁸⁵ Fonds de garantie // <http://www.fondsdegarantie.fr/fonctionnement.html>; prisijungimo laikas: 2011-11-23.

⁸⁶ Code des assurances, Article L421-1 // <http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006073984>; prisijungimo laikas: 2011-11-16 ; Fin de l'indemnisation des dommages matériels causés par un animal sauvage // <http://www.autos-assurances.com/blog/2010/11/fin-de-lindemnisation-des-dommages-materiels-causes-par-un-animal-sauvage/>; prisijungimo laikas: 2011-11-23.

⁸⁷ LOI n° 2010-1249 du 22 octobre 2010 de régulation bancaire et financière // <http://legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000022940663&categorieLien=id>; prisijungimo laikas: 2011-11-16.

⁸⁸ Fin de l'indemnisation des dommages matériels causés par un animal sauvage // <http://www.autos-assurances.com/blog/2010/11/fin-de-lindemnisation-des-dommages-materiels-causes-par-un-animal-sauvage/>; prisijungimo laikas: 2011-11-23.

ženklą. Tokiu atveju, valstybės atsakingos institucijos atsakytų kaip kelio savininkas⁸⁹. Čia galime išvelgti didžiausią skirtumą tarp Lietuvos ir Prancūzijos teisinio reglamentavimo dėl atsakomybės už laukinių gyvūnų padarytą žalą, mat mūsų šalyje teismai atsakomybę valstybei taiko remdamiesi Laukinės gyvūnijos įstatymo 3 str., kuriame įtvirtinta nuostata, kad laisvėje gyvenantys laukiniai gyvūnai nuosavybės teise priklauso valstybei, todėl draudimo bendrovės, norinčios susigrąžinti išmokėtą draudiminę išmoką, kaip teisinį pagrindą valstybės atsakomybei kilti, renkasi būtent šią Laukinės gyvūnijos įstatymo nuostatą. Kaip žinome, pagal mūsų šalies civilinio proceso nuostatas reikia atskirti faktinį ir teisinį ieškinio pagrindus, nes faktinės aplinkybės neapima teisinio kvalifikavimo, teisinis kvalifikavimas - „Tai yra teisės taikymas, kurį atlieka teismas savo nuožiūra pagal konstatuotas aplinkybes. Teismas, parinkdamas teisės normą ir ją aiškindamas, yra nepriklausomas nuo šalių nuomonės, pageidavimų ar nurodymų, todėl yra nevaržomas teisinių argumentų, pateiktų ieškinuose, atsiliepimuose ir ieškiniuose, paaiškinimuose ir kituose šalių dokumentuose. Teismas žino įstatymą ir jam suteikta teisė konkrečioje byloje taikant teisės normą atskleisti jos tikrąjį turinį, t. y. ją aiškinti ir pagal jos prasmę parinkti teisinius argumentus, net ir tuos, kurių dalyvaujantys byloje asmenys nenurodė. Šalių ar dalyvaujančių byloje asmenų nenurodytų teisės normų ar teisinių argumentų parinkimas teismui sprendžiant ginčą pagal nustatytas faktines aplinkybes nėra ieškinio pagrindo pakeitimas (CPK 35 str. 1 d. ir 146 str. 2 d. 6 p.)“⁹⁰. Nors ne vienoje teismų nutartyje matėme, kad daug dėmesio, sprendžiant tokias bylas, kreipiamą į valstybės, kaip kelio savininkės, pareigų vykdymo vertinimą, tačiau nei vienoje nagrinėtoje byloje teismai nepritaikė valstybei atsakomybės pagal CK 6.266 str. 1 dalį, kurioje įtvirtinta nuostata dėl statinių savininko (valdytojo) atsakomybės.

Vokietijoje žalą, atsiradusią dėl laukinių gyvūnų, reguliuoja Vokietijos civilinis kodeksas (Bürgerliches Gesetzbuch⁹¹) ir Medžioklės įstatymas (Bundesjagdgesetz⁹²). Pagal Vokietijos civilinio kodekso 833 str. gyvūnų savininkai atsako už gyvūnų padarytą žalą. Savininko kaltę nustatyti nėra būtina⁹³. Šis straipsnis reglamentuoja tiek naminių tiek laukinių gyvūnų padarytą žalą. Gyvūnų prižiūrėtojai pagal civilinio kodekso 834 str. kyla tokia pati

⁸⁹ Code civil Version consolidée au 15 décembre 2011 // <http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070721&dateTexte=20120302>; prisijungimo laikas: 2011-11-20.

⁹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. birželio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-725/2001 // http://www.infolex.lt/lat_web_test/3_nutartys/senos/nutartis.aspx?id=25607; prisijungimo laikas: 2011-11-15.

⁹¹ Bürgerliches Gesetzbuch. 2002 // <http://beck-online.beck.de/Default.aspx?vpath=bibdata%2Fges%2FBGB%2Fcont%2FBGB%2Ehtm>; prisijungimo laikas: 2012-03-03.

⁹² Bundesjagdgesetz. 1976 // <http://beck-online.beck.de/?vpath=bibdata%2Fges%2FBJagdG%2Fcont%2FBJagdG%2Ehtm>; prisijungimo laikas: 2012-03-03.

⁹³ Bürgerliches Gesetzbuch 827str. 2002 // <http://beck-online.beck.de/Default.aspx?vpath=bibdata%2Fges%2FBGB%2Fcont%2FBGB%2Ehtm>; prisijungimo laikas: 2012-03-03.

atsakomybė kaip ir gyvūno savininkui tik tada, kai priežiūra buvo perduota pagal susitarimą, nesvarbu kokia forma (žodžiu, raštu, konkludentiniais veiksmais). Šios Vokietijos civilinio kodekso nuostatos labai panašios į mūsų CK 6.267str. 1 dalies bei Prancūzijos CK 1385 str. nuostatas. Tačiau laisvėje esantys laukiniai gyvūnai Vokietijoje pagal civilinio kodekso 960 str. 1 dalį yra bešeimininkiai (laukiniai gyvūnai zoologijos soduose, žuvys tvenkiniuose arba kituose uždaruose, privačiuose vandens telkiniuose nėra bešeimininkiai). Vokietijoje plėšrūnų (lapių, barsukų, vanagų ir kt.), visų rūšių paukščių ar kitų laisvėje esančių laukinių gyvūnų padarytos žalos valstybė neatlygina⁹⁴. Net eismo įvykyje susidūrus automobiliui ir laukiniam gyvūnui žala nėra kvalifikuojama kaip atsiradusi dėl laukinių gyvūnų, tai avarija dėl laukinių gyvūnų (Wildunfall). Tokia žala, kai vairuotojas susiduria su laukiniu gyvūnu, kvalifikuojama kaip draudiminių santykių dalis ir atlyginama esant daliniam ar visiškam Kasko draudimui. Vokietijoje, kaip ir Prancūzijoje, nėra nuostatos, kad laisvėje esantys laukiniai gyvūnai nuosavybės teise priklauso valstybei, todėl draudimo kompanijos, atlyginę eismo įvykio metu laukinio gyvūno padarytą žalą negali išsieškoti šios išmokėtos draudiminės išmokos iš valstybės.

Taigi, atsakomybės už gyvūnų padarytą žalą reglamentavimas Vokietijoje ir Prancūzijoje iš esmės yra panašus, ryškiausias skirtumas būtų Garantinio Fondo funkcijos atlyginant gyvūnų padarytą žalą Prancūzijoje, tuo tarpu Vokietijoje tokios institucijos nėra. Didesnių skirtumų galime išvelgti lyginant Vokietijos ir Prancūzijos civilinių kodeksų normas su normomis, įtvirtintomis mūsų CK. Visose trijose šalyse įtvirtinta nuostata, kad atsakomybė už gyvūnų padarytą žalą tenka jų savininkams arba valdytojams, tačiau pagrindinis skirtumas – mūsų valstybės Laukinės gyvūnijos įstatymo 3 str. nuostata, kad laisvėje gyvenantys laukiniai gyvūnai nuosavybės teise priklauso valstybei. Nei Prancūzijoje, nei Vokietijoje tokios nuostatos nėra. Šiose valstybėse draudimo kompanijos atlygina eismo įvykio metu nukentėjusiam asmeniui laukinio gyvūno padarytą žalą pagal draudimo sutartyse numatytas sąlygas. Tačiau Prancūzijoje ir Vokietijoje draudimo kompanijos negali išsieškoti išmokėtų kompensacijų iš valstybės. Tuo tarpu Lietuvoje, kaip matėme nagrinėjant teismų praktiką, draudimo bendrovės, besiremiančios Laukinės gyvūnijos įstatymo 3 str. nuostata, tam tikrais atvejais gali susigrąžinti žalą patyrusiems asmenims išmokėtas kompensacijas iš valstybės.

⁹⁴ Hannemann T., Wiegner M. Münchener Anwalts Handbuch Mietrecht. Verlag C. H. Beck (leidykla). 2010 München
http://beck-online.beck.de/Default.aspx?vpath=bibdata\komm\hawiehdwbwohnrnr_3\cont\hawiehdwbwohnrnr_77.glu1.glu4.gli.glb.htm&pos=2&hlwords=Wildschadenshaftung#FNID0E6AM5; prisijungimo laikas: 2012-03-03.

IŠVADOS

1. Per pastaruosius keletą metų įvyko labai reikšmingų pokyčių Lietuvos teismų praktikoje ir teisiniame reglamentavime dėl atsakomybės už eismo įvykį sukėlusių laukinių gyvūnų padarytą žalą. Teismams nagrinėjant bylas buvo pastebėta įstatymo spraga – jokie teisės aktai nereglementavo atsakomybės už laukinių gyvūnų eismo įvykio metu padarytą žalą. Dėl to įstatymų leidėjas 2010 m. birželio 22 dieną priėmė naują Laukinės gyvūnijos įstatymo redakciją, kurioje įtvirtino 22 str. 6 dalies nuostatą dėl civilinės teisinės atsakomybės taikymo valstybei už laukinių gyvūnų eismo įvykio metu padarytą žalą bendraisiais civilinės teisinės atsakomybės taikymo pagrindais.
2. 2009 m. lapkričio 23 dieną Lietuvos Aukščiausiojo Teismo precedentas (civilinė byla Nr. 3K-3-509/2009), numatęs valstybės atsakomybę be kaltės už laukinių gyvūnų eismo įvykio metu padarytą žalą, 2011 m. liepos 21 dieną buvo pakeistas nauju Lietuvos Aukščiausiojo Teismo precedentu (civilinė byla Nr. 3K-3-338/2011), numatančiu atsakomybės valstybei taikymą pagal bendruosius civilinės teisinės atsakomybės taikymo pagrindus.
3. Šiame darbe nagrinėtose bylose aptartos faktinės situacijos laiko atžvilgiu susiklostė anksčiau, negu įsigaliojo nauja Laukinės gyvūnijos įstatymo redakcija, todėl teismai bylose negalėjo tiesiogiai remtis Laukinės gyvūnijos įstatymo 22 str. 6 dalies nuostata, numatančia atsakomybės valstybei taikymą pagal bendruosius civilinės teisinės atsakomybės pagrindus. Tačiau po Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. liepos 21 dienos precedentinės nutarties iki 2011 m. gruodžio 1 dienos teismai vadovavosi būtent šios bylos argumentacija ir valstybei atsakomybę už eismo įvykio metu laukinių gyvūnų padarytą žalą jau taikė pagal bendruosius civilinės atsakomybės taikymo pagrindus. Todėl tikėtina, kad šiuo precedentu bus remiamasi ir būsimose bylose iki teismus pasieks bylos, kuriose turės būti taikomos naujos Laukinės gyvūnijos įstatymo redakcijos nuostatos.
4. Išanalizavus Lietuvos teismų praktiką (iki 2011 m. gruodžio 1 dienos), nagrinėjant bylas dėl atsakomybės už laukinių gyvūnų padarytą žalą, kai gyvūnas, išbėgęs į važiuojamąjį kelio dalį, sukelia eismo įvykį, darome išvadą, kad Lietuvos valstybei atsakomybė tokiose bylose taikoma kaip laukinių gyvūnų savininkei pagal Laukinės gyvūnijos įstatymo 3 str. Vadinasi, moksliniame tiriamajame darbe iškelta **hipotezė** (pagal

suformuluotą mūsų šalies teismų praktiką Lietuvos valstybė už eismo įvykį sukėlusią laukinių gyvūnų padarytą žalą atsako kaip statinio (kelio) savininkė) **nepasitvirtino**.

5. Laukinės gyvūnijos įstatymo 3 str. įtvirtinta norma, kad laisvėje gyvenantys laukiniai gyvūnai nuosavybės teise priklauso valstybei. Didesnę negu Lietuvos valstybė teisės vystymosi patirtį turinčiose valstybėse Prancūzijoje ir Vokietijoje nėra tokios nuostatos, todėl šiose valstybėse eismo įvykį sukėlusią laukinių gyvūnų padarytą žalą pagal draudimo sutartyse numatytas sąlygas atlyginusios draudimo kompanijos negali reikalauti valstybės kompensuoti nukentėjusiam asmeniui sumokėtą draudiminę išmoką. Tuo tarpu Lietuvoje draudimo bendrovės, išmokėję draudiminę išmoką žalą patyrusiam asmeniui, CK 6.1015 str. 1 dalies pagrindu įgyja regreso teisę į valstybę. Vadinasi, Lietuvoje draudimo kompanijos, besiremiančios Laukinės gyvūnijos įstatymo 3 str. nuostata, tam tikrais atvejais gali susigrąžinti žalą patyrusiems asmenims išmokėtas kompensacijas iš valstybės, kaip laisvėje esančių laukinių gyvūnų savininkės.

PASIŪLYMAI

1. Lietuvoje vystantis teisiniam reglamentavimui dėl atsakomybės už laukinių gyvūnų padarytą žalą nebuvo išvengta nesklandumų: Laukinės gyvūnijos įstatymo 22 str. 4 dalyje įtvirtinta nuostata „4. Laisvėje gyvenančių laukinių gyvūnų, nuosavybės teise priklausančių valstybei, padaryta žala atlyginama šio straipsnio 5, 6 ir 7 dalyse nurodytais atvejais.“ prieštarauja CK 6.267 str. 2 dalyje įtvirtintai nuostatai „2. Laukinių žvėrių padaryta žala atlyginama įstatymų nustatyta tvarka.“ Pagal CK 6.267 str. 2 dalies nuostatą valstybė už sau nuosavybės teise priklausančių gyvūnų padarytą žalą atsakys visais atvejais, įrodžius visus deliktinės civilinės atsakomybės taikymo pagrindus (jeigu nėra specialaus reguliavimo), o pagal Laukinės gyvūnijos 22 str. 4 dalį ji atsako tik trimis atvejais: 1. Medžiojamųjų gyvūnų padaryta žala žemės, miško ir vandens telkinių sklypų savininkams, valdytojams ir naudotojams dėl žemės ūkio pasėlių, miško ir hidrotechnikos įrenginių pakenkimo atlyginama Medžioklės įstatymo nustatyta tvarka; 2. Valstybei nuosavybės teise priklausančių laukinių gyvūnų eismo įvykių metu padaryta žala atlyginama, jeigu įrodomi neteisėti valstybės veiksmai (neveikimas), kaltė ir priežastinis ryšys ir jeigu žala atsirado ne dėl nenugalimos jėgos, nukentėjusio asmens veiksmų arba kitų Civilinio kodekso 6.253 straipsnyje nurodytų veiksmų, ir išieškoma Civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka; 3. Valstybei nuosavybės teise priklausančių laisvėje gyvenančių griežtai saugomų rūšių laukinių gyvūnų padarytą žalą žemės ūkio pasėliams, naminiams gyvūnams ar gyvuliams, miškui, hidrotechnikos įrenginiams ar kitiems objektams, žemės, miško ir vandens telkinių sklypų savininkams, valdytojams ir naudotojams atlygina valstybė, jeigu neįrodoma, kad žala atsirado dėl nenugalimos jėgos, nukentėjusio asmens tyčios arba kitų Civilinio kodekso 6.253 straipsnyje nurodytų veiksmų. Taigi, iškilus tokiai situacijai, kaip, pavyzdžiui, laisvėje gyvenantis laukinis gyvūnas – šernas padaro žalą asmens sveikatai (ne eismo įvykių metu), nukentėjusiam asmeniui kreipiantis į teismą ir reikalaujant žalos iš valstybės, kaip to gyvūno savininkės, pagal generalinio delikto principą, valstybė turėtų atsakyti įrodžius civilinės atsakomybės bendrus pagrindus (nes specialaus reglamentavimo, kokia tvarka turi būti atlyginama tokia žala, nenumatyta). Tuo tarpu, vadovaujantis Laukinės gyvūnijos įstatymo 22 str. 4 dalimi, atsakomybė aptariamam atvejui būtų negalima. Konstitucinis Teismas yra išaiškinęs, jog būtinumas atlyginti asmeniui padarytą materialinę ir moralinę žalą yra konstitucinis principas ir jis neatsiejamas nuo Konstitucijoje įtvirtinto teisingumo principo: įstatymais turi būti sudarytos visos reikiamos teisinės prielaidos padarytą žalą atlyginti teisingai. Taigi, Konstitucija imperatyviai reikalauja įstatymu nustatyti tokį

teisinių reguliavimą, kad asmuo, kuriam neteisėtais veiksmais buvo padaryta žala, visais atvejais galėtų reikalauti teisingo tos žalos atlyginimo ir tą atlyginimą gauti. Tikėtina, kad remiantis šiuo išaiškinimu Laukinės gyvūnijos įstatymo 22 str. 4 dalis galėtų būti pripažinta Konstitucijai prieštaraujančia norma, nes joje įtvirtinta nuostata susiaurina valstybės atsakomybę už laukinių gyvūnų padarytą žalą, apribojant ją tik keliais nurodytais atvejais. Todėl siūlytina Laukinės gyvūnijos įstatymo 22 str. 4 dalies nuostatą keisti, žodžius „nurodytais atvejais“ pakeičiant žodžiais „nustatyta tvarka“, tuomet šios dalies formuluotė turėtų būti tokia: „Laisvėje gyvenančių laukinių gyvūnų, nuosavybės teise priklausančių valstybei, padaryta žala atlyginama šio straipsnio 5, 6 ir 7 dalyse nustatyta tvarka“.

2. Pabrėžtina, kad Lietuvos teismai, nagrinėdami bylas dėl atsakomybės taikymo valstybei už laukinių gyvūnų eismo įvykio metu padarytą žalą, nepasisakė dėl galimybės taikyti valstybei atsakomybę, kaip statinio savininkei, pagal CK 6.266 str. 1 dalį, nors kai kuriose bylose šalys apeliavo į tokios atsakomybės taikymą, teigdamos, kad nagrinėjant bylas neaišku, ar kalbama apie valstybės, kaip statinio savininkės, pareigų netinkamą vykdymą, ar apie valstybės, kaip laukinės gyvūnijos savininkės, pareigų netinkamą vykdymą. Dėl šios priežasties siūlytina teismams, nagrinėjantiems bylas dėl atsakomybės už laukinių gyvūnų eismo įvykio metu padarytą žalą taikymo, pasisakyti, kodėl ir kokias atvejais tokiose bylose būtų galimas/negalimas civilinės teisinės atsakomybės taikymas valstybei pagal CK 6.266 str. 1 dalį.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės Žinios. 1992, Nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.
3. Lietuvos Respublikos laukinės gyvūnijos įstatymas // Valstybės žinios. 1997, Nr. 108-2726.
4. Lietuvos Respublikos laukinės gyvūnijos įstatymo pakeitimo įstatymas // Valstybės žinios. 2010, Nr. 81-4218.
5. Lietuvos respublikos gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymas // Valstybės žinios. 1997, Nr. 108-2728.
6. Lietuvos Respublikos medžioklės įstatymas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 65-2634.
7. Lietuvos Respublikos saugaus eismo automobilių keliais įstatymas // Valstybės žinios. 2007, Nr. 128-5213.
8. Lietuvos Respublikos teismų įstatymas// Valstybės žinios. 2006, Nr. 60-2121.
9. Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro ir Lietuvos Respublikos Susisiekimo ministro 2008m. sausio 9 d. įsakymu Nr. D1-11/3-3 patvirtintas Kelių techninis reglamentas KTR 1.01:2008 „Automobilių keliai“ // Valstybės žinios. 2008, Nr. 9-322.
10. Lietuvos Respublikos Aplinkos apsaugos ministerijos 2010m. kovo 2d. Laukinės gyvūnijos įstatymo pakeitimo įstatymo projektas Nr. XIP-1758 // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=366139 ; prisijungimo laikas: 2011-11-08.
11. Lietuvos Respublikos Seimo Aplinkos apsaugos komiteto išvados dėl Lietuvos Respublikos Laukinės gyvūnijos įstatymo pakeitimo įstatymo projekto NR.XIP-1758 // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=370069; prisijungimo laikas: 2011-11-08.
12. Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Teisės departamento 2010 m. gegužės 5d. išvados dėl Lietuvos Respublikos laukinės gyvūnijos įstatymo pakeitimo įstatymo projekto NR.XIP-1758 // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=371434; prisijungimo laikas: 2011-11-08.

13. Lietuvos Respublikos Seimo narių A. Tamašausko ir A. Endzino pasiūlymas dėl Lietuvos Respublikos laukinės gyvūnijos įstatymo pakeitimo įstatymo projekto NR. XIP-1758 // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=375058; prisijungimo laikas: 2011-11-08.
14. Lietuvos Respublikos Seimo Aplinkos apsaugos komiteto 2010 m. birželio 17 d. posėdžio protokolas Nr. 107-P-32-1 // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=375667; prisijungimo laikas: 2011-11-08.
15. Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Teisės departamento 2010 m. balandžio 23 d. išvada Nr. 107-P-22-4 dėl LR Civilinio kodekso 6.267 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIP-1941 // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=370574; prisijungimo laikas: 2011-11-24.
16. Lietuvos Respublikos Seimo Aplinkos apsaugos komiteto 2010 m. gegužės 19 d. išvada Nr. 107-P-22-4 dėl LR Civilinio kodekso 6.267 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIP-1941 // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=373375; prisijungimo laikas: 2011-11-24.
17. Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto 2010 m. birželio 9 d. išvados dėl LR Civilinio kodekso 6.267 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIP-1941 // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=374746; prisijungimo laikas: 2011-11-24.
18. Lietuvos Respublikos Seimo Aplinkos apsaugos komiteto 2010 m. birželio 18 d. Lietuvos Respublikos draudimo įstatymo 82 straipsnio papildymo įstatymo projektas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=375678&p_query=&p_tr2=2; prisijungimo laikas: 2011-11-08.
19. Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto 2010 m. lapkričio 24 d. išvada dėl preliminaraus įvertinimo, ar Lietuvos Respublikos draudimo įstatymo 82 straipsnio papildymo įstatymo projektas Nr. XIP-2261 neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=386965; prisijungimo laikas: 2011-11-09.
20. Europos Teisės departamento prie Lietuvos Respublikos Teisingumo ministerijos 2010 m. liepos 23 d. išvados dėl Lietuvos Respublikos draudimo įstatymo 82 straipsnio papildymo įstatymo projekto atitikties Europos Sąjungos teisei, Nr. XIP-2261 //

- http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=378660; prisijungimo laikas: 2011-11-08.
21. Bundesjagdgesetz. 1976 // <http://beck-online.beck.de/?vpath=bibdata%2Fges%2FBJagdG%2Fcont%2FBJagdG%2Ehtm>, prisijungimo laikas: 2012-03-03.
22. Bürgerliches Gesetzbuch. 2002// <http://beck-online.beck.de/Default.aspx?vpath=bibdata%2Fges%2FBGB%2Fcont%2FBGB%2Ehtm>; prisijungimo laikas: 2012-03-03.
23. Code civil Version consolidée au 15 décembre 2011 // <http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070721&dateTexte=20120302>; prisijungimo laikas: 2011-11-20.
24. Code des assurances, Article L421-1 // <http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006073984>; prisijungimo laikas: 2011-11-16.
25. LOI n° 2010-1249 du 22 octobre 2010 de régulation bancaire et financière // <http://legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000022940663&categorieLien=id>; prisijungimo laikas: 2011-11-16.

Specialioji literatūra:

26. A. Vaišvila. Teisės teorija. Vilnius: Justitia: 2009.
27. D. Ambrasienė, E. Baranauskas, D. Bublienė ir kt. Civilinė teisė: Prievolių teisė. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2004.
28. Valentinas Mikelėnas. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. // Justitia. 2003.
29. Hannemann T., Wiegner M. Münchener Anwalts Handbuch Mietrecht. Verlag C. H. Beck. 2010, München // http://beck-online.beck.de/Default.aspx?vpath=bibdata\komm\hawiehdbwohnrnr_3\cont\hawiehdbwohnrnr.77.glud1.gl4.gli.glbb.htm&pos=2&hlwords=Wildschadenshaftung#FNID0E6AM5; prisijungimo laikas: 2012-03-03.

Publikacijos:

30. Dominykas Vanhara. Nenugalimos jėgos (force majeure) teisinė prigimtis, jos santykis su kitomis atleidimo nuo civilinės atsakomybės aplinkybėmis // Jurisprudencija. 2009, Nr. 3 (117).
31. Mindaugas Gedeikis. Teismo precedentas kaip teismo šaltinis Lietuvoje // Juristas. 2009, Nr. 4.
32. Eric Roig La responsabilité du dommage causé par un animal // <http://droit-finances.commentcamarche.net/faq/5557-la-responsabilite-du-dommage-cause-par-un-animal>; prisijungimo laikas: 2011-11-22.
33. Fin de l'indemnisation des dommages matériels causés par un animal sauvage // <http://www.autos-assurances.com/blog/2010/11/fin-de-lindemnisation-des-dommages-materiels-causes-par-un-animal-sauvage/>; prisijungimo laikas: 2011-11-23.
34. Fonds de garantie // <http://www.fondsdegarantie.fr/fonctionnement.html>; prisijungimo laikas: 2011-11-23.
35. Force majeure // http://www.lexinter.net/JF/force_majeure.htm; prisijungimo laikas: 2011-01-20.
36. Les exonérations de responsabilité en milieu equestre // <http://www.equitanet.com/actualite-equitanet/2011/11/>; prisijungimo laikas: 2011-11-20.

Teismų praktika:

37. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. sausio 20 d. nutarimas Nr. 7-130 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. rugpjūčio 23 d. nutarimo Nr. 1004 „Dėl minimalaus darbo užmokesčio didinimo“ 3.1. punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 449 straipsnio pirmajai daliai ir Lietuvos Respublikos darbo apmokėjimo įstatymo 2 straipsniui“ // Valstybės žinios. 1997, Nr. 7-130.
38. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. birželio 30 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos žalos, padarytos neteisėtais kvotos, tardymo, prokuratūros ir teismo veiksmais, atlyginimo įstatymo 3 straipsnio 1 dalies ir 4 straipsnio 1 dalies 1 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2000, Nr. 54-1588.
39. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 gruodžio 13 d. nutarimas Nr. 51/01-26/02-19/03-22/03-26/03-27/03 „Dėl kai kurių teisės, kuriais reguliuojami valstybės

- tarnybos ir su ja susiję santykiai, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir įstatymams“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 181-6708.
40. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. gegužės 13 d. nutarimas Nr. 14/02 „Dėl Lietuvos Respublikos Medžioklės įstatymo 7 straipsnio 2 dalies, 8 straipsnio 1,9,10 dalių atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2005, Nr. 63-2235.
41. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimas Nr. 33/03 „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 62 straipsnio 4 dalies (1996 m. liepos 11 d. redakcija), Lietuvos Respublikos Teismų įstatymo 11 straipsnio 3 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 96 straipsnio 2 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2006, Nr. 36-1292.
42. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarimas Nr. 23/04 „Dėl Lietuvos Respublikos žalos, padarytos neteisėtais kvotos, tardymo, prokuratūros ir teismo veiksmais, atlyginimo įstatymo 3 straipsnio (2001m. kovo 13d. redakcija) 7 dalies atitikties Lietuvos Respublikos konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2006, Nr. 90-3529.
43. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. lapkričio 20 d. sprendimas Nr. 29/04 „Dėl pareiškėjo – Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos Finansų ministerijos prašymo išaiškinti Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsejo 26 d. nutarimą „Dėl Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo 39 straipsnio (2001 m. birželio 26 d. redakcija) 3 dalies, Lietuvos Respublikos muitų tarifų įstatymo 18 straipsnio (1998 m. vasario 19 d. redakcija) 3 dalies atitikties Lietuvos Respublikos konstitucijai““ // Valstybės žinios. 2006, Nr. 126-4805.
44. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. spalio 24 d. nutarimas Nr. 26/07 „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 4, 165 straipsnių (2002 m. vasario 28 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybs žinios. 2007, Nr. 111-4549.
45. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. birželio 18 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-725/2001.
46. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. spalio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-931/2003.
47. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. birželio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-534/2003.

48. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. kovo 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-138/2009.
49. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. lapkričio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-509/2009.
50. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. spalio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-371/2011.
51. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. liepos 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-338/2011.
52. Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo 2009 m. kovo 12 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁸²²-355/2009.
53. Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo 2009 m. balandžio 16 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A556 – 557/2009.
54. Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo 2011 m. rugsėjo 22 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. A442-2493/2011.
55. Vilniaus apygardos administracinio teismo 2009 m. kovo 10 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I-552-624/2009.
56. Vilniaus apygardos administracinio teismo 2009 m. birželio 1 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I-1484-38/2009.
57. Vilniaus apygardos administracinio teismo 2010 m. birželio 3 d. nutartis administracinėje byloje Nr. Iv-2425-484/2010.
58. Kauno apygardos administracinio teismo 2010 m. rugsėjo 10 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I-641-402/2010.
59. Kauno apygardos administracinio teismo 2010 m. rugsėjo 17 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I-421-428/10.
60. Klaipėdos apygardos administracinio teismo 2009 m. liepos 29 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I-319-386/2009.
61. Šiaulių apygardos administracinio teismo 2008 m. kovo 21 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. I-180-519/2008.
62. Vilniaus apygardos teismo 2008 m. spalio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-486-186/08.
63. Vilniaus apygardos teismo 2009 m. liepos 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-676-340/09.

64. Vilniaus apygardos teismo 2010 m. gruodžio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-1080-520/2010.
65. Vilniaus apygardos teismo 2011 m. sausio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-174-492/2011.
66. Vilniaus apygardos teismo 2011 m. vasario 28 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2A-1307-345/2011.
67. Vilniaus apygardos teismo 2011 m. liepos 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-845-611/2011.
68. Vilniaus apygardos teismo 2011 m. rugsėjo 20 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2A-613-345/2011.
69. Vilniaus apygardos teismo 2011 m. spalio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-740-464/2011.
70. Vilniaus apygardos teismo 2011 m. spalio 17 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2A-1097-520/2011.
71. Vilniaus apygardos teismo 2011 m. spalio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-2093-258/2011.
72. Vilniaus apygardos teismo 2011 m. lapkričio 11 d. sprendimas civilinėje byloje Nr. 2A-2027-258/2011.
73. Vilniaus apygardos teismo 2011 m. lapkričio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-711-340/11.
74. Vilniaus apygardos teismo 2011 m. lapkričio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-2238-258/2011.
75. Vilniaus apygardos teismo 2011 m. lapkričio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-2839-854/2011.
76. Specialiosios teisėjų kolegijos ginčams dėl teisingumo tarp bendrosios kompetencijos ir administracinio teismo spręsti 2008 m. gruodžio 1 d. nutartis byloje Nr. T-XX-86-08.
77. Specialiosios teisėjų kolegijos ginčams dėl teisingumo tarp bendrosios kompetencijos ir administracinio teismo spręsti 2009 m. sausio 5 d. nutartis byloje Nr. T-2009-01.
78. Vyriausios administracinių ginčų komisijos 2001 m. birželio 20 d. sprendimas nr. 2001/04-50.

SANTRAUKA

Atsakomybė už laukinių gyvūnų padarytą žalą Lietuvos teismų praktikoje

Pagrindinės sąvokos: CK 6.267 str., valstybės atsakomybė, laukiniai gyvūnai, laukinių gyvūnų padaryta žala.

Moksliniame tiriamajame darbe nagrinėjama Lietuvos teismų praktika ir teisinis reglamentavimas dėl atsakomybės už eismo įvykį sukėlusių, laisvėje gyvenančių laukinių gyvūnų padarytą žalą. Ši tema praktiškai nėra nagrinėta teisinėje mokslinėje literatūroje. Chronologiška ir tarpusavyje susieta teismų praktikos ir teisinio reglamentavimo analizė padeda atskleisti esminius probleminius klausimus, su kuriais susidūrė teismai sprendami bylas (pagrindinis jų – įstatymo spraga, kai niekur nebuvo numatyta atsakomybė už eismo įvykį sukėlusių laukinių gyvūnų padarytą žalą) bei numatyti tolimesnės teismų praktikos vystymosi tendencijas.

Analizuojant teismų praktiką dėl atsakomybės už eismo įvykį sukėlusių laukinių gyvūnų padarytą žalą, atkreipiamas dėmesys į įstatymo analogijos taikymo problematiką, generalinio delikto principą, force majeure taikymo galimybes nagrinėjamose bylose, teismo precedento galią ir reikšmę mūsų teisinėje sistemoje. Pažymima, kad 2009 m. lapkričio 23 dienos Lietuvos Aukščiausiojo Teismo precedentas, numatęs valstybės atsakomybę be kaltės už laukinių gyvūnų eismo įvykio metu padarytą žalą, 2011 m. liepos 21 dieną buvo pakeistas nauju Lietuvos Aukščiausiojo Teismo precedentu, numatančiu atsakomybės valstybei taikymą pagal bendruosius civilinės teisinės atsakomybės taikymo pagrindus.

Darbe apžvelgiamas teisinis atsakomybės už eismo įvykį sukėlusių laukinių gyvūnų padarytą žalą reglamentavimas, jo pakitimai mūsų šalyje. Daroma išvada, kad dabartinis teisinis reglamentavimas nėra visiškai aiškus ir praktikoje gali sukelti teisės normų taikymo problematiką, todėl pateikiamas pasiūlymas dėl Laukinės gyvūnijos įstatymo nuostatų tobulinimo. Taip pat aptariamos pagrindinės Prancūzijos ir Vokietijos teisės normos, reglamentuojančios atsakomybę už eismo įvykį sukėlusių laukinių gyvūnų padarytą žalą palyginant jas su atitinkamomis mūsų šalies teisės normomis.

RÉSUMÉ

Responsabilité pour les dommages causés par des animaux sauvages dans la pratique judiciaire lituanienne

Les concepts de base: L'article 6267 du CC, responsabilité de l'Etat, animaux sauvages, le dommage causé par les animaux sauvages.

Dans ce travail scientifique on analyse la jurisprudence lituanienne et la réglementation juridique de la responsabilité pour les dommages causés par les accidents de la circulation causés par des animaux sauvages qui vivent à l'état sauvage. Ce sujet n'a pas été examiné dans la littérature scientifique, juridique. L'analyse chronologique et corrélées de la jurisprudence et de la réglementation juridique permet de révéler les principales questions problématiques rencontrées par les tribunaux au moment de décider des cas et prévoir évolution de la jurisprudence.

L'analyse de la jurisprudence sur la responsabilité les dommages causés par les accidents de la circulation causés par des animaux sauvages attire l'attention sur la problématique d'application de la loi sur l'analogie, le principe général de la responsabilité délictuelle, les possibilités d'application de force majeure, le pouvoir et l'importance du précédent de la Cour dans le système juridique. Il est à noter que le précédent de la Cour suprême de Lituanie (le 23 novembre 2009), qui prévus la responsabilité de l'État sans faute, a été remplacée par un nouveau précédent de la Cour suprême de Lituanie (le 21 juillet 2011), qui prévoit l'application de la responsabilité de l'Etat en vertu des règles générale de la responsabilité de l'essentiel.

Dans ce travail on revoie des changements principaux de la réglementation juridique de la responsabilité pour les dommages causés par les accidents de la circulation causés par des animaux sauvages. Il est conclu, que La législation actuelle n'est pas entièrement claire et peut conduire en pratique à des problèmes d'application du droit, par conséquent, on donne la proposition de changer la loi sur la faune. Il aborde également les principaux lois françaises et allemandes, qui régissent la responsabilité pour les dommages causés par les accidents de la circulation causés par des animaux sauvages en les comparant avec les lois de notre pays.